

Πανεπιστήμιο Μακεδονία

Μεταπτυχιακό Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Ειδίκευση: Στρατηγικές Σπουδές και Διεθνής Πολιτική

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ως συντελεστές της Διεθνούς Πολιτικής. Μία εναλλακτική προσέγγιση της ισχύος στη Διεθνή Σκηνή;

Επιβλέπων: Βοσκόπουλος Γεώργιος, Αν. Καθηγητής

Επιμέλεια: Διαμαντάκης Δημήτριος (ΑΜ:00514)

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2015

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στη συγγραφή της πτυχιακής μου εργασίας είχα τη βοήθεια πολλών ανθρώπων που συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξη του αντικειμένου της κοινωνίας των πολιτών. Με τις ενέργειες τους, ο καθένας ξεχωριστά, διέυρυναν τον τρόπο σκέψέως μου, γύρω από το θέμα. Αισθανόμενος ευγνωμοσύνη, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα:

- Τον κο Γεώργιο Βοσκόπουλο (καθηγητή στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών) για την πολύτιμη βοήθεια του, ως επιβλέπων καθηγητής, που με τις γνώσεις και την υπομονή του κατάφερα να υλοποιήσω και τελικά να ολοκληρώσω τούτο το πόνημα.
- Τους καθηγητές του Τμήματος Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Μακεδονία και πιο συγκεκριμένα τον Ηλία Κουσκουβέλη, Καθηγητή και το Σπυρίδωνα Λίτσα, Επίκουρο Καθηγητή για την ένταξή μου στους πνευματικούς δρόμους των Διεθνών Σχέσεων.
- Την παιδική μου φίλη Βασιλική Καροπούλου δασκάλα-παιδαγωγό.

Τέλος, τους γονείς μου Αλέξανδρο και Σουσάνα που με έμαθαν να συλλογίζομαι ελεύθερα καθώς και τους υιούς μου Αλέξανδρο, Φαίδωνα-Ελευθέριο και Νικόλαο που καθημερινά, με μαθαίνουν να μην συμβιβάζομαι και να κυνηγάω το καλύτερο, γιατί και οι τρεις μαζί, είναι οι πιο αυστηροί μου κριτές.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητά μας. Τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στη διεθνή αρένα, όπως: τα πολλαπλά ανθρωπιστικά προβλήματα από τις ένοπλες συγκρούσεις ανά τον κόσμο, οι έντονες πολιτικές συνθήκες πιέσεις στο Διεθνές Σύστημα και οι οικονομικές καταχρήσεις που οδήγησαν σε περιόδους λιτότητας την Ελλάδα, αλλά και άλλες χώρες στον κόσμο, τοποθέτησαν τις ΜΚΟ ψηλά στην επικαιρότητα. Η ελλιπής όμως πληροφόρηση, για το τι σημαίνουν, πώς δημιουργήθηκαν και ποιά η διαδρομή τους στη διεθνή σκηνή, δημιουργεί μία λανθασμένη εικόνα στην κοινωνία. Αυτό επιβαρύνεται και από τη συνήθεια των ανθρώπων να κρίνουν το φαίνεσθαι, την επιφάνεια και όχι την ουσία των πραγμάτων. Στόχος της εργασίας είναι να καλύψει τα όποια κενά γνώσεων του αναγνώστη, αναλύοντας την ιστορία, παραθέτοντας στοιχεία γύρω από τον τρόπο λειτουργίας, καθώς και μία πληθώρα παραδειγμάτων επί τω έργω τους. Επιπλέον, το πόνημα στοχεύει να προσφέρει τα γνωστικά εργαλεία εκείνα που θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση της πολιτικής δράσεως των ΜΚΟ, της επονομαζόμενης κοινωνίας των πολιτών. Η ύπαρξη των ΜΚΟ είναι πλέον γεγονός, όπως και η ανάγκη για την κατανόησή τους, μια και ο τρόπος λειτουργίας τους δύναται να είναι τόσο ευεργετικός όσο και ζημιογόνος για μία χώρα.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	V
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΓΕΝΙΚΑ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΑ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΜΚΟ	5
ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	5
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΜΚΟ	9
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΑΥΞΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΚΟ	15
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;.....	17
ΣΥΝΟΨΙΖΟΝΤΑΣ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΚΟ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΣΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ, ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ, ΜΜΕ.....	23
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	23
ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΜΚΟ	25
ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΥΛΕΣ	28
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΑΠΟ ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΜΕ	29
ΤΕΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ.....	35
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	36

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΜΚΟ	38
ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΜΚΟ	40
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	42
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΚΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ...47

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΚΟ	47
ΠΝΕΥΜΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	51
ΠΩΣ ΑΠΟΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΜΚΟ.....	53
ΧΩΡΕΣ ΑΓΓΛΟΣΑΞΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ.....	54
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	57
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....61

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	61
ΚΛΑΣΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ	63
ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΜΟΣ	67
ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ	70
ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ - ΟΡΙΣΜΟΣ.....	73
ΣΥΝΘΕΤΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ	73
ΜΚΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	75
ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΜΚΟ.....	77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ: ΔΡΑΣΕΙΣ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΡΕΒΛΩΣΗΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ . 81	
ΕΥΡΥΤΗΤΑ ΔΡΑΣΗΣ	81
1. Αναπτυξιακή Εκπαίδευση	82
2. Άσκηση Πίεσης	83
3. Ανθρωπιστική και Έκτακτη Βοήθεια.....	84
4. Εφαρμογή Ολοκληρωμένων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων.....	85
5. Ενδυνάμωση και Δημιουργία Θεσμών	86
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΣΗΜΕΡΑ	86
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΚΗΝΗ	90
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	99
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ	Α-1
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ Β-1	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: ΧΑΡΤΕΣ ΜΚΟ	Γ-1
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: ΑΡΘΡΟ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΤΥΠΟΥ	Δ-1
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΔΙΚΑΙΟΥ.....	Ε-1
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ: ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ: ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΨΗΛΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	ΣΤ-1

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

ΔΣΑΠΔ: Διεθνείς Συμφωνία για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

DONGOs: Donor-Organized NonGovernmental Organizations (Ίδρυση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων από Χρηματοδότες).

EAB: Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας.

EAX: Ελάχιστα Αναπτυγμένες Χώρες (Least Developed Countries).

ΕΔΕΔ: Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ελληνίδων Δημοσιογράφων.

ΕΚΚΕ: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

ECHR: European Convention on Human Rights (ΕΣΔΑ).

ECOSOC: Economic and Social Council (Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ).

FSB: Federal Security Service of the Russian Federation-(Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφαλείας της Ρωσικής Ομοσπονδίας).

GONGOs: Government-Organized Non-Governmental Organizations (Ίδρυση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων από Κυβερνήσεις).

ICCPR: International Covenant on Civil and Political Rights(ΔΣΑΠΔ).

ICRC: International Committee of the Red Cross (Διεθνείς Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού).

IRC: Internal Revenue Code(ΚΕΕ).

ΚΑΚ: Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών.

ΚΕΣΣΑ: Κέντρου Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Ανάπτυξη.

ΚΕΕ: Κώδικα Εσωτερικού Εισοδήματος (IRC).

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητική/ές Οργάνωση/εις.

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

ΝΚΚ: Νέα Κοινωνικά Κινήματα.

NGO-INGO: International Non-Government Organizations.

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.

ΟΠΕΚ: Οργανισμός

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

QNGOs: Quasi-Non Government Organizations (Οιονεί Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις).

UNDP: United Nations Development Program (Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών).

V-PRC: V- Project Research Consulting (Εταιρία Δημοσκοπήσεων).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η ενεργός συμμετοχή στους θεσμούς και τις διαδικασίες της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, όπως ο εθελοντισμός και η δραστηριοποίηση στο πλαίσιο των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), θεωρούνται ως η Τρίτη διάσταση παραγωγής κοινωνικού έργου, καθώς οι τελευταίες συμπληρώνουν άλλες δύο, την απασχόληση στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα.

Η διατριβή αυτή στοχεύει να αναδείξει τις ΜΚΟ ως σημαντικό πολιτικό παράγοντα της Διεθνούς κοινότητας, τη θεαματική τους αύξηση, τη διευρυνόμενη γεωγραφική τους εμβέλεια και την αυξανόμενη ετερογένεια των στόχων τους. Η ενίσχυση του ρόλου των ΜΚΟ έφερε στο προσκήνιο ζητήματα, όπως: τη θεσμοποίηση διεθνών δικτύων συνεργασίας, το ρόλο των ΜΚΟ στους διεθνείς οργανισμούς (π.χ. Ηνωμένα Έθνη), τις σχέσεις ΜΚΟ του Βορρά με αντίστοιχες του Νότου και την εντεινόμενη συγκρότηση ενός νέου δικτύου ΜΚΟ χρηματοδοτούμενων και εξαρτώμενων οικονομικά από εθνικές κυβερνήσεις.

Επιπλέον, τη δεκαετία του 1990 αναπτύχθηκε ένας σημαντικός πολιτικός διάλογος ανάμεσα στις ΜΚΟ, σε σχέση με την αναγκαιότητα θεσμοποίησης διεθνών δικτύων για τη διάχυση της υφιστάμενης τεχνογνωσίας και της παρεχόμενης οικονομικής βοήθειας. Ο διάλογος αυτός συνδυάστηκε και με την ενεργοποίηση πολλών οργανώσεων απέναντι στο φαινόμενο της σταδιακής παγίωσης ενός πυρήνα ισχυρών ΜΚΟ, οι οποίοι σήμερα αποτελούν αφενός τους κύριους φορείς σχεδιασμού πολιτικών δράσης και αφετέρου, τους κύριους αποδέκτες χρηματοδοτήσεων.

Η ανωτέρω παρουσία και επίδραση των ΜΚΟ στις διεθνείς σχέσεις έχει προκαλέσει μια σειρά από δυσεπίλυτα και αμφιλεγόμενα ζητήματα, που θα μπορούσαν να προσδιοριστούν με τις παρακάτω γενικές ερωτήσεις: Τι ακριβώς είναι οι ΜΚΟ; Πώς έχουν εξελιχθεί οι δράσεις τους; Μήπως υπερεκτιμάται ο ρόλος και οι δραστηριότητές τους; Αποτελούν όντως, παράγοντα διαμόρφωσης των διεθνών σχέσεων; Από πού αντλούν νομιμοποίηση για να συμμετέχουν στις

διεθνείς σχέσεις; Είναι καθαρές οι προθέσεις τους ή υπάρχει και κάτι άλλο πίσω από τις δράσεις τους;

Ο σκοπός της διατριβής είναι να βοηθήσει τον αναγνώστη να γνωρίσει την πολυμορφία των μη-κυβερνητικών οργανώσεων, «να εμπλακεί»¹ με τις δράσεις τους, μέσα από πληθώρα διεξοδικών παραδειγμάτων, προκειμένου στο τέλος να κατανοήσει το διφορούμενο χαρακτήρα των ενεργειών τους. Καθώς αποτελούν το νόμισμα της αλληλεγγύης, έτσι και οι ΜΚΟ, όπως κάθε νόμισμα έχουν δυο όψεις.

Η μία όψη εμπεριέχει τη γνώση και την αντίληψη που δεν κατέχουν οι κρατικές γραφειοκρατίες. Διαδραματίζει (η ομάδα που ανήκει στη μία όψη) σημαντικό ρόλο στην αναγνώριση και στον προσδιορισμό των κοινωνικών προβλημάτων και απειλών. Εμπλέκονται στον προσδιορισμό ατζέντας για πολιτικές διαπραγματεύσεις και λήψεις αποφάσεων. Εκπροσωπούν συμφέροντα που δεν έχουν φωνή ή δεν ακούγονται από τους καθιερωμένους πολιτικούς Θεσμούς και παρακολουθούν τις διεθνείς διαπραγματεύσεις. Με τον τρόπο αυτό αντιπροσωπεύουν μια αντίδραση στο σύστημα των εθνών-κρατών. Δηλαδή, αυτοπαρουσιάζονται ως καλοπροαίρετοι εκπρόσωποι των επιθυμιών του ανώνυμου ανθρώπου².

Η άλλη όψη του νομίσματος έχει βαθιές πολιτικές ιστορικές ρίζες. Μιλάμε για την ιδέα της «ήπιας δύναμης» που δύναται να εφαρμόσει ένα κράτος ή μία συμμαχία κρατών στο διεθνές παρασκήνιο. Μία κίνηση που απαρτίζεται από πολιτικούς, επιχειρηματίες και πανεπιστημιακούς, μέσω του αμφιλεγόμενου κατά πλειοψηφία, νέου θεσμού των Κυβερνητικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (γνωστές και ως GONGOs). Ο σκοπός τους είναι να μεταβάλουν τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες αυτοχαρακτηρίζονται και σκέπτονται, προκειμένου με λιγότερη προσπάθεια να υπάρχει αποδοχή και όχι επιβολή των συμφερόντων τους, από τα κέντρα ελέγχου των οργανώσεων.

¹ Η γνωστή ρήση του Benjamin Franklin «Tell me and I forget. Teach me and I remember. Involve me and I learn» (Πες μου και θα ξεχάσω. Δίδαξε με και θα θυμάμαι. Έμπλεξε με και θα μάθω).

² «Είναι καιρός να συνειδητοποιήσει ο καθένας μας πως η Ευρώπη δεν διοικείται μόνο από ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, αλλά επίσης από εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές- και από την κοινωνία των πολιτών.» Romano Prodi (Ρομάνο Πρόντι), γεννήθηκε στις 9 Αυγ. 1939. Ιταλός πολιτικός, Πρωθυπουργός της Ιταλίας από το 1996 έως το 1998 και από το 2006 έως το 2008. Ήταν ο δέκατος πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 1999 έως το 2004.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Το παρόν σύγγραμμα χωρίζεται σε θεματικά κεφάλαια, τα οποία απαντούν σε συγκεκριμένα ερωτήματα που προκύπτουν σταδιακά κατά την ανάλυση του θέματος. Ειδικότερα:

Στο Πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η ταυτότητα των ΜΚΟ, τοποθετώντας της βάσεις του χαρακτηρισμού μη-κυβερνητικές. Τονίζουμε, τη διαφορά των αυτοαποκαλούμενων ΜΚΟ που περιορίζονται οικονομικά από κυβερνήσεις ή άλλους χρηματοδότες. Ακολουθεί μία ιστορική ανάπτυξή τους και μία πρώτη προσέγγιση στο εγγύς περιβάλλον ενδιαφέροντός μας. Κλείνουμε με μία περιγραφή της γενικής εικόνας, εισάγοντας παράλληλα τους σημερινούς παράγοντες πολλαπλασιασμού τους.

Στο Δεύτερο κεφάλαιο επικεντρωνόμαστε ακόμα περισσότερο στο σήμερα, γιατί μπορεί οι πρώτες ΜΚΟ να ανάγονται στο 1839, αλλά η προβολή και η ενίσχυση τους πραγματοποιήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες. Αναδεικνύουμε τις σχέσεις των νέων τεχνολογιών με τις ΜΚΟ και αναφερόμαστε στην ελληνική πραγματικότητα. Αναγνωρίζουμε και εντοπίζουμε την προβληματική σύνδεση ανάμεσα στα ΜΜΕ και τις ΜΚΟ, παραθέτοντας στοιχεία που επιβεβαιώνουν την άποψη αυτή.

Στο Τρίτο κεφάλαιο ξεδιπλώνουμε τον τρόπο δράσης των ΜΚΟ. Περιγράφουμε την «πολιτική ουδετερότητα» που υποθετικά τις διέπει (τουλάχιστον στο ξεκίνημά τους) και αναλύουμε τις επιμέρους αλλαγές που ακολούθησαν. Αρχικά στο εσωτερικό των οργανισμών και στη συνέχεια στο εξωτερικό τους περιβάλλον, καταλήγοντας πως η όλη εξέλιξη επέδρασε στα έργα τους. Ολοκληρώνουμε με τα αρχικά συμπεράσματα για την πολιτικοποίησή τους, καθώς και με το διακύβευμα που κρύβεται γύρω από αυτήν.

Στο Τέταρτο κεφάλαιο, παραθέτουμε γεγονότα και αντιδράσεις γύρω από την πολιτικοποίηση των ΜΚΟ, μέσα στα κράτη. Ξεκινάμε μία πλήρη ανάλυση, με παράθεση στοιχείων γύρω από τις ενέργειες της χώρας που βρίσκεται στο επίκεντρο των διεθνή γεγονότων τον τελευταίο χρόνο (Ρωσία-Ουκρανία). Συνεχίζουμε με εικόνες κρατών ανά τον κόσμο, προσπαθώντας να ομαδοποιήσουμε τις ενέργειές τους. Χρησιμοποιούμε για αυτήν την

κατηγοριοποίηση, το νομικό πλαίσιο λειτουργίας που υφίσταται για τις πολιτικές δραστηριότητες των ΜΚΟ.

Στο Πέμπτο κεφάλαιο, ακολουθεί μία επιστημονική προσέγγιση των ΜΚΟ. Γίνεται μία παράθεση των βασικών θεωρήσεων της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων. Τοποθετούμε τις δραστηριότητες των οργανισμών μέσα σ' αυτές. Επιλέγουμε την καταλληλότερη για την ανάλυσή τους και επαναπροσδιορίζουμε τις θεωρίες που μας περιγράφουν τον τρόπο δράσεώς τους.

Στο Έκτο κεφάλαιο, διακρίνουμε τη δράση των ΜΚΟ. Αναφερόμαστε στην ευρύτητά της, υπό το πρίσμα της πολιτικοποίησης, παραθέτοντας παραδείγματα για την κατανόηση των λεπτών ισορροπιών μεταξύ αυτής και της ουδετερότητας. Κάνουμε μία ξεχωριστή ανάλυση των ελληνικών στρεβλώσεων που έλαβαν χώρα, το πρώτο τρίμηνο του 2014. Ολοκληρώνουμε, με τα συνολικά συμπεράσματα για το ρόλο των ΜΚΟ στη διεθνή σκηνή.

Στον Επίλογο, αναλύουμε το πολιτικό ρόλο και τον τρόπο εκμετάλλευσης των ΜΚΟ ως μέτρο άσκησης πολιτικών πιέσεων και παραθέτουμε την άποψη μας για τα προβλήματα της Ελλάδας στην περιφέρειά της. Ολοκληρώνουμε με τις βασικές προϋποθέσεις που θα κάνουν αξιόπιστη και ασφαλή τη λειτουργία του θεσμού στο εσωτερικό της χώρας, παραθέτοντας προτάσεις γύρω από την εξασφάλιση των συμφερόντων μας, ως κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΜΚΟ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η σύγχρονη διεθνής πολιτική σκηνή διέπεται από μία πληθώρα **Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)** οι οποίες αποτελούν μία κοινωνική εξέλιξη του τρόπου προώθησης δημοσίου συμφέροντος (εθελοντικές οργανώσεις, κινήσεις πολιτών, οργανώσεις του τρίτου τομέα, οργανώσεις κοινωνικών κινημάτων, κ.α). Πρωτοεμφανίζονται στη διεθνή σκηνή το 1775, ως οργανώσεις κατά της κατάργησης του δουλεμπορίου με την ίδρυση της *Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery*. Αντίστοιχες οργανώσεις, με θέματα όπως πχ, το πρώιμο διεθνικό φεμινιστικό κίνημα τον 19^ο αιώνα, είχαν παρόμοια εξέλιξη στη πολιτική σκηνή, παρουσιάζοντας σήμερα μία πληθώρα θεμάτων απασχόλησης.³

Η ασυνέπεια της χρήσης του όρου ΜΚΟ, σε συνδυασμό με την πολυμορφία των οργανώσεων, που αυξήθηκαν εκθετικά τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν δημιουργήσει μία ασάφεια στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με τον ακριβή τους ορισμό. Επιχειρώντας μία ταξινόμηση απαιτείται η δημιουργία ενός πλαισίου, που οριοθετείται σε δύο βασικούς πυλώνες: α. στον προσανατολισμό και β. στο επίπεδο της οργάνωσης. Με τον όρο προσανατολισμό αναφερόμαστε στον τύπο δραστηριοτήτων των ΜΚΟ. Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να περιλαμβάνουν τον άνθρωπο ως επίκεντρο, το περιβάλλον, την ανάπτυξη, ή την άσκηση πολιτικής - κοινωνικής πίεσης. Αντίστοιχα, με τον όρο επίπεδο μιας ΜΚΟ αναφερόμαστε στο πολιτικό ή κοινωνικό χώρο στον οποίο η οργάνωση δραστηριοποιείται. Έτσι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο έργο των διεθνών ΜΚΟ και των κοινοτικών ή των εθνικών ΜΚΟ.

Αναντίρρητα, μία μη-κυβερνητική οργάνωση είναι νομίμως συσταθείσα οργάνωση που δημιουργήθηκε από φυσικά ή νομικά πρόσωπα και λειτουργεί

³ Μία δεκαετία μετά ακολούθησε, η *British Society for the Abolition of the Slave Trade*, η γαλλική *Societe des Amis des Noirs* με τελικό συνδετικό κρίκο τους, το 1839, την πρώτη διεθνής ΜΚΟ, *British and Foreign Anti-Slavery Society*, Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, *Ο παγκόσμιος ρόλος των ΜΚΟ: Δυναμική και αδυναμίες στην παγκόσμια διακυβέρνηση* (Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, 2007), 29-30.

ανεξάρτητα από οποιαδήποτε κυβέρνηση. Ο όρος όπως εισήχθη από τον ΟΗΕ,⁴ συνήθως χρησιμοποιείται για να αναφερθεί σε οργανισμούς που δεν αποτελούν μέρος της κυβέρνησης και δεν είναι συμβατοί με επιχειρηματικό κέρδος. Ακόμα και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ΜΚΟ χρηματοδοτούνται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει από τις κυβερνήσεις, τυπικά λειτουργούν υπό καθεστώς αποκλεισμού των εκπροσώπων της κυβέρνησης στη λειτουργία της οργάνωσης. Ο όρος εφαρμόζεται συνήθως μόνο στους οργανισμούς που επιδιώκουν κάποιο ευρύτερο κοινωνικό στόχο με πολιτικές πτυχές, ο οποίος δεν είναι φανερός, όπως σε άλλες πολιτικές οργανώσεις λχ, τα πολιτικά κόμματα. Σε αντίθεση από τον όρο «διακυβερνητική οργάνωση», ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» δεν έχει γενικά αποδεκτό νομικό ορισμό. Σε πολλές χώρες, αυτές οι μορφές οργάνωσης ονομάζονται «οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών» ή αναφέρονται με άλλα ονόματα.⁵

Στη συγκεκριμένη παράγραφο θα παραθέσουμε τον ευρύ ορισμό των Gordenker και Weiss και στη συνέχεια θα εξετάσουμε κατηγορίες οργανώσεων οι οποίες αποτελούν ειδικές περιπτώσεις και δεν εντάσσονται στις παρακάτω γενικές αρχές. Πιο αναλυτικά, μία οργάνωση χαρακτηρίζεται ως μη-κυβερνητική εφόσον:⁶

- ▶ είναι ιδιωτική (δηλαδή θεσμικά αυτόνομη από το κράτος),
- ▶ έχει μία θεσμική οντότητα (επομένως έχει σταθερή οργάνωση και διάρκεια),
- ▶ διανέμει τα έσοδά της αποκλειστικά για τους σκοπούς της οργάνωσης,

⁴ Η φράση μη-κυβερνητική οργάνωση χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά με την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών το 1945 στις διατάξεις του άρθρου 71 του κεφαλαίου Χ του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ο ορισμός των διεθνών ΜΚΟ (INGO) χορηγείται για πρώτη φορά στο ψήφισμα 288 (Χ) του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) στις 27 Φεβρουαρίου 1950 και ορίζεται ως «κάθε διεθνή οργανισμός που δεν στηρίζεται από μια διεθνή συνθήκη»

⁵ Το πώς τα κράτη διαχωρίζουν και αντιμετωπίζουν εν γένει τις διάφορες μορφές οργανώσεων από νομικής πλευρά, βλέπε Κεφάλαιο Δ.

⁶ Μαριλένα Σημίτη, *Κεντρικές και Περιφερειακές ΜΚΟ: η Συγκρότηση ενός Κοινωνικού Δικτύου στη Διεθνή Κοινότητα*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002),74-76.

- ▶ προσδιορίζει η ίδια τους κανόνες λειτουργίας της σύμφωνα με τις δικές της καταστατικές αρχές (δηλαδή είναι διοικητικά ανεξάρτητη απ' άλλους φορείς),
- ▶ αντιπροσωπεύει κοινωνικές ομάδες, οι οποίες δραστηριοποιούνται με τη δική τους βούληση για την οργάνωση βοήθειας έναντι τρίτων ή την προώθηση ορισμένων γενικών αρχών.

Στο ανωτέρω ορισμό συμπεριλαμβάνονται πολλές οργανώσεις, οι οποίες τυπικά πληρούν τα κριτήρια για να προσδιοριστούν ως μη-Κυβερνητικές, αλλά επί τους ουσίας διαθέτουν έναν περιορισμένο βαθμό αυτονομίας από κυβερνήσεις ή άλλους χρηματοδότες. Οι οργανώσεις αυτές είναι προϊόντα των ακόλουθων διαδικασιών και χαρακτηρίζονται βάση της οικονομικής εξάρτησης που έχουν από τους βασικούς χρηματοδότες τους:⁷

1. Ίδρυση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων από Κυβερνήσεις (Government-Organized Non-Governmental Organizations, GONGOs). Πολλές κυβερνήσεις, ιδρύουν τις δικές τους ΜΚΟ με στόχο την απρόσκοπτη προώθηση συγκεκριμένων πολιτικών προτάσεων. Το φαινόμενο των GONGOs εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου στις ΗΠΑ και στη Σοβιετική Ένωση, καθώς και σε πολλά «αυταρχικά κράτη» του Τρίτου Κόσμου. Σήμερα συνδέεται κυρίως με την προώθηση συγκεκριμένων κυβερνητικών επιλογών.⁸

2. Ίδρυση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων από Χρηματοδότες (Donor-Organized NonGovernmental Organizations, DONGOs). Η αύξηση των οικονομικών πόρων που επενδύονται στις ΜΚΟ οδήγησε πολλούς χρηματοδότες (πχ ιδιώτες, διεθνείς οργανισμούς) να ιδρύσουν καινούριες ΜΚΟ με στόχο την πιο

⁷ Ibid., 75-76. Ο ορισμός των Gordenker και Weiss διαφέρει ελάχιστα από τον ορισμό των Salamon και Anheier για μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα (οργανισμό). Υποδηλώνοντας καθαρά τα ρευστά όρια που υπάρχουν ανάμεσα στις κατηγορίες του εθελοντισμού, των ΜΚΟ. Εξ' ου και η εναλλακτική ερμηνεία και χρήση της σύντμησης ΜΚΟ στην Ελλάδα ως με κερδοσκοπικός οργανισμός.

⁸ Είναι ένα από τα σημαντικότερα είδη ΜΚΟ στη Διεθνή σκηνή με το οποίο θα ασχοληθούμε ενδελεχώς στη συνέχεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα προώθησης θεμάτων ενδιαφέροντος στη χώρα μας, είναι το σχέδιο «ANAN», το οποίο διεξοδικά αναλύεται από τον Καθηγητή Παναγιώτη Ήφαιστο του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.ifestos.edu.gr; Μιχάλης Ιγνατίου, «Τα μαύρα δολάρια για το 'ΝΑΙ' στο σχέδιο Ανάν», *ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ*, Αυγ 8 (2008), <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=1370668> (πρόσβαση Ιουλ 28, 2014). Βλέπε αντίστοιχα και υποσημείωση 17.

ευέλικτη προσαρμογή των οργανώσεων αυτών στους δικούς τους στόχους και προγράμματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Development Program –UNDP), το οποίο έχει ενθαρρύνει την ίδρυση πολλαπλών τοπικών ή περιφερειακών ΜΚΟ (π.χ. Καμπότζη, Αφγανιστάν).⁹

3. Μία κατηγορία οργανώσεων οι οποίες είναι κατ' επίφαση ΜΚΟ και χαρακτηρίζονται ως Οιονεί Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Quasi-Non Government Organizations, QNGOs). Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε όσες ΜΚΟ έχουν ιδρυθεί ανεξάρτητα από οποιαδήποτε κυβερνητική αρχή ή διεθνή πηγή χρηματοδότησης, αντίθετα, συντριπτικά το μεγαλύτερο μέρος των σταθερών πόρων τους προέρχεται από κρατικές εισφορές. Ο βαθμός αυτονομίας των οργανώσεων αυτών παραμένει ρευστός και εξαρτάται από τη συγκεκριμένη ισορροπία που υπάρχει ανάμεσα στους προγραμματικούς στόχους και στους όρους χρηματοδότησής τους.¹⁰

Οι αναφορές στις τρεις αυτές κατηγορίες ΜΚΟ, δεν αποτελούν θεσμικές οντότητες, οι οποίες μορφοποιούνται μέσα από τις κοινωνικές διαδικασίες στον ευρύτερο τομέα της «κοινωνίας των πολιτών».¹¹ Η ίδρυση και η οργάνωση τους

⁹ Ενδεικτικό του έργου, στην Ελλάδα φαίνεται στο ενημερωτικό δελτίο που εξέδωσε το Υπ. Εξωτερικών το Δεκ 2008 και είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://aidfunding.mfa.gr/images/pdf/NEWSLETTER12.pdf>, (πρόσβαση Ιουλ 28, 2014).

¹⁰ Στη συγκεκριμένη κατηγορία ανήκει ο πολύ γνωστός και κοινά αποδεκτός για τη σπουδαιότητα του έργου του, ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ στον οποίο κάθε χώρα που τον φιλοξενεί είναι υποχρεωμένη να τον χρηματοδοτεί. Επιπλέον όμως, στη συγκεκριμένη κατηγορία ανήκουν και οργανώσεις που αποτελούν βιτρίνες απορρόφησης κονδυλίων, για προσωπικό όφελος των ιδρυτών τους πχ οι υποθέσεις με τις ΜΚΟ που συγκρόνησαν την Ελληνική κοινωνία το Α' τριμ. 2014 και θα αναλυθούν πιο διεξοδικά στη συνέχεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας οργάνωσης που προσπαθεί να διατηρήσει την ανεξαρτησία της και δεν δέχεται χρήματα από εταιρίες, κυβερνήσεις, πολιτικά κόμματα, κρατικούς και διακρατικούς οργανισμούς, αλλά βασίζεται μόνο σε δωρεές από ιδιώτες είναι η GREENPEACE, <http://www.greenpeace.org/greece/el/>, (πρόσβαση Ιουλ 28, 2014).

¹¹ Δεν υπάρχει κάποιος κοινά αποδεκτός όρος για την «κοινωνία των πολιτών», ούτε και μπορεί να κατοχυρωθεί νομικά, λόγω της ποικιλομορφίας των στοιχείων που τη συνθέτουν. Ωστόσο, ο όρος αυτός μπορεί να αναφέρεται σε ένα σύνολο οργανώσεων στις οποίες περιλαμβάνονται: α. παράγοντες της αγοράς εργασίας (συνδικαλιστικές οργανώσεις και ομοσπονδίες εργοδοτών, δηλαδή οι κοινωνικοί εταίροι), β. ενώσεις που αντιπροσωπεύουν οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς οι οποίοι δεν είναι κοινωνικοί εταίροι με τη στενή έννοια του όρου (όπως οι οργανώσεις καταναλωτών), γ. ΜΚΟ οι οποίες ενώνουν ανθρώπους γύρω από έναν κοινό σκοπό, όπως οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, οι οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι φιλανθρωπικές οργανώσεις, οι οργανώσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης κλπ,

είναι απόρροια πρωτοβουλιών κορυφής (σε οικονομικό ή πολιτικό επίπεδο) και δεν αποτελούν ένα παράγωγο της κοινωνικής κινητοποίησης της βάσης (του απλού λαού). Όμως, εξ' ορισμού αποτελούν βασικές απειλές για τα συμφέροντα ενός κράτους, καθώς είναι μία μορφή «ήπιας ισχύος».¹²

Αναφορικά με τα παραπάνω, οι μελετητές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αναγνωρίζουν ότι η «ήπια ισχύς» («soft power») αποτελούσε πάντοτε ένα σημαντικό εργαλείο της μεταπολεμικής αμερικανικής εθνικής στρατηγικής (αλλά και άλλων κρατών, από αρχαιοτάτων μάλιστα χρόνων μέχρι και τη σημερινή εποχή).¹³ Τα τελευταία χρόνια, το «εργαλείο» αυτό κατέστη κύριο μέσο στον σχεδιασμό και στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων. Κινείται στη βάση της λογικής ότι: «για να εκπληρώσουμε το σκοπό μίας ηγεμονικής επικυριαρχίας, προτιμούμε ήπια ισχύ, προκειμένου να εξοικονομήσουμε τις πολύ μεγαλύτερες δαπάνες που θα χρειάζονταν για την αγορά κανονιών που θα εκπλήρωναν τον ίδιο σκοπό».¹⁴

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΜΚΟ

Οι ειδικότεροι ορισμοί που υπάρχουν και βασίζονται σε περισσότερα και αυστηρότερα κριτήρια ταξινόμησης παραβλέπουν πολλές από τις ποικίλες οργανώσεις της αναδυόμενης «κοινωνίας των πολιτών», υποτιμώντας τις εντυπωσιακές αλλαγές που έχει επιφέρει η εποχή της αλληλεξάρτησης (γνωστή

δ. οι οργανώσεις που βασίζονται στις τοπικές κοινωνίες (δηλαδή οι οργανώσεις που δημιουργούνται από τη βάση της κοινωνίας και επιδιώκουν στόχους προσανατολισμένους στα μέλη τους), όπως οργανώσεις νέων, οικογενειακές ενώσεις και όλες οι οργανώσεις μέσω των οποίων οι πολίτες συμμετέχουν στην τοπική και δημοτική ζωή και τέλος, ε. οι θρησκευτικές κοινότητες.

¹² Μία μεγάλη καινοτομία περί των κατηγοριών των πηγών ισχύος ενός κράτους εισήγαγαν στη βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων οι Robert Keohane & Joseph Nye, *Power and Interdependence* (New York: Longman, 1975). Αυτές είναι με φθίνουσα σειρά αποτελεσματικότητας: Στρατιωτική, Πολιτική, Οικονομική και Θεσμική Ισχύς. Στην Ελλάδα χρησιμοποιούμε κυρίως τη Θεσμική (πχ άσκηση ΒΕΤΟ στη ΕΕ για την ένταξη της Τουρκίας σ' αυτήν), ενώ η Τουρκία τη στρατιωτική (πχ status quo για τα χωρικά ύδατα στο Αιγαίο). Στη συνέχεια ο Joseph Nye περιέγραψε την «ήπια» ισχύς που θα αναφερθούμε διεξοδικά στο Κεφ. Ε.

¹³ Η πρώτη ιστορικά καταγραφεί ενεργειών ήπιας ισχύος, ήταν στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Ed. N. Luttwak, *The Grand Strategy of the Roman Empire: From the First Century A.D. to the Third*, (Baltimore: The John Hopkins University, 1979).

¹⁴ Jonathan Mowat, *The new Gladio in action?*<http://globalresearch.ca/articles/MOW502A.html> (πρόσβαση Ιούλι 10, 2014).

αλλιώς και ως παγκοσμιοποίηση) στη διεθνή σκηνή και τόσο κυρίως στον οικονομικό τομέα, όσο και στην κοινωνική οργάνωση.

Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, οι αλληλένδετες οικονομικές σχέσεις των ΜΚΟ με κρατικούς και μη χρηματοδότες, αποτέλεσε τη κινητήρια δύναμη για την εξέλιξη τους, αλλά και αφορμή για την απαρχή πολλών άλλων προβλημάτων που θα μπορούσαν να έχουν λυθεί εξ' αρχής, μέσα σ' ένα εθνικό πλαίσιο. Αντίθετα, οι διεθνείς συμβάσεις και οι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου που ανέλαβαν τα προβλήματα, επικεντρώθηκαν κυρίως γύρω από τα συμφέροντα των υπερεθνικών ή πολυεθνικών επιχειρήσεων. Σε μια προσπάθεια να αντισταθμιστεί αυτή η τάση, αναπτύχθηκαν ΜΚΟ, με σκοπό να υπερτονιστούν: τα ανθρωπιστικά ζητήματα, η αναπτυξιακή βοήθεια και η βιώσιμη ανάπτυξη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ, το αντίπαλο δέος σε σχέση με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ που διεξάγεται στο Νταβός της Ελβετίας, κάθε χρόνο, Ιανουάριο μήνα. Στο πέμπτο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας, τον Ιανουάριο του 2005 συμμετείχαν εκπρόσωποι από περισσότερες από 1.000 ΜΚΟ. Το έργο που παράγει όμως αμφισβητείται. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι σε φόρουμ όπως αυτό, οι ΜΚΟ θα πρέπει να παίρνουν θέση υπέρ των φτωχών λαϊκών κινημάτων. Άλλοι αντίστοιχα, υποστηρίζουν ότι οι ΜΚΟ λειτουργούν ιμπεριαλιστικά ως προς τις χώρες του τρίτου κόσμου, πληρώνοντας μια λειτουργία παρόμοια με αυτή των κληρικών κατά τη διάρκεια της εποχής της αποικιοκρατίας. Ο Peter Hallward¹⁵ υποστηρίζει ότι είναι μια «αριστοκρατική μορφή πολιτικής».¹⁶

Η εμφάνιση μεγάλης κλίμακας προβλημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο (δημογραφική έκρηξη, οικονομική εξαθλίωση, υποβάθμιση της βιόσφαιρας, αύξηση των όπλων μαζικής καταστροφής κ.ά.), των οποίων η εμβέλεια ξεπερνά τα σύνορα, τις δράσεις και τα συμφέροντα των επιμέρους κρατών και η επίλυση των οποίων δεν μπορεί να γίνει σε εθνικό επίπεδο, ωθεί πολλούς μη-κυβερνητικούς

¹⁵ Ο Καναδός φιλόσοφος Peter Hallward ασχολήθηκε με θέματα της μετα-αποικιοκρατικής εποχής όπως επίσης και με θέματα που αφορούν τις επιπτώσεις αυτής, σε χώρες του τρίτου κόσμου, όπως η Αιτή. Peter Hallward, *Damming the Flood: Haiti, Aristide and the Politics of Containment*, (London: Verso Books, 2007).

¹⁶ Hallward, Peter. *Absolutely Postcolonial: Writing Between the Singular and the Specific*, (Manchester: Manchester University Press, 2001). 7-8.

οργανισμούς να αποτελούν μοχλούς συνεργασίας, στήριξης και πίεσης σε εθνικό και διεθνή χώρο. Η Συνδιάσκεψη του Dartmouth¹⁷, για παράδειγμα, αποτέλεσε ένα από τα λίγα μη κρατικά και ανεπίσημα, αλλά αποτελεσματικά κανάλια συνεργασίας μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν και οι ΜΚΟ με «αναπτυξιακό» χαρακτήρα. Από καθαρά οικονομικής άποψης, υπολογίζεται ότι μέσω αυτών των οργανώσεων μεταφέρονται πόροι 9 - 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων από το Βορρά προς το Νότο. Το ποσό αυτό είναι σίγουρα μικρό αν συγκριθεί με το συνολικό όγκο των κεφαλαίων που διακινούνται: μόλις το 2.5%. Παρόλ' αυτά, υπερβαίνει τα κονδύλια που διαθέτει η Παγκόσμια Τράπεζα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Απότοκο αυτού του γεγονότος ήταν να ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια οι ΜΚΟ στις χώρες του Τρίτου Κόσμου και μάλιστα να υποκαθιστούν σε μεγάλο βαθμό τις δραστηριότητες των κρατών.¹⁸

Παρότι πολύχρωμες και συχνά ετερόκλητες στην παρουσία τους, οι ΜΚΟ σε όλο τον κόσμο συγκλίνουν σε ένα βασικό τρίπτυχο προτάσεων που αργά αλλά σταθερά προσπαθούν να επιβάλλουν την υιοθέτησή τους από τους επίσημους φορείς εξουσίας:

α. Βιώσιμη ανάπτυξη για την προστασία του περιβάλλοντος με ισορροπία των τριών τομέων της οικονομίας προς όφελος της κοινωνικής συνοχής (ιδιωτική αγορά, δημόσια οικονομία, κοινωνική οικονομία),

β. Πλουραλιστική Δημοκρατία με βασικές λειτουργίες την ελευθερία, την ουσιαστική συναίνεση και την ανεκτικότητα μακριά από κάθε φανατισμό,

γ. Κοσμοπολίτικη Δημοκρατία για την επίλυση των προβλημάτων του πλανήτη σε διεθνές επίπεδο.

¹⁷ Σειρά διασκέψεων που ξεκίνησαν στο ομώνυμο κολέγιο, τον Οκτ του 1960, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, με στόχο να δημιουργηθεί ένα φόρουμ όπου Αμερικανοί και Σοβιετικοί διανοούμενοι θα μπορούσαν να συναντηθούν και να συζητήσουν ειρηνευτικές πρωτοβουλίες. Οι συναντήσεις αυτές περιορίζονταν με αμερικανικούς και σοβιετικούς μη-κυβερνητικούς εκπρόσωπους μόνο. Παρ' όλα αυτά, είχε χρησιμοποιηθεί ως ανεπίσημος αγωγός επικοινωνίας μεταξύ των αντίστοιχων κυβερνήσεων. Ως ξεχωριστοί συμμετέχοντες αναφέρονται: οι Norman Cousins (ιδρυτής του συνεδρίου), Zbigniew Brzezinski, Georgi Arbatov, Helmut Sonnenfeldt, Evgeni Primakov κ.α <http://kettering.org/dartmouth-conference/> (πρόσβαση Οκτ 2, 2014)

¹⁸ Χρήστος Α Φραγκονικολόπουλος, «Μη - Κυβερνητικές Οργανώσεις & Ελληνική Εξωτερική Πολιτική».» Συντονιστικό Κέντρο ΜΚΟ, http://edo-mko.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=266 (πρόσβαση Οκτ 2, 2014).

Παράλληλα, δημιουργούν μια νέα δυναμική με πολύ μέλλον και δράση στον παγκόσμιο χώρο. Ενδεικτικά αναφέρονται τα διαθέσιμα στοιχεία που υποδηλώνουν τη μεγάλη συνεισφορά των πολιτών σε δραστηριότητες των ΜΚΟ. Έρευνες στις ΗΠΑ φανερώνουν πως ο εθελοντισμός ισούται με 9 εκατομμύρια θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης αξίας 225 εκατομμυρίων δολαρίων. Στον Καναδά οι αριθμοί είναι 1.11 δισεκατομμύρια ώρες το χρόνο ή 578.000 θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης εκτιμώμενης αξίας 11 δισεκατομμυρίων δολαρίων και στην Ολλανδία, 802 εκατομμύρια ώρες τον χρόνο που έχουν δαπανηθεί στον εθελοντισμό, ή 445.000 θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης που ισούνται με 13.65 δισεκατομμύρια δολάρια. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο εθελοντισμός εκτιμάται στα 57 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο και στη Νότια Κορέα, 3.898.564 άτομα προσφέρθηκαν εθελοντικά για περισσότερες από 451 εκατομμύρια ώρες το 1999 με αξία που ξεπερνά τα 2 δισεκατομμύρια δολάρια.¹⁹ Ενώ οι μεθοδολογίες υπολογισμού διαφέρουν από χώρα σε χώρα, κάνοντας τις συγκρίσεις αναξιόπιστες, οπουδήποτε τα στοιχεία είναι διαθέσιμα, πιστεύεται ότι ο εθελοντισμός αντιστοιχεί στο 8 με 14% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος.²⁰

Αντίστοιχα, παρόλο που ο αριθμός των μελών των πολιτικών κομμάτων, εργατικών συνδικάτων και άλλων παραδοσιακών μορφών συλλογικής δράσης μειώθηκε, υπήρξε μια έκρηξη στον αριθμό αλλά και την ισχύ των ΜΚΟ. Το 1914 υπήρχαν 1.083 διεθνείς ΜΚΟ, 13.000 το 1981, 47.000 το 2001, 57.596 το 2002 και 59.003 το 2003. Σχεδόν το ένα πέμπτο των σημερινών διεθνών ΜΚΟ ιδρύθηκε μετά το 1989 (σημείο αναφοράς στα διεθνή δρώμενα καθώς ταυτίζεται με τη λήξη του Ψυχρού πολέμου – την Πτώση του Τείχους στο Βερολίνο).²¹

Τα ανωτέρω στοιχεία έχουν προβληματίσει ιδιαίτερα τους θεωρητικούς των διεθνών σχέσεων και των στρατηγικών σπουδών, χωρίς όμως να αφήνουν αδιάφορη και την οικονομική επιστήμη, τη γεωπολιτική και τη διεθνή πολιτική οικονομία, οι οποίες έχουν ενσωματώσει πλήρως, στις αναλύσεις τους, το

¹⁹ Ibid.

²⁰ Το ειδικό βάρος της ενασχόλησης σε ΜΚΟ(η αναγνωρησιμότητα), φαίνεται και στην Ελλάδα στα προγράμματα Έμμισθης Πρακτικής Άσκησης, για απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η εθελοντική εργασία σε ΜΚΟ περιλαμβάνεται στα απαραίτητα εφόδια εργασιακής εμπειρίας που πρέπει να κατέχει ένας νέος, <http://regeneration.gr/what-is-regeneration/> (πρόσβαση Σεπ 15, 2014).

²¹ Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, *Ο παγκόσμιος ρόλος των ΜΚΟ*, 31-33.

φαινόμενο της κοινωνίας των πολιτών. Τα κράτη δεν είναι η γενεσιουργός αιτία των ΜΚΟ, παρ' όλο που σε πολύ μεγάλο ποσοστό (ίσως και πάνω από 50%) οι ΜΚΟ εξαρτώνται οικονομικά απ' αυτά. Πολλές φορές, εκούσια ή ακούσια, η δράση τους συμβαδίζει με τις επιλογές των εκάστοτε κυβερνήσεων.²²

Ωστόσο, συχνά οι ΜΚΟ κάνουν πράγματα που τα κράτη δεν επιθυμούν, όπως φάνηκε από την απόφαση της Γαλλικής κυβέρνησης να βυθίσει το πλοίο της GREENPEACE, RAINBOW WARRIOR (10 Ιουλ 1985),²³ ή οι ενέργειες της Ρωσικής κυβέρνησης, κατά της ίδιας οργάνωσης, λόγω των πρώτων γεωτρήσεων που λαμβάνουν χώρα στην Ανταρκτική (Μάιος 2014). Μάλιστα, παρόλο που οι ΜΚΟ δεν διαθέτουν στρατιωτική δύναμη, πολλές φορές μπορούν ακόμη και να εξαναγκάσουν τα κράτη να κάνουν πράγματα που υπό άλλες συνθήκες δεν θα έκαναν (μία έκφανση ισχύος). Η πρωτοβουλία Jubilee 2000 για τη μείωση των χρεών του Τρίτου Κόσμου αναφέρεται συχνά ως ένα κλασικό παράδειγμα.²⁴

Στο Σηάτλ και τη Γένοβα, στις συνόδους του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), η παρουσία των ΜΚΟ εκδηλώθηκε με έντονο τρόπο, εντυπωσιάζοντας τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και αιφνιδιάζοντας πολλούς αναλυτές. Πολλοί μίλησαν για μια εξέγερση της κοινωνίας των πολιτών κατά της παγκοσμιοποίησης. Ωστόσο, άλλοι αμφισβήτησαν την αντιπροσωπευτικότητα των ΜΚΟ και υποστήριξαν ότι είναι περισσότερο αυτόκλητοι παρά ουσιαστικοί εκπρόσωποι της «διεθνούς κοινής

²² Παντελής Σκλιάς, Αστέρης Χουλιάρας, *Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΚΟ* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 14.

²³ Διαδικτυακός τόπος της οργάνωσης www.greenpeace.org/international/en/about/ships/the-rainbow-warrior/ (πρόσβαση Σεπ 10, 2014).

²⁴ Η προοδευτική συσσώρευση εξωτερικών χρεών και τα προβλήματα που αυτά προκάλεσαν στις χώρες του Τρίτου Κόσμου δεν μπορούσαν να μην αγγίξουν το ενδιαφέρον (αθώο ή πονηρό) των ΜΚΟ και κυρίως, αυτών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας. Έτσι, το 1997 ξεκίνησε σε διεθνές επίπεδο μια εκστρατεία για την ολική διαγραφή ή δραστική άφεση των διμερών και πολυμερών χρεών των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών μέχρι το έτος 2000. Η διεθνής αυτή εκστρατεία έλαβε το όνομα Jubilee 2000. Στην εκστρατεία αυτή είχαμε και επιμέρους ομαδοποιήσεις σε εθνικό επίπεδο. Πληροφορίες για την εκστρατεία Jubilee 2000 σε εθνικό και διεθνές επίπεδο υπάρχουν μεταξύ άλλων στο Διαδίκτυο στις σελίδες: European Network on Debt and Development (EURODAD), www.oneworld.org/eurodad; Jubilee South, www.jubileesouth.net; Jubilee 2000 UK, www.jubilee2000uk.org; Jubilee 2000/USA, www.j2000usa.org.

γνώμης». Το ποιοί έχουν δίκιο στην κριτική για τις ΜΚΟ και ποία τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης, είναι ακόμη μία ανοιχτή συζήτηση.²⁵

Ωστόσο η πραγματική ισχύς των ΜΚΟ δεν βρίσκεται στη Γένοβα και το Σηάτλ. Το πραγματικό έργο τους είναι μεγαλύτερο και περισσότερο αισθητό στον αναπτυσσόμενο κόσμο (Ν. Αμερική, Αφρική, Ινδία κ.α). Εκεί, στις φτωχότερες χώρες του πλανήτη, στις οποίες κατοικούν πάνω από τα 3/5 του πληθυσμού της γης, οι αναπτυξιακές ΜΚΟ – μια ιδιαίτερη ομάδα οργανώσεως της κοινωνίας των πολιτών – παίζουν ένα αδιαμφισβήτητα σημαντικό ρόλο, έχοντας συχνά μεγαλύτερους προϋπολογισμούς από αρκετά κράτη του Τρίτου Κόσμου παρέχοντας υπηρεσίες (τρόφιμα, εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, κλπ) σε δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπους. Ανάμεσά τους, βρίσκονται μεγάλες οργανώσεις με χιλιάδες υπαλλήλους και προϋπολογισμούς δεκάδων εκατομμυρίων δολαρίων – όπως η World Vision International, η Save the Children, η CARE, η International Rescue Committee, η Medecins Sans Frontieres, η Oxfam και η Catholic Relief Services.²⁶ Ωστόσο, συλλογικά ακόμη και οι μικρές ΜΚΟ μπορεί να έχουν πραγματικά μεγάλη δύναμη στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Για παράδειγμα, οι 400 ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην Κένυα αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή ξένου συναλλάγματος στη χώρα.²⁷

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΗΕ, κάθε χρόνο περισσότερα από 17 δισεκατομμύρια δολάρια διοχετεύονται σε αναπτυσσόμενες χώρες μέσω διεθνών

²⁵ Μία προσέγγιση για το αν τα κράτη έχουν υποχωρήσει ως βασικοί δρώντες στη Διεθνή Αρένα και στο αν οδηγούμαστε σε ένα «παγκόσμιο χωριό» ή είμαστε το «διαστημόπλοιο γη» με κοινούς στόχους και προτεραιότητες, ακυρώνοντας επί της ουσίας τη διεθνή πολιτική, δίνεται στο άρθρο του Κ. J. Holsti, *The Necrologists of International Relations*, (Δεκ 85), <http://www.jstor.org/stable/3228058?origin=JSTOR-pdf> (πρόσβαση Σεπ 16, 2014). Ο Συγγραφέας υποστηρίζει ότι τα επιχειρήματα στα οποία, οι εθνικές κυβερνήσεις δεν μπορούν πλέον να ανταποκριθούν στις ανάγκες και τα διεθνή προβλήματα, είναι ένα μεγάλο επαγωγικό άλμα σκέψης, που συνδέεται παράλληλα με ιμπεριαλιστικές τάσεις αυτοδιάθεσης. Τα στοιχεία για τη σύγκλιση και τις συναλλαγές είναι διαθέσιμα και γνωστά, όμως οι τάσεις δεν είναι απαραίτητο ότι οδηγούν σε διαρθρωτικές αλλαγές. Πχ η αύξηση της αυτοκίνησης άλλαξε κάποιες πτυχές της ζωής των ανθρώπων, των πόλεων και των κυβερνητικών επιλογών σε δαπάνες (δημόσια έργα οδοποιίας), αλλά δεν εξάλειψε αντίστοιχα την οικογένεια, τη πόλη, ή τη κυβέρνηση. Εκτιμά, ότι βρισκόμαστε σ' ένα στάδιο μετεξέλιξης και όχι ακύρωσης Άποψη που αποδέχεται πλήρως και ο συγγραφέας του παρόντος εγγράφου.

²⁶ Οι περισσότερες από αυτές τις ΜΚΟ, λειτουργούν πολλές φορές υπό την ομπρέλα του ΟΗΕ, καθώς έχουν το ρόλο του «εξωτερικού συνεργάτη» και αποτελούν τους βασικούς παρατηρητές του Οργανισμού σε περιοχές που χρήζουν ανθρωπιστικής βοήθειας και γενικός τελούν υπο-κρίση.

²⁷ Σκλιάς, Χουλιάρης, *Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΚΟ*, 15-16.

ΜΚΟ. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι ΜΚΟ παρείχαν στα μέσα της δεκαετίας του 2000 το 13% του συνόλου της αναπτυξιακής βοήθειας, δηλαδή ένα ποσό μεγαλύτερο απ' αυτό που διαχειρίζεται ο οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (με εξαίρεση τα ποσά της Παγκόσμιας Τράπεζας). Αντίστοιχα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει η υποχρέωση για υποστήριξη των έργων των ΜΚΟ, από τα μέλη κράτη με ποσοστά της τάξεως του 0,7% εκάστου ΑΕΠ κατά την κρίση των κυβερνήσεων.²⁸

Βέβαια, όλες οι διεθνείς ΜΚΟ δεν είναι ανάλογου μεγέθους και ισχύος. Παρόλο που οι ΜΚΟ των αναπτυσσόμενων κρατών είναι αριθμητικά πολύ περισσότερες από τις αντίστοιχες των αναπτυγμένων, οι τελευταίες αυτές είναι εκείνες που διαθέτουν το συντριπτικό ποσοστό των συνολικών πόρων. Η εν λόγω κατανομή των οικονομικών δυνατοτήτων είναι άνιση σε επίπεδο Βορρά – Νότου. Στο εσωτερικό του αναπτυγμένου Βορρά ο έλεγχος των πόρων είναι άνισος – με επτά μεγάλες «οικογένειες» ΜΚΟ να διαχειρίζονται περίπου το 50% των συνολικών πόρων της διεθνούς βοήθειας που διοχετεύεται μέσω της κοινωνίας των πολιτών. Αυτές οι οργανώσεις είναι η CARE, η World Vision International, η Oxfam Federation, η Medecins Sans Frontieres, η Save the Children, η Eurostep και η APDOVE (Association of Protestant Development Organizations in Europe).²⁹

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΑΥΞΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΚΟ

Ο θεαματικός πολλαπλασιασμός των ΜΚΟ και η αναβάθμιση του πολιτικού τους ρόλου, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 μέχρι και σήμερα, συνάδει με τρεις σημαντικές εξελίξεις:³⁰

1. Την υποχώρηση του κράτους ως κυρίαρχου παράγοντα προσφοράς κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών:

Στη μεταπολεμική περίοδο το μοντέλο πολιτικής και οικονομικής διαχείρισης βασιζόταν στην ισχυρή κρατική παρέμβαση τόσο σε επίπεδο οικονομίας όσο και

²⁸ Για την Ελλάδα δεν υπάρχουν επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία, όμως ο τέως Υπουργός Υγείας Άδωνης Γεωργιάδης με δήλωσή του, σε τηλεοπτική ενημερωτική εκπομπή, ανέφερε ότι δεν ξεπεράσαμε ποτέ ως χώρα, το πόσο του 0,2% του ΑΕΠ. (MEGA – Ανατροπή - 24 Φεβ 14).

²⁹ Σκλιάς, Χουλιάρης, *Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΚΟ*, 18-19. Βλέπε και χάρτες Παράρτημα Β.

³⁰ Σημίτη, *Κεντρικές και Περιφερειακές ΜΚΟ*, 76-77.

κοινωνίας. Η κρίση του Κεϋνσιανισμού,³¹ οδήγησε στον περιορισμό του κρατικού παρεμβατισμού, αποδεσμεύοντας τομείς κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής από τον κρατικό σχεδιασμό. Πολλές ΜΚΟ, έρχονται να καλύψουν τα πεδία εκείνα τα οποία δεν εντάσσονται πλέον στην επίσημη κρατική πολιτική. Ο πολλαπλασιασμός, επομένως, των ΜΚΟ συνδέεται με το εντεινόμενο φαινόμενο ανάθεσης σε φορείς του «τρίτου τομέα» ενός τμήματος της κοινωνικής πολιτικής. Πολλές φορές παρατηρείται συνεργασία των ΜΚΟ και του κράτους για τον πιο αποτελεσματικό καταμερισμό των πεδίων κοινωνικής παρέμβασης.

2. Τη σταδιακή παρακμή των Νέων Κοινωνικών Κινήματων (ΝΚΚ):

Η έντονη πολιτική παρουσίαση των ΝΚΚ στις δεκαετίες 1970 και 1980 οδήγησε στην ενσωμάτωση, στην επίσημη κρατική πολιτική, αιτημάτων που αρθρώθηκαν από τα κινήματα αυτά (προστασία του περιβάλλοντος, δικαιώματα των γυναικών, σεβασμός της πολιτικής ταυτότητας των μειονοτήτων, κλπ). Όμως, το τέλος της δεκαετίας του 1980 χαρακτηρίζεται από την ουσιαστική παρακμή των ΝΚΚ, τουλάχιστον με τη μορφή συλλογικών κινητοποιήσεων ή διεκδικήσεων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ΜΚΟ αποτέλεσαν μετενσάρκωση των κινήματων αυτών. Η συνέχεια αυτή αποτυπώνεται στην κοινή θεματολογία (οικολογία, φεμινισμός, ανθρώπινα δικαιώματα, κλπ), το κοινό πεδίο πολιτικής δράσης (την κοινωνία των πολιτών) και τέλος σε έναν κοινό πυρήνα ανθρώπινου δυναμικού

3. Την εντεινόμενη διαδικασία αλληλεξάρτησης και τη συνακόλουθη άμβλυνση της αυτονομίας του έθνους – κράτους στο διεθνές περιβάλλον:³²

Η ίδια η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης οδηγεί πολλές φορές στην ανάδειξη θεμάτων τα οποία δεν μπορούν να επιλυθούν στα πλαίσια του έθνους –

³¹ Ο John Maynard Keynes παρουσίασε το βιβλίο του «Γενική Θεωρία Απασχόλησης Τόκου και Χρήματος» το 1936, το οποίο έφερε μία επανάσταση στην τότε οικονομική σκέψη εισάγοντας τη θεωρία που διέπει το μέγεθος της συνολικής ζήτησης για ένα προϊόν που μπορεί να παραχθεί σε μία κοινωνία και στη δυνατότητα που έχει μια κοινωνία να το απορροφήσει. Μίλησε για την αποδοχή της χρησιμότητας της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, στο πλαίσιο της τόνωσης της ζήτησης, της συντήρησης του επιπέδου απασχόλησης και της επίτευξης οικονομικής μεγέθυνσης. Μία εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη από τη νοσοτροπία που υπήρχε προγενέστερα στην οικονομία μέσω του Adam Smith στο βιβλίο του «Ο πλούτος των εθνών» στο οποίο υποστήριζε ότι η οικονομική ισορροπία επιτυγχάνεται χωρίς την παρέμβαση του κράτους, η οποία είναι για την ακρίβεια, επιβλαβής και δεν επιτρέπει την ορθή λειτουργία του «αόρατου χεριού της αγοράς» Αθηνά Πετράκη - Κώττη, *Μακροοικονομία: Θεωρίες και Προτάσεις Πολιτικής*, (Αθήνα: Σμπίλιας, 1999) και Χρήστος Κόλλιας, *Η πολιτική της άμυνας*, (Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1998).

³² Σημίτη, *Κεντρικές και Περιφερειακές ΜΚΟ*, 77.

κράτους και προϋποθέτουν διεθνείς πρωτοβουλίες στα πλαίσια της παγκόσμιας κοινότητας. Η εξέλιξη αυτή, αφενός αναβάθμισε σημαντικά τον πολιτικό ρόλο των ήδη υφιστάμενων διεθνών ΜΚΟ (πχ Greenpeace, Oxfam) και αφετέρου οδήγησε σε μία γενεά ΜΚΟ, οι οποίες αποτέλεσαν παράγωγα της ίδιας της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης (πχ Ένωση για την Φορολόγηση της Διακίνησης Κεφαλαίων στις Χρηματαγορές Υπέρ των Πολιτών – ATTAC).³³

Αναντίρρητα, επηρεάστηκαν σημαντικά οι διακυβερνητικές ικανότητες του κράτους, όταν στις δεκαετίες του '80 και '90, οι υψηλοί και αυξανόμενοι ρυθμοί διεθνούς εμπορίου και επένδυσης, καθώς και η ανάπτυξη των χρηματιστηριακών κεφαλαίων περιόρισαν τις δυνατότητες του, για μακροπρόθεσμο οικονομικό σχεδιασμό (κρίση του μεταπολεμικού μοντέλου διακυβέρνησης).³⁴ Οι ραγδαίες αυτές αλλαγές στο διεθνές σύστημα, καθώς και η αυξανόμενη ετερογένεια στα πλαίσια των ίδιων των εθνών-κρατών ευνόησαν την αναβάθμιση των ΜΚΟ οι οποίες, σε σχέση με το κράτος, δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην επίτευξη βραχυπρόθεσμων η μεσοπρόθεσμων στόχων και στο σχεδιασμό πολιτικών για εξειδικευμένες κατηγορίες πολιτών.

Σημαντικό παράγοντα του θεαματικού πολλαπλασιασμού των ΜΚΟ αποτέλεσε και η κατάρρευση του διπολισμού. Το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου οδήγησε σε μία έκρηξη των ΜΚΟ στις πρώην ανατολικές χώρες, καθώς η κοινωνία των πολιτών είχε παραμείνει ατροφική λόγω του καθοριστικού ρόλου του κράτους. Επιπλέον, το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου έδωσε τη δυνατότητα στις νέες αυτές ΜΚΟ να συνεργαστούν και με διεθνείς οργανισμούς.³⁵

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;

Στην Ελλάδα ο εθελοντισμός δεν είναι αναπτυγμένος – ιδιαίτερα σε σύγκριση με τον αγγλοσαξονικό και το σκανδιναβικό κόσμο. Οι λόγοι είναι πολλοί. Το βιοτικό επίπεδο στην Ελλάδα βελτιώθηκε μόλις τα τελευταία πενήντα χρόνια.

³³ Ένα διεθνές κίνημα που εργάζεται για κοινωνικές, περιβαλλοντικές και δημοκρατικές εναλλακτικές λύσεις στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Ιδρύθηκε στη Γαλλία το Δεκέμβριο του 1998, μετά τη δημοσίευση στην *Monde Diplomatique* άρθρου με τίτλο «Désarmer les marchés» (Αφοπλίστε τις αγορές), που ανέδειξε την ιδέα της ένωσης για την προώθηση συγκεκριμένου φορολογικού πλαισίου, <http://www.attac.org/en/overview> (πρόσβαση Σεπ 15, 2014).

³⁴ Σημίτη, *Κεντρικές και Περιφερειακές ΜΚΟ*, 78.

³⁵ Το πόσο έχουν αυξηθεί και τα πραγματικά μεγέθη επιρροής αναφέρονται στο Παράρτημα Α.

Το 1949 το κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας μας ήταν μόλις 100 δολάρια, ενώ μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80, η Ελλάδα ήταν αποδέκτης διεθνούς βοήθειας. Επιπλέον, τα ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης με τη μονομερή και ελλιπή πληροφόρηση και σε συνδυασμό με την έλλειψη γεωγραφικής παιδείας, συνεχίζουν να καλλιεργούν μια «ελληνοκεντρική προσέγγιση» που δεν συμβάλει στην ανάπτυξη ενός «διεθνιστικού ανθρωπισμού», ή κατά το ελάχιστον στην παρουσίαση των διεθνών γεγονότων που άμεσα ή έμμεσα μας επηρεάζουν.³⁶

Αναντίρρητα, ο υπερβολικός παρεμβατισμός του κράτους στην κοινωνία και την οικονομία συνέβαλε στην επικράτηση μιας αντίληψης όπου η «ατομική ευθύνη» θεωρείται δευτερεύουσα και η καταπολέμηση της φτώχειας και της εξαθλίωσης εκτιμάται ότι είναι η υποχρέωση μιας απρόσωπης «πολιτείας» και όχι ευθύνη όλων μας. Ξεχνούμε ότι, όπως έλεγε ο Ντοστογιέφσκι, «ο καθένας από μας είναι υπεύθυνος για το κάθε τι ενώπιον όλων».³⁷ Ωστόσο η χώρα αλλάζει – έστω και με αργά βήματα. Οι Έλληνες ταξιδεύουν, συζητούν, διαβάζουν και μαθαίνουν. Η Ελλάς επηρεάζεται ολοένα και περισσότερο από τις διεθνείς εξελίξεις .

Πιο αναλυτικά: Το απαιτούμενο νομικό υπόβαθρο για τη σύσταση των ΜΚΟ στην Ελλάδα, ξεκινά από το Σύνταγμα όπου στα πλαίσια εφαρμογής της αρχής του πλουραλισμού,³⁸ αποτυπώνεται η εγγύηση της γενικής ελευθερίας του «συνεταιρίζεσθαι» στο άρθρο 12 παρ.1 Συντ. και ορισμένων άλλων ειδικότερων εκφράσεων της, όπως η ελευθερία των κομμάτων (άρθρο 29 παρ. 1 Συντ.) και η συνδικαλιστική ελευθερία (άρθρο 23 παρ. 1 Συντ.).³⁹

Η αρχή του πλουραλισμού εκδηλώνεται τόσο με την αναγνώριση της ελευθερίας ίδρυσης και λειτουργίας ενώσεων προσώπων, σωματείων και

³⁶ Σήμερα η μοναδική εκπομπή που υφίσταται στη ελληνική τηλεόραση είναι η εκπομπή Eco News στο ΣΚΑΙ, στην οποία αναφέρονται στοιχεία που αφορούν μόνο το περιβάλλον, δηλαδή τα πιο οικεία και «πιασάρικα» στο κοινό. Πιο αναλυτικά για τα ΜΜΕ στο επόμενο κεφάλαιο.

³⁷ Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι, *ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΕΝΟΙ* (Αθήνα: Ίνδικτος, 2007).

³⁸ Στην πρωταρχική μορφή του αναφέρεται και ως ιδεαλισμός: απορρίπτει την παραδοσιακή μορφή της πολιτικής που εκφράζεται με τη διεκδίκηση ισχύος, ισορροπίες δυνάμεων και χρήση βίας. Αντιπροτείνει την ανάγκη σεβασμού του δικαίου με σκοπό την ειρήνη, ύπαρξη διεθνών οργανισμών και ακόμα και το ξεπέραςμα της εθνοκεντρικής οργάνωσης της διεθνούς κοινωνίας με τη δημιουργία υπερεθνικών δομών (πχ. Ε.Ε.). Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), 70-76. Βλέπε και Κεφάλαιο Ε.

³⁹ Ανχης(Ο) Ανέστης Πλούμης, «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Δράσεις & Σκοπιμότητες», *ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΡ-ΑΠΡ*, (2007): 96-117.

κομμάτων όσο και με τη διασφάλιση της πολλαπλότητας αυτών των κοινωνικών σχηματισμών.

Οι πρώτες νομοθετικές διατάξεις εντοπίζονται στο Ν.Δ 1111/1972 περί «φιλανθρωπικών σωματείων», στο Ν. 2646/1988 για «Ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας» και στον πιο πρόσφατο Ν. 2731/1999. Το Ν.Δ. 1111/1972 ορίζει ως «φιλανθρωπικό σωματείο» εκείνο που έχει σκοπό την παροχή υλικής και ηθικής προστασίας (άρθρα 1 και 3).

Με το νόμο 2646/1998 διευρύνεται ο κύκλος των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων που μπορούν να επιχορηγούνται από φορείς του δημόσιου τομέα. Ειδικά στο άρθρο 12, προβλέπεται ένα ιδιαίτερο καθεστώς για τις εθελοντικές οργανώσεις, οι οποίες εφόσον εγγραφούν σε ειδικό Μητρώο του Τμήματος Ανάπτυξης Εθελοντισμού του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τον προϋπολογισμό του εν λόγω Υπουργείου για δαπάνες επιστημονικής, διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης των προγραμμάτων τους.⁴⁰

Στην ίδια πολιτική και νομοθετική κατεύθυνση εντάσσεται και ο νόμος 2731/1999 για τη ρύθμιση θεμάτων κρατικής αναπτυξιακής συνεργασίας. Τέλος, η δυνατότητα χρηματοδότησης των οργανώσεων αυτών από τον κρατικό προϋπολογισμό, εξαρτάται από την εκτέλεση της συγκεκριμένης αποστολής-παροχής βοήθειας, υπό την προϋπόθεση της εγγραφής τους σε ειδικό Μητρώο, τηρούμενο στην Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών (άρθρα 11,12 και 18).⁴¹ Παράλληλα, το Δεκέμβριο του 99, η Ελλάδα έγινε μέλος της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας (Development Assistance Committee, DAC) του ΟΟΣΑ.⁴²

⁴⁰ Ακόμα και στον Ελληνικό στρατό στα πλαίσια ενίσχυσης του εθελοντισμού προβλέπεται υπ' προϋποθέσεις παροχή ειδικής άδειας για συμμετοχή σε αποστολές ΜΚΟ.

⁴¹ Το έντονο ενδιαφέρον της Ελλάδας και ιδιαίτερα του Υπουργείου Εξωτερικών γίνεται αντιληπτό από τα διεθνή συνέδρια που οργανώνει. Το πρώτο ήταν με θέμα «Μη κρατικοί Φορείς και ο ρόλος τους στη Νέα Διεθνή Πραγματικότητα» με συμμετοχή προσωπικοτήτων διεθνούς κύρους. Έλαβε χώρα στις 30 Ιαν – 1 Φεβ 2004, με κεντρικό ομιλητή τον τότε Υπουργό Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου <http://www.uom.gr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=534&tmima=1&categorymenu=7>, (πρόσβαση Σεπ 15, 2014).

⁴² Η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας (EAB) είναι ένα φόρουμ για επιλεγμένες χώρες μέλη του ΟΟΣΑ όπου συζητούνται θέματα που αφορούν τη μείωση των ενισχύσεων, την ανάπτυξη και τη φτώχεια στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η ίδια περιγράφεται ως ο "χώρος και η φωνή" των δωρητών χωρών του κόσμου.

ΣΥΝΟΨΙΖΟΝΤΑΣ

Διεθνώς, η μεταβολή που συντελείται στο ρόλο της κοινωνίας των πολιτών στη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία είναι δραματική. Ολοένα και περισσότερο, μεγάλα ποσά ιδιωτών δωρητών διοχετεύονται μέσω ΜΚΟ, ενώ παράλληλα ολοένα και περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ και η ΕΕ τις χρηματοδοτούν και τις συμβουλεύονται.⁴³ Κάθε χρόνο τα κράτη – δωρητές διοχετεύουν μεγαλύτερα ποσοστά της διμερούς τους βοήθειας σε ή μέσω ΜΚΟ. Η επιλογή αυτή δεν είναι καθόλου τυχαία. Οι ΜΚΟ διαθέτουν μια σειρά από συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παροχή βοήθειας, όπως μικρότερο λειτουργικό κόστος αλλά και αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων για την καταπολέμηση της φτώχειας.⁴⁴ Οι ΜΚΟ συχνά γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον για το ποιος έχει ανάγκη τη βοήθεια και πως μπορούν να τη χορηγήσουν χωρίς τη διαμεσολάβηση συχνά αναποτελεσματικών και διεφθαρμένων μεσαζόντων που δρουν στις χώρες – αποδέκτες. Οι ΜΚΟ κερδίζουν διαρκώς έδαφος στο διεθνές σύστημα αλλάζοντας τη φύση των διακρατικών σχέσεων και αμφισβητώντας την κρατική κυριαρχία, χρησιμοποιώντας ως κύριο όπλο το «λευκό» μανδύα της ουδετερότητας και την ανυπαρξία δεσμευτικών σχέσεων με κάθε είδους κρατικό ή πολιτικό πρόσωπο, που θα τους προσέδιδε κάποιο χρώμα.

Ως εκ τούτου, η εμπλοκή των ΜΚΟ στην αναπτυξιακή συνεργασία δημιουργεί ένα πλήθος νέων ζητημάτων. Ανάμεσα σ' αυτά, ιδιαίτερα σημαντική είναι η θέση των ΜΚΟ στην κοινωνία των πολιτών – τόσο των δωρητών όσο και των αποδεκτών – και κυρίως οι σχέσεις τους με τα κράτη. Πολλοί κατηγορούν τις ΜΚΟ για το ότι είναι συχνά πολύ μικρές και αδύναμες, ανίκανες να διευρύνουν την επιρροή τους πέρα από το τοπικό επίπεδο και να προωθήσουν μακροχρόνιες

⁴³ Χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα είχαμε στις 15 Μαρτίου 2014, που συμπληρώθηκαν τρία χρόνια από την έναρξη του εμφυλίου στη Συρία. Ο ΟΗΕ μαζί με ΜΚΟ παρουσίασαν στοιχεία από την έως τώρα σύρραξη και οργάνωσαν εκδηλώσεις σε 20 χώρες όπως, στην πλατεία Τραφάγκαρ του Λονδίνου, στο Πύργο του Άιφελ, κ.α. ABC NEWS, <http://abcnews.go.com/International/wireStory/syria-conflict-3rd-anniversary-amid-offensive-22924214> (πρόσβαση Σεπ 16, 2014) ; NEW POST Διεθνή, http://newpost.gr/post/333149/ston-tetarto-xrono-brisketai-o-polemos-sth-syria#_ixzz2w7Jd3Eg1 (πρόσβαση Σεπ 16, 2014). Σημειωτέο, ότι η Ελλάδα τη δεδομένη χρονική περίοδο είχε την προεδρία της ΕΕ και εντός των τειχών της δεν έγινε γνωστή καμία εκδήλωση.

⁴⁴ Βλέπε, Κεφάλαιο ΣΤ Δράσεις.

διαρθρωτικές αλλαγές.⁴⁵ Στο άλλο άκρο, οι ΜΚΟ (ιδιαίτερα του Βορρά) κατηγορούνται ότι είναι πολύ μεγάλες, με επαγγελματικό προσωπικό που ενδιαφέρεται περισσότερο για τη δική του ευημερία, παρά για τα προβλήματα των φτωχών. Τόσο οι μεγάλες όσο και οι μικρές ΜΚΟ δέχονται κριτική για την αντιπροσωπευτικότητά τους και για το πόσο υπόλογες είναι στα μέλη τους, αλλά και στους επωφελομένους από τη δράση τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της έντονης κριτικής εντοπίζουμε στις ΜΚΟ που εμπλέκονται στις διεθνείς στρατιωτικές επεμβάσεις διατήρησης/επιβολής της ειρήνης. Η αύξηση των επεμβάσεων στα εσωτερικά των χωρών έχει οδηγήσει τις ΜΚΟ, κυρίως στη φάση της αναδιοργάνωσης αυτών, να αναλαμβάνουν βασικό θεσμικό ρόλο στην επαναλειτουργία των εξουσιών. Εν γένει, η φύση αυτών των επεμβάσεων εγείρουν πλήθος ερωτήματα γύρω από τις πραγματικές προθέσεις των κρατών που συμμετέχουν. Ερωτήματα που κινούνται στη λογική, γιατί πρέπει να φτάνουμε στην επέμβαση και αν πραγματικά ενδιαφερόμαστε για τον άνθρωπο ή γιατί δεν βοηθήσαμε με άλλους τρόπους νωρίτερα.⁴⁶

Από το παρών κεφάλαιο συμπεραίνουμε ότι ο ρόλος των ΜΚΟ συνεχώς αυξάνεται και διευρύνεται. Ως εκ τούτου, αυξάνεται και η σημασία του ρόλου των ΜΚΟ στη διαμόρφωση της καθημερινότητας εκατομμυρίων ανθρώπων σε όλο τον πλανήτη. Ως εκ τούτου επαγωγικά οδηγούμαστε αφενός στη σχέση των ΜΚΟ με τα σύγχρονα μέσα τεχνολογίας/διαδίκτυο και αφετέρου με τα ΜΜΕ. Για την περαιτέρω ανάλυση του φαινομένου, παρατίθεται επιπλέον στοιχεία και από την ελληνική πραγματικότητα.

⁴⁵ Μία γεωγραφική απεικόνιση των ΜΚΟ στο Παράρτημα Γ.

⁴⁶ Μια ανάλυση μέσα από το πρίσμα των Διεθνών Σχέσεων για την ταυτότητα των Ανθρωπιστικών επεμβάσεων στο Παράρτημα ΣΤ.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΚΟ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΣΑ ΤΕΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ, ΜΜΕ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο νέο διεθνές πολιτικό προσκήνιο⁴⁷ στο οποίο όλοι καλούμαστε από τα ΜΜΕ να γίνουμε κοινωνοί (να αναλάβουμε δράση, να δηλώσουμε παρών), καθίσταται αυτονόητο ότι η αλληλεγγύη (ή φιλανθρωπία)⁴⁸ και η γενικότερη κοινωνική προσφορά μπορούν και έχουν καταφέρει με επιτυχία να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα για να επωφεληθούν των καινούριων δυνατοτήτων που παρουσιάζονται. Μ' αυτόν τον τρόπο άλλωστε, καταφέρνουν να εξελιχθούν και να ανακαλύψουν νέες, χρηστικές και περισσότερο αποτελεσματικές μορφές έκφρασης που ισοσκελίζουν τη σωρεία των πρακτικών προβλημάτων, τα οποία είναι ιδιαίτερα εμφανή στις μικρότερες ΜΚΟ, που δίνουν αγώνα για να

⁴⁷ Στη μεταψυχροπολεμική εποχή, το διεθνές σύστημα παραμένει άναρχο και ανταγωνιστικό, υπό την έννοια της έλλειψης μιας κεντρικής εξουσίας ικανής να επιβάλει τη θέληση της, παρόλο που ανέδειξε μόνο έναν νικητή, τις ΗΠΑ. Οι αιτίες που οδηγούν στους πάσης φύσεως ανταγωνισμούς παραμένουν οι ίδιες, όπως οι θρησκευτικές αντιπαλότητες, όλων των ειδών οι εδαφικές και οικονομικής φύσεως διεκδικήσεις, με πιο σημαντική όμως την προσπάθεια των κρατών για αύξηση της ισχύος. Μπορεί πλέον στο διεθνές σύστημα να μην υφίσταται η ΕΣΣΔ, που συνιστούσε και την μεγαλύτερη απειλή για το δυτικό συνασπισμό, υπάρχουν όμως άλλες μικρότερης έντασης απειλές, για την αντιμετώπιση των οποίων, η όποια συναίνεση μεταξύ των εταίρων του δυτικού συνασπισμού, να φαντάζει (και να είναι στην πραγματικότητα) εξαιρετικά δύσκολη.

Οι ΗΠΑ σε συνεργασία με τους ευρωπαϊούς συμμάχους, επιχειρούν να δημιουργήσουν την «νέα» τάξη πραγμάτων. Το ΝΑΤΟ δεν είναι πλέον μόνο μια περιφερειακή αμυντική συμμαχία, συνιστά πλέον φορέα υπερεθνικής προσέγγισης και ολοκλήρωσης με παρεμβατικό ρόλο. Κύριο χαρακτηριστικό, η προσπάθεια για τη σταθεροποίηση των πολιτικών συστημάτων των κρατών του βορείου ημισφαιρίου, στην κεντρική και την ανατολική Ευρώπη, στα Βαλκάνια και στα εδάφη της πρώην ΕΣΣΔ, (με την υποστήριξη διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών). Με δεδομένη τη στενή σχέση ΗΠΑ - Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως την αδυναμία αντισυστήρωσης, το διεθνές σύστημα μπορεί να χαρακτηριστεί και ως μονοπολικό. λαμβάνοντας όμως υπόψη την πολιτική και στρατιωτική ανεξαρτησία της Ρωσίας, της Κίνας αλλά και της Ινδίας, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ηγεμονικό – πολυπολικό. Για μία πιο αναλυτική προσέγγιση του ρόλου του ΝΑΤΟ στην ΕΕ, Γεώργιος Βοσκόπουλος, *ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ* (Αθήνα: Ποιότητα, 2012) 301-355.

⁴⁸ Την τελευταία δεκαετία η λέξη φιλανθρωπία έχει αντικατασταθεί από τη λέξη αλληλεγγύη, στην ελληνική βιβλιογραφία, όταν περιγράφεται η βοήθεια που δίνεται σε συνανθρώπους. Καθώς σήμερα, ο σκοπός της ενέργειας πλαισιώνεται από τη φιλοσοφία ότι όλα τα μέλη της εγχώριας ή διεθνούς κοινωνίας είναι ίσα μεταξύ τους, απλά τη δεδομένη χρονική περίοδο ένα μέρος αυτής είναι σε προσωρινά δυσχερή θέση και χρήζει βοήθειας από τους υπολοίπους. Σ' αντίθεση με την προηγούμενη λέξη που υποθάλλει μία ανισότητα μεταξύ των πολιτών.

παρουσιάσουν πολιτικό έργο,⁴⁹ με μόνο εφόδιο τα ανθρωπιστικά ιδεώδη και το ζήλο των μελών τους.

Τα κοινά «εσωτερικά» προβλήματα που υπάρχουν σε κάθε μορφής οργάνωση όπως ο τρόπος διοίκησης, ο σχεδιασμός δράσεως, η εκπαίδευση κ.α. δεν διαφέρουν με αυτά που αντιμετωπίζουν οι ΜΚΟ. Όμως τα μεγάλα «εξωτερικά» προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ΜΚΟ και τα οποία πολλές φορές δυσχεραίνουν τη λειτουργία τους, αλλά και το πιθανό αποτέλεσμα των παρεμβάσεών τους, είναι μοναδικά λόγω της φύσεως αυτών των οργανώσεων τα οποία συνοπτικά είναι τα εξής:⁵⁰

- *«Δυσκολία στην εύρεση πηγών χρηματοδότησης των δράσεών τους.*
- *Αδυναμία διαρκούς ενημέρωσης για τα υπάρχοντα προγράμματα και τις διαθέσιμες προσκλήσεις για υποβολές σχεδίων.*
- *Δυσκολίες στη γνωστοποίηση των δράσεών τους στο ευρύ κοινό, έτσι ώστε αυτό να κινητοποιηθεί και να συμμετάσχει δυναμικά στις δραστηριότητές τους.*
- *Δυσκολία στο «πάντρεμα» της προσφοράς με τη ζήτηση, όσον αφορά την εθελοντική εργασία σε κάθε δεδομένη στιγμή και ανάλογα με τις ανάγκες και το αντικείμενο δραστηριοποίησης της κάθε οργάνωσης.*
- *Αδυναμία επαρκούς δικτύωσης για την ανάπτυξη γόνιμων συνεργασιών με άλλες ΜΚΟ που μοιράζονται τα ίδια οράματα και στόχους.*
- *Αδυναμία διαθεσιμότητας μέσων για την υλοποίηση αποτελεσματικών εκστρατειών ευαισθητοποίησης.»⁵¹*

⁴⁹ Το πολιτικό έργο σχετίζεται άμεσα και από ορισμένους μάλιστα ταυτίζεται με τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων με θεσμοθετημένα μέσα για τη διανομή ή ανακατανομή αξιών, ουσιαστικά όταν παίρνουμε μια απόφαση κατατάσσουμε αξίες, άλλωστε πολιτική είναι η διαδικασία λήψης αποφάσεων, για την κατανομή ή ανακατανομή αξιών, εννοώντας ως αξία κάθε τι που μπορεί να ενδιαφέρει, κινητοποιήσει και να αποτελέσει στόχο παραγόντων πολιτικού αγώνα: ισχύς, οικονομία, παιδεία, υγεία, περιβάλλον, ελευθερία, η αγάπη, ομόνοια, κ.α. Περί τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και πολιτικής, Ηλίας Κουσκουβέλης, *ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΡΙΣΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ*, (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 1997) 13-14.

⁵⁰ Νίκος Πιτσούλης, *Ο Σύγχρονος Τρόπος Λειτουργίας των ΜΚΟ και η ΚΕ.Σ.Σ.Α. "ΔΗΜΗΤΡΑ"*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 265-267.

⁵¹ Ο στόχος της ανάλυσης των συγκεκριμένων παραμέτρων έγκειται στο να γνωρίσουμε εις βάθος τους οργανισμούς αυτούς ώστε να γίνει κατανοητό πως οδηγήθηκαν στην υιοθέτηση και ε συνέχεια στην επί το πλείστον λειτουργία, μέσα από τα σύγχρονα μέσα τεχνολογίας και επικοινωνίας, δημιουργώντας μία σχέση αλληλεξάρτησης, με μεγάλη ευπάθεια λόγω της δυσκολίας χρήσης εναλλακτικών μορφών δράσεων για την επίτευξη του έργου τους.

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΜΚΟ

Οι νέες τεχνολογίες και οι τηλεπικοινωνίες αποτελούν εύχρηστα, ευέλικτα αλλά πάνω απ' όλα οικονομικά συμφέροντα εργαλεία, τα οποία αν χρησιμοποιηθούν επιτυχώς και συστηματικά από τις ΜΚΟ, μπορούν να παράξουν σημαντική βοήθεια, ακόμη και να επιλύσουν ολοκληρωτικά μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Σε συνάφεια με τα προαναφερθέντα προβλήματα και με κόστος πολύ χαμηλότερο από τους μέχρι πρότινος διαθέσιμους στις ΜΚΟ μηχανισμούς, οι νέες τεχνολογίες και οι τηλεπικοινωνίες μπορούν να βοηθήσουν στην επίτευξη των ακόλουθων:⁵²

- Στη γνωστοποίηση της δράσης των ΜΚΟ σ' ένα ιδιαίτερα ευρύ κοινό, κάτι ιδιαίτερα δύσκολο με τους συμβατικούς μηχανισμούς που οι περισσότερες ΜΚΟ έχουν στη διάθεσή τους. Αν αναλογιστεί κανείς ότι οι περισσότερες ΜΚΟ είναι σε θέση να υλοποιούν τις δράσεις τους βασισμένες αποκλειστικά στην οικονομική ενίσχυση του ευρέος κοινού, ο παράγοντας αυτός αποκτά ιδιαίτερη σημασία για τη βιωσιμότητα των ιδίων των ΜΚΟ αλλά και τα πλείστα ή την πληθώρα των αποτελεσμάτων των δράσεών τους. Αναντίρρητα, η δυσχέρεια αυτή δεν αφορά τις GONGOs ή τις DONGOs που εξ' αρχής έχουν εξασφαλισμένη τη χρηματοδότησή τους.⁵³
- Στη διοργάνωση αποτελεσματικών εκστρατειών ευαισθητοποίησης με συγκριτικά χαμηλότερο κόστος. Το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο για την υλοποίηση μεγάλης εμβέλειας εκστρατειών ευαισθητοποίησης, οι οποίες μπορούν να προσεγγίσουν και να αγγίξουν ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, χωρίς γεωγραφικούς, χρονικούς ή άλλους περιορισμούς, αλλά και με κόστος πολύ χαμηλότερο από τη συμβατική έντυπη ή τηλεοπτική παρουσίαση και προώθηση. Η επικοινωνία μάλιστα των ΜΚΟ μαζί τους, λόγω της διαδραστικής ικανότητας του μέσου, δύναται να

⁵² Νίκος Πισσούλης, *Ο Σύγχρονος Τρόπος Λειτουργίας των ΜΚΟ και η ΚΕ.Σ.Σ.Α*, 267-270.

⁵³ Βλέπε ορισμούς στο Κεφάλαιο Α, στις σελίδες 7-8.

λαμβάνει χώρα με ταυτόχρονο συνδυασμό ποικίλων τρόπων, που εμπεριέχει γραπτό λόγο, ήχο, εικόνα, βίντεο κ.ά.⁵⁴

- Στην πρόσβαση των ΜΚΟ σε πηγές χρηματοδότησης, τόσο σε εθνικό, ευρωπαϊκό, αλλά και διεθνές επίπεδο. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις του χώρου είναι η έγκαιρη πρόσβασή τους στις εκάστοτε διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις αλλά και τα απαραίτητα έγγραφα, τα οποία κάθε φορά πρέπει να συνοδεύουν την υποβολή μιας πρότασης και του προϋπολογισμού, ως και τις λίστες των απαραίτητων δικαιολογητικών που πρέπει να συνοδεύουν την κάθε πρόταση. Η συστηματική και απλουστευμένη παρουσίαση των φορέων χρηματοδότησης σ' ένα εστιακό σημείο, το οποίο συνδέεται μέσω ηλεκτρικών συνδέσμων (links) με τους δικτυακούς τόπους των φορέων χρηματοδότησης, απλουστεύει σημαντικά τη χρονοβόρα αυτή διαδικασία και οδηγεί τις ΜΚΟ στη γρήγορη και αποτελεσματική εξεύρεση κάθε πληροφορίας που τις ενδιαφέρει.
- Στο «πάντρεμα» της προσφοράς και ζήτησης, τόσο σε επίπεδο εθελοντών, όσο και σε επίπεδο χρηματικών εισφορών και άλλων ειδών που συγκεντρώνονται συνήθως από τις ΜΚΟ. Ένας αποτελεσματικός και διαδραστικός μηχανισμός που λειτουργεί με ευκολία στο διαδίκτυο είναι αρκετός για να συνταιριάξει τις υπάρχουσες ανάγκες με τη διαθέσιμη προσφορά, γρήγορα και εύκολα.
- Στην καλύτερη διαχείριση και οργάνωση των ιδίων των ΜΚΟ, με τη χρήση δικτυακών εργαλείων, όπως είναι για παράδειγμα το Intranet. Η εφαρμογή αυτή, πέρα από το ότι επιτρέπει στην κάθε οργάνωση να διαθέτει ένα πλήρως ενημερωμένο ηλεκτρονικό «ιστορικό», το οποίο είναι προσβάσιμο ανά πάσα στιγμή και από οπουδήποτε, επιτρέπει και σε τρίτους με τον κατάλληλο κωδικό να παρακολουθούν τις δραστηριότητες του φορέα, διασφαλίζοντας έτσι τη διαφάνη του λειτουργία.
- Στη διαφάνεια αναφορικά με τη φύση των δράσεων που υλοποιούνται από τις ΜΚΟ, έτσι ώστε ο κάθε ενδιαφερόμενος να έχει πρόσβαση και να μπορεί να παρακολουθεί ελεύθερα την εξέλιξη των δραστηριοτήτων του φορέα που τον

⁵⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ΜΚΟ vouliwatch.gr, με σελίδα στο FACEBOOK, στην οποία δύναται (όπως αναγράφεται σ' αυτήν) να ρωτήσεις βουλευτές, να εισάγεις θέματα για νομοθεσία και εν γένει να συζητήσεις πολιτικά, www.vouliwatch.gr (πρόσβαση Σεπ 25, 2014).

ενδιαφέρει και επιθυμεί να στηρίξει οικονομικά. Αυτό είναι κάτι το οποίο μπορεί να παρουσιαστεί με τον απλούστερο δυνατό τρόπο που δεν είναι άλλος από την παρουσίαση του φορέα με τη μορφή της ιστοσελίδας, που θα ανανεώνεται συχνά και θα περιέχει χρήσιμες πληροφορίες, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί κανείς να έρθει σε επαφή μαζί τους.

- Στην αξιοποίηση των εναλλακτικών μορφών εργασίας, όπως είναι η τηλεργασία. Η τηλεργασία αποτελεί μια ιδιαίτερα ευέλικτη μορφή εργασίας, η οποία ταιριάζει και εξυπηρετεί απόλυτα πολλές από τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο. Καθώς επιτρέπει στον εργαζόμενο να απασχοληθεί από οπουδήποτε και να προσφέρει έργο με την ίδια ευκολία που θα το έκανε από τα γραφεία ή την έδρα του οργανισμού του. Επί της ουσίας, αποτελεί μια πρόσθετη αξία για το χώρο της φιλανθρωπίας και του εθελοντισμού, καθώς ανταποκρίνεται πλήρως στις εργασιακές συνθήκες του χώρου, που πολλές φορές περιλαμβάνουν πολυήμερα ταξίδια στο πεδίο δράσης, συχνή ανεπάρκεια κτιριακών εγκαταστάσεων λόγω περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων αλλά και μια σειρά άλλων ιδιομορφιών, που δεν είναι τόσο συνηθισμένες ή εφαρμοσμένες στο συμβατικό εργασιακό χώρο. Φτάνει να σκεφτεί κανείς πως πολλοί εθελοντές αφιερώνουν ένα κομμάτι του χρόνου τους για να προσφέρουν ό,τι μπορούν, χωρίς να δουλεύουν απαραίτητα στα γραφεία του οργανισμού.

- Μια άλλη εφαρμογή των τηλεπικοινωνιών που έχει διευκολύνει τις συνθήκες στο πεδίο δράσης είναι τα δορυφορικά τηλέφωνα τα οποία διασφαλίζουν την απρόσκοπτη επικοινωνία και προπάντων την ασφάλεια των εθελοντών, ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα μέρη, στα οποία έχουν καταρρεύσει οι συμβατικές τηλεπικοινωνιακές υποδομές ή δεν υπήρξαν ποτέ. Επίσης, μια εφαρμογή των νέων τεχνολογιών είναι το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προώθηση συμβολικών προϊόντων μέσω των ιστοσελίδων των ΜΚΟ. Αυτό δίνει τη δυνατότητα να πουλούν τα προϊόντα τους σ' έναν μεγάλο αριθμό υποψήφιων υποστηρικτών, όπου κι αν αυτοί βρίσκονται και βέβαια να χρησιμοποιούν τα έσοδα για την πραγμάτωση των σχεδίων τους.

- Τέλος, στην άμεση και διαδραστική επικοινωνία ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους και στη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και τεχνογνωσίας, μέσω συμμετοχής σε συζητήσεις και fora ανταλλαγής απόψεων στο διαδίκτυο.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση των παραμέτρων είναι εύκολα πλέον κατανοητό ότι, οι αδυναμίες που εντοπίζονται στη λειτουργία των ΜΚΟ, αφορούν οργανισμούς που κινούνται μέσα στο πλαίσιο της αλληλεγγύης. Το μοναδικό τους εργαλείο είναι η ελεύθερη και οικονομική επικοινωνία που τους παρέχει το internet, που λειτουργεί όμως και ως «δίκτοπο» μαχαίρι. Η εξέλιξη της σύγχρονης τεχνολογίας εξυπηρετεί ανεξάρτητες από κυβερνητικές ενισχύσεις ΜΚΟ, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται φαινόμενα αντι-συσπείρωσης σε πολιτικές αποφάσεις. Φυσικά, οι ίδιοι δίαυλοι επικοινωνίας δύνανται να χρησιμοποιηθούν και από τις όχι τόσο ανεξάρτητες ΜΚΟ προκειμένου να προωθήσουν και να επιβάλλουν τις δικές τους απόψεις. Ως εκ τούτου, η χρήση του διαδικτύου εξυπηρετεί όλων των ειδών τις οργανώσεις, αλλά αυτές που δεν έχουν άλλους τρόπους επικοινωνίας είναι αυτές που υστερούν σε πιθανή απώλειά του.⁵⁵

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΥΛΕΣ

Το πρώτο σημαντικό βήμα για την εξοικείωση των ελληνικών ΜΚΟ με τις δυνατότητες που ανοίγουν οι εφαρμογές των νέων τεχνολογιών αποτέλεσε η πρώτη αμιγώς ελληνική ανθρωπιστική πύλη στο διαδίκτυο, με την ονομασία «anthropos.gr». Η πύλη, η οποία δημιουργήθηκε από τη συνεργασία του Κέντρου Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Ανάπτυξη (ΚΕ.Σ.Σ.Α.) «Δήμητρα»⁵⁶ και των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας με την υποστήριξη της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών, αποτέλεσε μια καίρια και ουσιαστική κίνηση προς την επίλυση των προαναφερθέντων προβλημάτων αλλά και την ενδυνάμωση των ελληνικών ΜΚΟ, που δρουν τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό.

⁵⁵ Χαρακτηριστικά παραδείγματα, για την απώλεια: οι φασαρίες για τον έλεγχο στο internet από φοιτητές στην Τουρκία-Πλατεία Ταξίμ www.naftemporiki.gr/story/763560 (πρόσβαση Σεπ 15, 2014). Αντίστοιχα για τα φαινόμενα αντισυσπείρωσης: ο ξεσηκωμός για τις ζωγραφίες του Μωάμεθ, σε εφημερίδα της Δανίας την Τζιλάντς Πόστεν, στις 30 Σεπ 2005, που είχε ως αποτέλεσμα παγκόσμιες αναταραχές. www.in2life.gr/features_notes/article/239998/apagorevmenh-satira-poion-eides-adiallakto-re.html (πρόσβαση Σεπ 15, 2014).

⁵⁶ Το Κέντρο Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Ανάπτυξη ΔΗΜΗΤΡΑ (<http://kessa.dimitra.gr>) ιδρύθηκε το 1991 και εδρεύει στη Λάρισα. Το ΚΕ.Σ.Σ.Α. ΔΗΜΗΤΡΑ υλοποιεί προγράμματα στην Ελλάδα, αλλά και στις υπό ανάπτυξη χώρες της Αφρικής, της Νότιας και Λατινικής Αμερικής, καθώς και σε χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας. Την παρούσα χρονική περίοδο συγγραφής είναι υπό εισαγγελική έρευνα γύρω από τη χρηματοδότηση μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών μαζί με άλλες 398 ΜΚΟ.

Από την επίσημη έναρξη της λειτουργίας της, η πύλη «www.anthropos.gr» είχε αναδειχθεί ως ένα πολύτιμο εργαλείο, που είχε κύριο σκοπό να φέρει πιο κοντά όλες τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο, αλλά και να βελτιώσει τις σχέσεις τους με τους δήμους και τις κοινότητες, τους δημόσιους φορείς και τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να συνεισφέρουν. Σκοπός ήταν να σφυρηλατήσει μια σχέση εμπιστοσύνης και αμοιβαίας προσφοράς με τον κάθε ενεργό πολίτη και εθελοντή που προασπίζει μέσω των δράσεών του την κοινωνική αλληλεγγύη.⁵⁷

Σήμερα, μία πληθώρα επιλογών για ενημέρωση του Έλληνα πολίτη υπάρχουν στο διαδίκτυο, όπως www.ergopoliton.gr, www.e-ethelontis.gr κ.α. Σκοπός τους είναι να παρουσιάζουν αναλυτικά, ανά κατηγορία, τις διάφορες ευκαιρίες εθελοντισμού που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο, μαζί με λεπτομερείς πληροφορίες που αφορούν τα προγράμματά τους, τις ανάγκες τους σε εθελοντικό προσωπικό, τις εκάστοτε διαθέσιμες θεσμικές χρηματοδοτήσεις, αλλά και τα νέα του χώρου απ' όλον τον πλανήτη. Αναντίρρητα, αποτελούν το καλύτερο απτό παράδειγμα για το πώς μπορούν οι νέες τεχνολογίες να αποκτήσουν ένα περισσότερο ανθρωπιστικό πρόσωπο, αλλά και το πώς οι ενέργειες τους έχουν μία πολιτική χροιά που κυμαίνεται χωροταξικά από το τοπικό πεδίο ενδιαφέροντος ως και σε παγκόσμιο επίπεδο.⁵⁸

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΑΠΟ ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΜΕ

Αποτελεί, δυστυχώς, γεγονός αναμφισβήτητο ότι θέματα που αφορούν τη δομή της σύγχρονης κοινωνίας όπως: η ρύπανση του περιβάλλοντος, η οικολογική συνείδηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μερικοί από τους πολλούς λόγους σύστασης και ανάπτυξης των ΜΚΟ. Δεν παρουσιάζονται όμως, όπως θα έπρεπε από τα τηλεοπτικά ΜΜΕ.

⁵⁷ Το αποτέλεσμα της όμως σήμερα, αμφισβητείται (όσο αφορά στη σχέση κόστος-όφελος) μετά τους ελέγχους που διεξάγει ο αρμόδιος εισαγγελέας, στις χρηματοδοτήσεις σε ΜΚΟ του Υπ. Εξωτερικών, από το 2006 και μετά. Την παρούσα χρονική περίοδο συγγραφής η πύλη βρίσκεται εκτός λειτουργίας. Πιο αναλυτικά το θέμα στο υποκεφάλαιο «Ελληνικές Στρεβλώσεις».

⁵⁸ Ένας κατάλογο των ελληνικών διαδικτυακών επιλογών στο Παράρτημα Β.

Αντίθετα στα έντυπα ΜΜΕ προβάλλονται αρκετά, άλλοτε ενσωματωμένα στον κύριο κορμό αυτών και άλλοτε υπό τη μορφή ειδικών εκδόσεων, όπως είναι τα αφιερώματα, ή τα ειδικά ένθετα / περιοδικά. Ένας νέος τρόπος ανάδειξης είναι και οι προσφορές με CD ή DVD που περιέχουν θέματα από την φύση ή το ζωικό βασίλειο από μεγάλους εκδοτικούς/τηλεοπτικούς οίκους όπως το BBC, National Geographic κ.α.

Ανάλογη τακτική με εκείνη των εφημερίδων στη χώρα μας, ακολουθούν και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί. Είναι πολλές και σημαντικές οι φωνές των παρουσιαστών που στις εκπομπές τους καθώς και στα δελτία ειδήσεων των ραδιοσταθμών, παίρνουν τη σκυτάλη της ενημέρωσης από τις στήλες των εφημερίδων και προχωρούν την ανάλυση του θέματος ένα βήμα πάρα πέρα. Αντίστοιχη τακτική δεν παρατηρείται όμως από την τηλεόραση.

Άρα, το μεγάλο ζητούμενο, εν προκειμένω, είναι πώς επιλέγονται τα θέματα παρουσίασης και γιατί δεν προβάλλονται όσο θα έπρεπε από τα τηλεοπτικά ΜΜΕ, ιδιαίτερα θέματα διεθνούς ενδιαφέροντος. Ίσως, την απάντηση μας δίνουν τα ευρήματα πανελλαδικής έρευνας που εκπόνησε η VPRC για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ελληνίδων Δημοσιογράφων (Ε.Δ.Ε.Δ.), στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «Τώρα πια ξέρεις», με τίτλο «Οι Έλληνες/ίδες δημοσιογράφοι κρίνουν το επάγγελμα τους και την ποιότητα της παρεχόμενης ενημέρωσης στη χώρα μας».⁵⁹

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε δια προσωπικών συνεντεύξεων, σε δείγμα 400 δημοσιογράφων, ανδρών και γυναικών, από την Αθήνα και την επαρχία, από το διάστημα 29 Ιανουαρίου έως 21 Φεβρουαρίου 2002, καλύπτοντας όλο το σύνολο των ΜΜΕ της χώρας (τηλεοπτικούς σταθμούς, ραδιόφωνα, εφημερίδες, περιοδικά, ειδησεογραφικά πρακτορεία). Από τα πολλαπλά ευρήματα της έρευνας, προκύπτει:

- Η απαξίωση και η αλλοτρίωση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος πρυτανεύουν στο χώρο.

⁵⁹ VPRC ομάδα κοινωνικών επιστημών και στατιστικών, που διεξάγει έρευνες, μέλος του ΣΕΔΕΑ, της ESOMAR και της WAPOR . Τα συνολικά αποτελέσματα της έρευνας στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.vprc.gr/proj.php?etos=2002&cat=23>, (πρόσβαση Οκτ 2, 2014).

- Η δεοντολογία, αν και την επικαλούνται οι δημοσιογράφοι, δεν τηρείται, αφού τα ΜΜΕ ασκούν εξουσία.
- Τα θέματα στα ΜΜΕ, κυρίως διαδικτυακά, προβάλλονται επιλεκτικά.

Οι διαπιστώσεις αυτές έχουν και την ερμηνεία τους, διότι αναδεικνύουν την παθογένεια των μέσων.⁶⁰

Η ηλικιακή κατανομή του επαγγέλματος καταδεικνύει ότι πρόκειται για ένα μάλλον «νεαρό» επαγγελματικό σώμα, του οποίου το μεγαλύτερο ποσοστό (50,9%) ανήκει στις ηλικίες των 25-34 ετών, ενώ περίπου το 10% των δημοσιογράφων είναι άνω των 45 ετών. Έτσι οι δημοσιογράφοι, στη πλειοψηφία τους δεν έχουν προλάβει να λάβουν μία πολύπλευρη και ικανοποιητική «παιδεία» με αποτέλεσμα να «μεταλλάσσονται» σε συντάκτες προσαρμοζόμενους στις απαιτήσεις των ιδιοκτητών των ΜΜΕ.

Μόνο το 63,5% μιλά καλά αγγλικά. Ανάλογη, αλλά προς τα κάτω, είναι η γνώση των άλλων γλωσσών. Γαλλικά μιλά μόνο το 15,3%. Η γνώση της γερμανικής και ιταλικής κυμαίνεται σε πολύ πιο χαμηλά επίπεδα, φαινόμενο που δεν συμβαδίζει με τους ευρωπαϊούς συναδέλφους, όπως προέκυψε από τις έρευνες που εκπονήθηκαν μέσω του ίδιου προγράμματος, σε Ιταλία και Ισπανία.

Η εικόνα που σας κατέθεσα περιγράφει ανάγλυφα τη στέρηση πληροφόρησης που θα μπορούσαν να εισπράξουν οι δημοσιογράφοι τόσο από τον ξένο τύπο, όσο και από τα ειδησεογραφικά πρακτορεία αλλά και τις πύλες ινστιτούτων και βιβλιοθηκών στον επιστημονικό τομέα, για την ανάλυση γεγονότων διεθνούς πολιτικής.

Καταγράφεται ότι τα ΜΜΕ, σήμερα, στην Ελλάδα, «ασκούν εξουσία» αντί να την «ελέγχουν». Το 74,2% των συμμετεχόντων δημοσιογράφων δηλώνει από «λίγο» έως «καθόλου» ικανοποιημένο από την ποιότητα ενημέρωσης που παρέχουν κυρίως τα τηλεοπτικά μέσα. Οι δημοσιογράφοι, σε ποσοστό 22,4%,

⁶⁰ Η επιλεκτική ενασχόληση με το περιβάλλον θεωρείται αυταπόδεικτη. Πληθώρα εκδηλώσεων και ημερίδων λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα μόνο για τη φύση πχ Ημερίδα στις 3 Ιουν 10 με θέμα «Η Συνεισφορά των ΜΜΕ στην Αειφόρο Ανάπτυξη και το Περιβάλλον», από το Κέντρο Αειφορίας, διαδικτυακός τόπος <http://www.econews.gr/2010/05/31/cse-aeiforos-anaptyksh-perivallon/> (πρόσβαση Μαρ Οκτ 2, 2014).

παραδέχονται ότι υφίστανται παρεμβάσεις κατά την άσκηση του επαγγέλματος τους ή αναγκάζονται σε αυτολογοκρισία.

Πιστεύουν ότι η δημοσιογραφία σήμερα δεν είναι ανεξάρτητη τόσο από την πολιτική (ποσοστό 69,5%) όσο και από την οικονομική εξουσία (ποσοστό 82,8%).

Αποτυπώνεται, ακόμη, σε ποσοστό 83,8%, η άποψη ότι η ιδιοκτησία των ΜΜΕ – λόγω του ότι ανήκει σε επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς της οικονομίας – εμποδίζει τους δημοσιογράφους να ερευνούν και να θίγουν μία σειρά από καυτά θέματα που απασχολούν τον πολίτη.

Θέματα εξωτερικής πολιτικής και διεθνών συναντήσεων έρχονται σε δεύτερη μοίρα, κυρίως στα ιδιωτικά κανάλια, εκμηδενίζοντας την ποιοτική ενημέρωση. Πρωτοστατούν τα λεγόμενα «πιασάρικα» θέματα, κατά την κωδική τους ονομασία στα ΜΜΕ. Έτσι, τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων προβάλλουν ως πρώτα θέματα πρίγκιπες και βασιλείς, μετανάστες, θέματα της νεολαίας, των ανθρώπων με σεξουαλικές ιδιαιτερότητες, των ανθρώπων διαφορετικού θρησκευόμενου. Προβάλλονται, ακόμη, ροκ και λαϊκοί τραγουδιστές, που προωθούνται από τις δισκογραφικές εταιρίες, θέματα τζόγου και καταναλωτικές διαφημίσεις, καθώς και τα επεισόδια από τα «ριάλιτι σόου».

Φωτεινή εξαίρεση στην κατάσταση αυτή, αποτελεί η δημόσια τηλεόραση, η οποία, παρά το μικρό μερίδιο τηλεθέασης (11,5%), επιμένει σε δελτίο, αλλά και ψυχαγωγικό πρόγραμμα, ποιότητας (πριν την περίοδο προσαρμογής της).⁶¹

Πάντως, η πιο προβεβλημένη (ίσως και η μοναδική) ΜΚΟ είναι η Greenpeace. Αυτό οφείλεται αφενός στην επικοινωνιακή στρατηγική της οργάνωσης και αφετέρου στη δράση της. Οι ακτιβιστές και οι ευρηματικοί τρόποι διαμαρτυρίας καταλαμβάνουν χρόνο και χώρο στα δελτία ειδήσεων. Ωστόσο, άξιο αναφοράς για τους προαναφερθέντες είναι ότι, κανένα αυτοτελές ρεπορτάζ για το

⁶¹ Οι ειδήσεις αποτελούν κατά κανόνα την πιο δημοφιλή κατηγορία του προγράμματος, παράλληλα και την πιο ανταγωνιστική, για τους επιχειρηματίες των μέσων, έχοντας και το ρόλο του «καθρέπτη» κάθε τηλεοπτικού καναλιού. Η παραγωγή τους απορροφά πολύ μεγάλο ποσοστό του προϋπολογισμού των καναλιών και προϋποθέτει την απασχόληση εκατοντάδων εργαζομένων, τεχνικών και δημοσιογράφων.

ελληνικό τμήμα της Greenpeace δεν προβλήθηκε σε κεντρικό δελτίο, μόνο δηλώσεις μελών της οργάνωσης, στο πλαίσιο άλλων θεμάτων.⁶²

Ο μοναδικός ρόλος που διαδραματίζεται με τις ΜΚΟ και τα ΜΜΕ είναι αυτός της πηγής πληροφοριών. Καθόσον οι ΜΚΟ, είτε λόγω των τεχνικών γνώσεων και ερευνών που διεξάγουν πάνω σε εξειδικευμένα θέματα (πχ μεταλλαγμένα προϊόντα, μόλυνση περιβάλλοντος, κ.α), είτε λόγω της αποκλειστικότητας τους σε εικόνες με την συνεχή τους παρουσία σε περιοχές ενδιαφέροντος (εμπόλεμες ζώνες, μολυσμένες περιοχές κ.α), χρησιμοποιούνται σαν εξωτερικοί συνεργάτες των καναλιών, χωρίς καμία άλλη υποχρέωση παρουσίασης των έργων τους (από τα ΜΜΕ) πάνω σε αυτούς τους τομείς.⁶³

ΤΕΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Εξ' ορισμού, η τηλεόραση προϋποθέτει αμεσότητα, απλότητα, συντομία και σαφήνεια. Το γεγονός ότι μπορεί να μην προσφέρεται για εκτεταμένες αναλύσεις, δεν σημαίνει ότι νομιμοποιείται να είναι επιφανειακή την ώρα που αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή ενημέρωσης του κοινού.⁶⁴ Γενικώς, στο σχηματισμό της εξωτερικής εικόνας ενός κράτους συμμετέχουν, σε μεγάλο ποσοστό, τα μέσα επικοινωνίας και ιδιαίτερα ο τομέας των ειδήσεων που αντανακλούν τα εκάστοτε ενδιαφέροντα του «έθνους-κράτους».⁶⁵

Συνοψίζοντας τα έως τώρα δεδομένα μας, διακρίνουμε:

- Το σημαντικό ρόλο των δικτυακών πλεονεκτημάτων στην οργάνωση κινημάτων.

⁶² Καθηγητής Δασολογίας @ Φυσικού Περιβάλλοντος Ευθυμίου Παύλος, « Ο ρόλος των μη ΜΚΟ στην προστασία του περιβάλλοντος», *Διακλαδική Επιθεώρηση. Τεύχος 11*, (2008), 76-80.

⁶³ Τάσος Τέλλογλου, *Τα Μέσα Ενημέρωσης και οι ΜΚΟ: η Δημόσια Απαξία της Κοινωνίας των Πολιτών*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 185-197.

⁶⁴ Ειδικό αφιέρωμα στη Κοινωνία των Πολιτών (ΜΚΟ) και στο Δυτικό πολιτισμό μέσα από το πρίσμα μίας συρράξεως και πώς τα ΜΜΕ λειτουργούν ως καθρέπτης της κοινωνίας, ανέλυσε ο συγγραφέας Στέφανος Πεσμαζόγλου, *Κόσσοβο : Η Διπλή Ύβρις : Επιτήρηση και Τιμωρία* (Αθήνα: Πατάκη, 2000), 217-232.

⁶⁵ Αθανάσιος Σαμαράς, *ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ*, από το βιβλίο *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ* (Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ, 2009), 456-477.

- Τις μεγάλες δυνατότητες επικοινωνίας και ενημέρωσης που διαθέτουν σήμερα, για τα ενδιαφερόμενα μέλη.
- Την εν γένει μεγάλη ποικιλία μεθόδων υποστήριξης των στόχων τους μέσω του διαδικτύου.
- Την ελλιπή πληροφόρηση των ΜΜΕ, ιδιαίτερα από τα κεντρικά δελτία ειδήσεων της τηλεόρασης.

Το άθροισμα όλων των ανωτέρω στοιχείων σε συνδυασμό με την αδιαμφισβήτητη φυσική ανάγκη ενημέρωσης και αναζήτησης πληροφορίας των πολιτών, ιδιαίτερα των ονομαζόμενων «ενεργών πολιτών»,⁶⁶ μας οδηγούν επαγωγικά στο ότι είναι φυσικό επακόλουθο να στραφούν για ένα ακόμα λόγο οι πολίτες στο διαδίκτυο. Μία κίνηση που αυξάνει τις πιθανότητες να ενταχθούν ως μέλη σε οργανώσεις, του ενδιαφέροντός τους. Η αυτοϊκανοποίηση της συμμετοχής και η αφάνεια που τους προσφέρει η οθόνη του υπολογιστή, δύναται να τους μετατρέψει σε απρόσωπα σύνολα, που στη συνέχεια εύκολα μπορούν να γίνουν διαχειρίσιμα. Η επιρροή των μπλογκς και των κοινωνικών δικτύων στις μάζες, σε συνδυασμό με την αφάνεια που παρέχει το διαδίκτυο, δημιουργούν επικίνδυνα μίγματα μέσα στα διεθνή γεγονότα που συντρέχουν τις τελευταίες δεκαετίες, ένα είδος μορφής ισχύος.

⁶⁶ Η έννοια του «πολίτη», και κατ' επέκταση του «ενεργού πολίτη», γεννήθηκε στην αρχαία Ελλάδα στο πλαίσιο της «πόλεως». Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ο πολίτης, «δι' απλώς ουδέν των άλλων ορίζεται ή τω μετέχειν κρίσεως και αρχής» και αχρείος πολίτης, δηλαδή άχρηστος πολίτης, ήταν αυτός που δεν είχε συμμετοχή στα κοινά. Στον αντίποδα της αριστοτελικής παράδοσης η νεώτερη φιλελεύθερη πολιτική παράδοση θέτει στο επίκεντρο των ενεργειών του, τις ελευθερίες και τα δικαιώματα του ατόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ

Το Νοέμβριο του 1999 το Νόμπελ Ειρήνης απονεμήθηκε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα.⁶⁷ Από πολιτικής πλευράς, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι μια θεμελιωδώς διαφορετική ΜΚΟ από εκείνη στην οποία είχε απονεμηθεί το Νόμπελ ειρήνης στις αρχές του 20ου αιώνα (1901): τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού. Ο Bernard Kouchner, ένα από τα ιδρυτικά μέλη των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, περιέγραψε με σαφήνεια αυτή τη διαφορά: «Το έργο των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ήταν από την αρχή πολιτικό. Ελπίζω ότι το βραβείο (Νόμπελ) σηματοδοτεί την αναγνώριση ενός τύπου ανθρωπισμού που μάχεται την αδικία και τις διώξεις». Προσοχή στο ρήμα: όχι «αντιμετωπίζει» τις συνέπειες της αδικίας και των διώξεων αλλά «μάχεται» την αδικία και τις διώξεις. Η τάση είναι αδιαμφισβήτητη. Η αρχή της πολιτικής ουδετερότητας εγκαταλείπεται. Η άποψη του Ερρίκου Ντυνάν (του ιδρυτή του Ερυθρού Σταυρού) ότι «δεν με ενδιαφέρει ποιοι πολεμούν και για ποιο λόγο» έχει περάσει στο περιθώριο. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι ένας εκ των κύριων εκπροσώπων ενός νέου «πολιτικοποιημένου ανθρωπισμού», ενός ανθρωπισμού που δεν επιλέγει τη σιωπή.⁶⁸

Πριν ωστόσο αναλύσουμε την εγκατάλειψη της «πολιτικής ουδετερότητας» (neutrality) είναι σκόπιμο να την ορίσουμε και κυρίως να τη διακρίνουμε από την έννοια της «αμεροληψίας».⁶⁹ Η «αμεροληψία» είναι, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η αρχή της μη αποδοχής άλλης διάκρισης στην παροχή βοήθειας πέρα από το μέγεθος και το επείγον των αναγκών. Σε αντίθεση με την «αμεροληψία», το

⁶⁷Άρθρο «Νόμπελ Ειρήνης 1999», *ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΥΓΙΑ*, Δεκ 11, 1999, και στη διαδικτυακή πύλη του οργανισμού <http://www.msf.org/article/nobel-peace-prize-speech> (πρόσβαση Σεπ 18, 2014).

⁶⁸ Ντίνα Βλάχου, *Ερρίμος Ντυνάν, Ο ιδρυτής του Ερυθρού Σταυρού* (Αθήνα: Παπαδημητρίου, 2001), 73 και Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=7&la=1> (πρόσβαση Σεπ 18, 2014).

⁶⁹ Σύμφωνα με τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού του Σταυρού, η αρχή της αμεροληψίας (impartiality) σημαίνει να «μην γίνονται διακρίσεις με βάση την εθνικότητα, τη φυλή, τα θρησκευτικά πιστεύω, την κοινωνική τάξη ή τις πολιτικές απόψεις. Επιχειρώντας να απαλύνει τον πόνο των ατόμων, καθοδηγείται αποκλειστικά από τις ανάγκες τους και δίνει προτεραιότητα στις πιο επείγουσες περιπτώσεις της δυστυχίας». Η αρχή της ουδετερότητας ορίζεται ως ακολούθως: «Προκειμένου να συνεχίσει να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης όλων, ο Ερυθρός Σταυρός δεν εμπλέκεται σε εχθροπραξίες ή, σε οποιαδήποτε χρονικό σημείο, σε διαμάχες πολιτικής, φυλετικής, θρησκευτικής ή ιδεολογικής φύσεως».

ανθρωπιστικό δίκαιο δεν ορίζει την αρχή της «ουδετερότητας» που απαντάται στους καταστατικούς χάρτες των ίδιων των ΜΚΟ. Σύμφωνα μ' αυτήν, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις δεν έχουν κάποια πολιτική ατζέντα.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα υποστηρίζουν δημόσια ότι αποδέχονται τόσο την αρχή της αμεροληψίας όσο και εκείνη της ουδετερότητας. Ωστόσο, όπως θα δούμε, με το να μάχονται υπέρ των δικαιωμάτων των θυμάτων, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, αλλά και άλλες ανθρωπιστικές οργανώσεις, εμπλέκονται με την πολιτική. Άλλωστε, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δικαιοσύνη και η δημοκρατία είναι πρωταρχικά βασικές πολιτικές έννοιες.⁷⁰

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Από μια άποψη, η απόλυτη «πολιτική ουδετερότητα» είναι εξ' ορισμού ανέφικτη. Απλά και μόνο το γεγονός ότι οι ΜΚΟ εξαρτώνται οικονομικά από τρίτους – κυρίως δημόσιους φορείς – περιορίζει σημαντικά την ελευθερία δράσης τους. Από τις μεγάλες ΜΚΟ, μόνο λίγες διατηρούν κάποια πραγματική οικονομική ανεξαρτησία. Για παράδειγμα, ακόμη και στην περίπτωση του γαλλικού τμήματος των Γιατρών χωρίς Σύνορα, το 46% των εσόδων προέρχεται από κρατικούς πόρους. Τελικά, όχι μόνο το είδος της βοήθειας αλλά ακόμη και η γεωγραφία της κατανομής επηρεάζονται απ' αυτήν την οικονομική εξάρτηση. Αν, για παράδειγμα,⁷¹ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοινώσει ότι ενδιαφέρεται να χρηματοδοτήσει ένα πρόγραμμα σε κάποιο κράτος της Ανατολικής Ευρώπης, αλλά η ΜΚΟ CARE θα προτιμούσε να χρησιμοποιήσει τα χρήματα για ένα αντίστοιχο πρόγραμμα στη Βολιβία ή στη Χιλή, το πιθανότερο είναι ότι η CARE έχει δύο επιλογές: είτε να συμφωνήσει με το αρχικό σχέδιο των Βρυξελλών είτε να χάσει την επιχορήγηση. Και βέβαια, ακόμη κι αν η CARE διαφωνήσει, κάποια άλλη ΜΚΟ θα δεχθεί να υλοποιήσει το πρόγραμμα. Μια ΜΚΟ μπορεί βέβαια να αποφασίσει – αναλαμβάνοντας το σχετικό οικονομικό κόστος – να θέσει

⁷⁰ Αστέρης Χουλιάρης, *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 91-93.

⁷¹ *Ibid.*, 94.

πρωτίστως προτεραιότητες και στόχους και στη συνέχεια να αναζητήσει πόρους για την υλοποίησή τους.⁷²

Ακόμη όμως κι όταν δεν υπάρχουν προφανή πολιτικά κίνητρα από την πλευρά των χορηγών από τους οποίους εξαρτώνται οι ΜΚΟ, η βοήθεια που παρέχεται έχει «ακούσια» πολιτικές επιπτώσεις. Όταν στέλνονται τρόφιμα σε μια χώρα που αντιμετωπίζει το φάσμα της πείνας, ζητήματα όπως το από πού θα αγοραστούν τα τρόφιμα, πώς θα μεταφερθούν στην περιοχή που έχει ανάγκη και πώς θα διανεμηθούν, είναι βαθύτατα πολιτικά (σχέση πολιτικής-οικονομίας). Οι ΜΚΟ – απλά και μόνο υλοποιώντας προγράμματα – κάνουν διαρκώς πολιτικές επιλογές.⁷³

Όταν διανέμεις αγαθά – μεγάλες ποσότητες τροφίμων ή μεταχειρισμένα ρούχα που είναι για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες πλούτος - δρας πολιτικά. Βοηθάς βέβαια αυτούς που έχουν ανάγκη, λύνεις προβλήματα, βελτιώνεις τις προοπτικές, αλλά ταυτόχρονα, αυξάνεις τις ανισότητες, προκαλείς φθόνο σε γειτονικές κοινότητες που δεν επωφελούνται, δημιουργείς εντάσεις. Σε ορισμένες μάλιστα, περιπτώσεις η βοήθεια μπορεί ακόμη και να εμποδίσει την επίλυση των συγκρούσεων. Για παράδειγμα, στο Σουδάν στην δεκαετία του '80 η προμήθεια μερικών σακιών δημητριακών ήταν το ίδιο και το αυτό με την προμήθεια όπλων Καλάσνικοφ – καθώς το ένα μπορούσε να το ανταλλάξει με το άλλο σε λίγες ώρες. Επειδή λοιπόν η παροχή βοήθειας είναι μια πολιτική πράξη, οι ανθρωπιστές που θέλουν να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές παρενέργειές της πρέπει να σκεφθούν πολιτικά.⁷⁴

Σε γενικές γραμμές, οι ΜΚΟ βρίσκονται αντιμέτωπες με δύο επιλογές. Η πρώτη είναι να αδιαφορήσουν για τις πολιτικές πλευρές του ανθρωπισμού (σε μεγάλο βαθμό εθελουφλώντας) και η δεύτερη να επιχειρήσουν να τις

⁷² Petras James and others, *Imperialism and NGOs in Latin America* (Αθήνα: THE MONTHLY REVIEW IMPRINT, 2004), 23-30.

⁷³ Για τις πολιτικές επιλογές Ηλίας Κουσκουβέλης, *ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΡΙΣΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ*, 110.

⁷⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα, του πως οι εμπλεκόμενες πλευρές αντιλαμβάνονται την εκάστοτε ανθρωπιστική βοήθεια, ήταν η αναχαίτιση πλοίων, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, που μετέφεραν βοήθεια στη Γάζα, από το Πολεμικό Ναυτικό του Ισραήλ, με αποτέλεσμα να διαταραχθούν οι σχέσεις τις τελευταίας με την Τουρκία Ειδικός συνεργάτης, «Τουρκοισραηλινές Σχέσεις», *Ελληνική άμυνα και τεχνολογία*. Ιούλιος no 6, (2010): 71-81.

αντιμετωπίσουν πολιτικοποιώντας καθαρά τη δράση τους. Η πολιτικοποίηση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές – από τη δημοσιοποίηση πολιτικών απόψεων μέχρι και τη συνεργασία με μια εκ των αντιμαχόμενων πλευρών σε μια σύγκρουση. Πολλές ΜΚΟ συνειδητά πλέον συμπαρατάσσονται μ' αυτή που θεωρούν ως την «κατάλληλη» πλευρά σε μια πολεμική αντιπαράθεση, όπως για παράδειγμα με τους Τούτσι της Ρουάντας που έθεσαν τέλος στη γενοκτονία του 1994 ή με την διαμάχη μεταξύ των Βόσνιων Μουσουλμάνων και των Σέρβων. Αυτές οι ΜΚΟ παραδέχονται ότι π.χ. θα υπάρξουν Χούτου που για μικρό χρονικό διάστημα θα υποφέρουν χωρίς βοήθεια, αλλά υποστηρίζουν ότι μεσοπρόθεσμα η επιλεγμένη στήριξη θα συμβάλει στην επίτευξη βιώσιμης ειρήνης.⁷⁵

Την τελευταία δεκαετία, υπάρχει μια εμφανή και σαφή τάση υπέρ της πολιτικοποίησης – ακόμη και με την ανωτέρω ακραία μορφή. Οι λόγοι γι' αυτή τη στροφή ποικίλλουν, μπορούν ωστόσο να ταξινομηθούν σε δύο γενικότερες κατηγορίες. Πρώτον, σε αλλαγές στην ίδια τη φιλοσοφία και δομή των ΜΚΟ και δεύτερον σε αλλαγές στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον στο οποίο δρουν οι ΜΚΟ. Η ομαδοποίηση των αιτιών είναι βέβαια κάπως αυθαίρετη καθώς οι ΜΚΟ μετεξελίσσονται ωθούμενες από ένα πλήθος πιέσεων και προκλήσεων. Η διάκριση όμως μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων είναι χρήσιμη στην περαιτέρω ανάλυση καθώς – όπως θα αποδείξουμε – οι εξωτερικοί παράγοντες επέδρασαν πιο σημαντικά από τους εσωτερικούς παράγοντες στη σύγχρονη/σημερινή στάση πολλών ΜΚΟ σχετικά με το θέμα της πολιτικοποίησης.⁷⁶

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΜΚΟ

Στις τελευταίες δεκαετίες, ο χαρακτήρας και η δομή των ΜΚΟ άλλαξαν δραματικά. Ενώ παλαιότερα (μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο) οι ΜΚΟ πρώτης γενιάς ασχολούνταν αποκλειστικά με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, τώρα πλέον στρέφονται, ολοένα και περισσότερο, σε ευρύτερα ζητήματα ανάπτυξης και διακυβέρνησης - ζητήματα βαθύτατα πολιτικά. Η στροφή αυτή εδράζεται ασφαλώς στην εμβάθυνση και διεύρυνση των δράσεων της κοινωνίας των πολιτών, ωστόσο

⁷⁵ Boniface Pascal, *Ατλας διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001), 46-53.

⁷⁶ Αστέρης Χουλιάρης, *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ*, 95-96.

όμως ενισχύθηκε σημαντικά και από τις γνώσεις που οι οργανώσεις απέκτησαν στο πεδίο της δράσης. Εκεί, οι ΜΚΟ συνειδητοποίησαν ότι οι περισσότερες «ανθρωπιστικές κρίσεις» είναι στην πραγματικότητα πολιτικές κρίσεις με ανθρωπιστικές συνέπειες.⁷⁷

Η μετάβαση στον «ανθρωπισμό νέου τύπου» έγινε σταδιακά. Οι ΜΚΟ δεύτερης γενιάς (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος μέχρι τη δεκαετία '80) διεύρυναν τα ενδιαφέροντά τους επιζητώντας την «τοπική ανάπτυξη». Οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς (από τη δεκαετία του '80 μέχρι και σήμερα) έκαναν ένα βήμα παραπέρα, αναγνωρίζοντας τις πολύπλοκες αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στα διάφορα επίπεδα δράσης (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, διεθνές). Έτσι, ενώ οι ΜΚΟ πρώτης γενιάς ασχολούνται κυρίως με την αποστολή τροφίμων, φαρμάκων και σκηνών σε πρόσφυγες, σήμερα οι μεγάλες ΜΚΟ είναι διεθνικές ομάδες πίεσης που μιλούν για «άνιση παγκοσμιοποίηση» και οργανώνουν διαδηλώσεις στις συνόδους του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου και της Ομάδας των G8. Συχνά, οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς δεν είναι καινούργιες οργανώσεις. Πολλές από τις μεγαλύτερες ΜΚΟ, όπως η Save the Children⁷⁸ και η Relief Services, ξεκίνησαν ως φιλανθρωπικοί οργανισμοί παροχής υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας. Στη συνέχεια όμως αντιλήφθηκαν ότι απαιτείται μια ευρύτερη, συνολικότερη προσέγγιση του προβλήματος της φτώχειας. Έγινε αντιληπτό ότι μόνο η αποστολή πόρων και η διάχυση τεχνογνωσίας δεν αρκούν. Η «καλή διακυβέρνηση» και οι αποτελεσματικοί και αντιπροσωπευτικοί θεσμοί, υπέρ των απλών πολιτών, αποτελούν βασικούς σκοπούς οποιασδήποτε προσπάθειας αυτοδύναμης ανάπτυξης.⁷⁹

Έτσι, οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς απέκτησαν μια πολιτικοποιημένη ατζέντα. Πλέον δεν μιλούν μόνο για έλλειψη κεφαλαίων αλλά αναφέρονται σε θέματα όπως οι πολυκομματικές εκλογές, το κράτος δικαίου, ο σεβασμός των ανθρωπίνων

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Πρόσφατο έργο του οργανισμού είναι η οργάνωση εκδηλώσεων, μαζί με την Unicef, όπως ο φωτισμένο Πύργο του Άιφελ με το σύνθημα "Μαζί Με Τους Σύριους", στο πλαίσιο της επετείου των τριών χρόνων του πολέμου (15 Μαρ 14) για τα 5,5 εκατομμύρια παιδιά που υφίστανται τα καταστροφικά δεινά του πολέμου. Οι εκδηλώσεις έλαβαν χώρα σε 20 ακόμα χώρες http://weshare.unicef.org/C.aspx?VP3=SearchResult_VPage&ALID=2AM4080EBUGC (πρόσβαση Σεπ 18, 2014).

⁷⁹ Αστέρης Χουλιάρης, *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ*, 97.

δικαιωμάτων, η ισότητα των δύο φύλων, κα. Λέξεις-κλειδιά του νέου λόγου που χρησιμοποιούν είναι η «συμμετοχή», η «υπευθυνότητα» και η «διαφάνεια». Ουσιαστικά οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς εγκαταλείπουν την ουδετερότητα και επικροτούν πολιτικές δράσεις που συχνά εμπεριέχουν και το στοιχείο του καταναγκασμού. Ο καταναγκασμός μπορεί να ορίζεται ποικιλοτρόπως, πχ με την επιβολή όρων στη χορήγηση βοήθειας μέχρι και την υποστήριξη της άσκησης βίας στα πλαίσια της «ανθρωπιστικής επέμβασης», μιας βίας που επειδή αποβλέπει στην επιβολή της ειρήνης εκλαμβάνεται ως «ανθρωπιστική». Ακόμα, οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς δραστηριοποιούνται, ζητώντας ουσιαστικές αλλαγές στον τρόπο που λειτουργεί το διεθνές οικονομικό σύστημα. Έτσι, για παράδειγμα, μετά τη Σύμβαση κατά των Ναρκών της Οπάβα και την επιτυχία της καμπάνιας Jubilee 2000 (www.jubilee2000uk.org) που κινητοποίησε εκατομμύρια ανθρώπους σ' ολόκληρο τον κόσμο με αίτημα τη μείωση των χρεών των φτωχότερων χωρών του κόσμου, οι ΜΚΟ στρέφουν τώρα την προσοχή τους στην αλλαγή των κανόνων του παγκόσμιου εμπορίου. Μία ακόμα διεθνής εκστρατεία έγινε τον Αύγουστο του 2007, από την HungerFREE, με σκοπό να πειστούν οι κυβερνήσεις στην υλοποίηση των δεσμεύσεων τους για μείωση της παγκόσμιας πείνας κατά το ήμισυ έως το 2015. Η HungerFREE επιδιώκει να φέρει το ζήτημα της πείνας στην κορυφή της agenda όλων των κυβερνήσεων.⁸⁰

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΜΚΟ

Η πολιτική ουδετερότητα έχει υποχωρήσει λόγω αλλαγών στο διεθνές σύστημα αλλά και ορισμένων εξελίξεων που κατέδειξαν ότι η ανθρωπιστική δράση δεν μπορεί να αγνοήσει αναπόφευκτες πολιτικές επιπτώσεις.⁸¹

Ο βασικός λόγος για την παρακμή της πολιτικής ουδετερότητας οφείλεται σε διεθνείς εξελίξεις στη δεκαετία του '90. Πρώτον, στη φύση των συγκρούσεων (από διακρατικές σε εμφύλιες) και δεύτερον, στις ξένες στρατιωτικές επεμβάσεις - αλλαγές όχι μόνο μεγάλης σημασίας αλλά και ραγδαίες. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου – ακόμη κι αν αγνοήσει κανείς τις στρατιωτικές επεμβάσεις στον Περσικό

⁸⁰ Αντίστοιχο παράδειγμα εντός των τειχών μας είναι η άτυπη συνάντηση 40 ΜΚΟ για το ρόλο της κοινωνίας των πολιτών στις υπο-αναθεώρηση διατάξεις του Συντάγματός, βλέπε αναλυτικά στο Παράρτημα Δ.

⁸¹ Αστέρης Χουλιάρης, *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ*, 98-99.

Κόλπο, τη Σομαλία, τη Βοσνία, το Κόσοβο και το Ιράν – υπήρξαν περισσότερες ειρηνευτικές αποστολές από ποτέ άλλοτε στην ιστορία των Ηνωμένων Εθνών. Έτσι, το πλαίσιο στο οποίο η ανθρωπιστική δράση λαμβάνει χώρα άλλαξε σημαντικά ως εκ τούτου και η αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρωπιστικών, πολιτικών και στρατιωτικών δρώντων, μεταβλήθηκε μ' ένα θεμελιώδη τρόπο.⁸²

Η διάκριση ανάμεσα σε διπλωματική ή στρατιωτική δράση από τη μια πλευρά και η ανθρωπιστική δράση από την άλλη δεν είναι πλέον τόσο εύκολη.⁸³ Το γεγονός και μόνο ότι στις 7 Οκτωβρίου 2001, δύο ώρες μετά την έναρξη βομβαρδισμού του Αφγανιστάν από την Αμερικάνικη Πολεμική Αεροπορία, ο Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld ένοιωσε την ανάγκη να δηλώσει ότι ένας από τους έξι στόχους των στρατιωτικών επιχειρήσεων ήταν η «παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας» είναι χαρακτηριστική εικόνα της αλλαγής που έχει επέλθει.

Όπως παρατήρησε ένας αναλυτής, «δεδομένου του γεγονότος ότι η Αμερικάνικη κυβέρνηση παρουσίασε τη σύγκρουση με τους Ταλιμπάν και την Αλ Κάιντα ως μια μάχη εθνικής και πολιτισμικής επιβίωσης, γιατί (ο Rumsfeld) θεωρούσε επιθυμητό και αναγκαίο να περιλάβει αυτό το εμφανώς άσχετο θέμα ως έναν από τους κύριους στόχους του πολέμου;».⁸⁴

Οποιαδήποτε λοιπόν κι αν είναι τα πολιτικά κίνητρα των ανθρωπιστικών επεμβάσεων, κατέστη σαφές ότι ένα νέο σύνθετο «παράδειγμα» δράσης έχει κάνει την εμφάνισή του. Το νέο αυτό παράδειγμα ταυτίζεται σε σημαντικό βαθμό με την επονομαζόμενη «πολύπλοκη επείγουσα κατάσταση» (complex emergency). Η «πολύπλοκη επείγουσα κατάσταση» ορίζεται ως «μια ανθρωπιστική κρίση σε μια χώρα, περιοχή ή κοινωνία όπου υπάρχει πλήρης ή σημαντική κατάρρευση εξουσίας ως αποτέλεσμα εσωτερικής ή εξωτερικής σύγκρουσης που απαιτεί μια

⁸² Βαγγελιώ Βογιατζή, *Η ήττα των νικητών Ιράκ, Λίβανος, Παλαιστίνη, Αφγανιστάν* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2007).

⁸³ Στο συγκεκριμένο σημείο τίθεται ένα βασικό ερώτημα: « Κατά πόσο οι Ανθρωπιστικές Επεμβάσεις είναι ένα εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής ή μία πολιτική υψηλού επιπέδου (στρατηγική απόφαση) περί της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Η άποψη του συγγραφέως του παρόντος κειμένου στο Παράρτημα ΣΤ.

⁸⁴ Άρθρο με θέμα «Εισβολή στο Αφγανιστάν την άνοιξη του 2002» στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας *Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/104296/article/epikairothta/kosmos/eisvolhsto-afganistan-thn-anoi3h-toy-2002> (πρόσβαση Οκτ 1, 2014).

απάντηση από τη διεθνή κοινότητα πέρα από την εντολή ή την ικανότητα οποιουδήποτε οργανισμού». Κατά συνέπεια, η αντιμετώπιση της πολύπλοκης επείγουσας κατάστασης χρειάζεται τη στενή συνεργασία ποικίλων διεθνών δρώντων (κρατικών, διακρατικών και της κοινωνίας των πολιτών) κι ένα συντονισμό σε μια πλειάδα επιπέδων (στρατιωτικό, διπλωματικό, οικονομικό, ανθρωπιστικό).⁸⁵

Αλλά ακόμη κι όταν δεν πραγματοποιούνται ανθρωπιστικές επεμβάσεις, οι διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής στα κράτη της Δύσης απαντούν, στα αιτήματα της κοινής γνώμης για επεμβάσεις σε «στρατηγικά περιθωριακές περιοχές» του Τρίτου Κόσμου με το να χρηματοδοτούν ανθρωπιστικές οργανώσεις. Πρόκειται για μια προσέγγιση που έχει μικρότερο οικονομικό και πολύ χαμηλότερο πολιτικό κόστος από την αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων. Καθώς λοιπόν τα αναπτυσσόμενα κράτη αντιδρούν σε μεγάλες ανθρωπιστικές κρίσεις αποκλειστικά και μόνο χρηματοδοτώντας ΜΚΟ, οι τελευταίες αναδεικνύονται εκ των πραγμάτων – είτε το επιθυμούν είτε όχι – σε πολιτικούς δρώντες που καλούνται από αποδεκτές και δωρητές να καλύψουν ένα πολιτικό κενό.⁸⁶

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Η βαθμιαία εγκατάλειψη της «πολιτικής ουδετερότητας» έχει θετικές και αρνητικές συνέπειες. Ο πολιτικοποιημένος ανθρωπισμός αναγνωρίζει ότι η ανθρωπιστική ή η αμιγώς αναπτυξιακή βοήθεια περιέχει πλήθος κινδύνων για όσους αγνοούν τις πολιτικές διαστάσεις της. Έτσι, είναι, από πολλές πλευρές, πολύ πιο «ηθικός» από εκείνον τον πολιτικά ουδέτερο ανθρωπισμό που έκλεισε τα μάτια στο Ολοκαύτωμα (Έρυθρός Σταυρός) ή στήριξε τους σφαγείς της Ρουάντα.⁸⁷

Πιθανόν, η σημαντική αρνητική συνέπεια της πολιτικοποίησης είναι ότι μπορεί να παρεμποδίσει την πρόσβαση των ΜΚΟ σε περιοχές κρίσης,

⁸⁵ Γεώργιος Σπυρόπουλος, *Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ* (Αθήνα: Παπαζήση 2000), 205-208 ; United Nations, *Peacekeeping Operations- Principles and Guidelines* (New York: United Nations, 2008) ; United States Institute of Peace (USIP), *PEACEBUILDING Tooling* (Washington: USIP, 2007).

⁸⁶ Βασίλειος Μαρκεζίνης, *Η Ελλάδα των Κρίσεων* (Αθήνα: Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ, 2011), 152-165.

⁸⁷ Αστέρης Χουλιάρης, *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ*, 105-7.

περιορίζοντας αυτό που έχει ονομαστεί ως «ανθρωπιστικός χώρος» (humanitarian space). Όπως παρατηρεί ένα έμπειρο στέλεχος μιας μεγάλης ΜΚΟ, της Oxfam: «Αποτυγχάνοντας να πάρει αποστάσεις από το NATO, η Oxfam επέτρεψε στον (πρόεδρο της Γιουγκοσλαβίας) Μιλόσεβιτς να μας κατηγορήσει ότι παίρναμε το μέρος της άλλης πλευράς, να μας πετάξει έξω από τη Σερβία και να μας εμποδίσει να βοηθήσουμε του φτωχούς». Αλλά ακόμη κι όταν δεν εμποδίζει την πρόσβαση, η πολιτικοποίηση μπορεί να θέσει το προσωπικό όλων των ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένων και των μη πολιτικοποιημένων, σε κίνδυνο από τους εμπολέμους που διαφωνούν με τις απόψεις τους.⁸⁸

Ένας δεύτερος κίνδυνος στον πολιτικοποιημένο ανθρωπισμό είναι η τάση προς ηθικές κρίσεις σε ό,τι αφορά τα θύματα, που μπορεί να δημιουργήσει «θύματα που δεν αξίζουν βοήθεια» (undeserving victims), όπως οι Χούτου. Ακόμη όμως κι η ορθότητα μιας τέτοιας κρίσης μπορεί να είναι προσωρινή. Όπως εύστοχα παρατηρεί ένας στέλεχος μιας ΜΚΟ, «τα τελευταία γεγονότα στη Λαοκρατική Δημοκρατία του Κονγκό και στα σύνορα του Κοσόβου με τη Σερβία θα πρέπει να είναι μια υπενθύμιση ότι αυτοί που είναι τα θύματα σε μια δεδομένη στιγμή μπορεί να είναι οι επιτιθέμενοι σε μιαν άλλη».

«Μια άλλη αρνητική συνέπεια της υιοθέτησης της πολιτικοποίησης, αφορά στην ικανότητα (ή αδυναμία) των ΜΚΟ να προβλέψουν με ακρίβεια τις μακροχρόνιες συνέπειες της ανθρωπιστικής επέμβασης για την ευρύτερη πολιτική κατάσταση. Πολύ συχνά, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις δεν διαθέτουν επαρκή πληροφόρηση για να εκτιμήσουν σωστά τις πολιτικές πλευρές μιας κρίσης και η στάση τους είναι περισσότερο ιδεολογικών προκαταλήψεων παρά αντικειμενικής εκτίμησης των γεγονότων.»

«Μια λύση που έχει προταθεί προκειμένου οι ΜΚΟ να αποφύγουν τα διλήμματα της πολιτικοποίησης που αναπόφευκτα συνδέονται με τους εμφυλίους πολέμους και τις ξένες επεμβάσεις, είναι να κατευθύνουν τους περιορισμένους

⁸⁸ Το παράρτημα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα της Ελλάδος την εποχή της κρίσεως της Γιουγκοσλαβίας, είχε διαγραφεί από τη μητρική ΜΚΟ, που έχει βάση στη Γαλλία, γιατί δεν είχαν πάρει έγκριση για τη παροχή βοήθειας, σύμφωνα με το καταστατικό. Συγχρόνως, ο Πρόεδρος Μιλόσεβιτς είχε κατηγορήσει για κατασκοπία την Οργάνωση και επέτρεψε μόνο στο ελληνικό παράρτημα να εισέλθει στη χώρα. Οδυσσέας Βουδούρης, «Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και ο πόλεμος...», ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ, Απρίλιος 26 (2005) 29.

πόρους τους στις σύμφωνα με τη UNICEF «σιωπηρές επείγουσες καταστάσεις» (*silent emergencies*), δηλαδή φαινόμενα απόλυτης φτώχειας σε συνθήκες ειρήνης, και όχι στις «θορυβώδεις επείγουσες καταστάσεις» (*loud emergencies*) που αφορούν ένοπλες συγκρούσεις. Μια τέτοια λύση θα επέτρεπε στις ανθρωπιστικές οργανώσεις να αποφύγουν την ακούσια εμπλοκή με την πολιτική.»

«Ωστόσο, σε περιοχές συγκρούσεων, οι θετικές συνέπειες των ορθών πολιτικών αποφάσεων ορισμένων ΜΚΟ σε μεγάλο βαθμό ακυρώνονται λόγω της στάσης των υπολοίπων οργανώσεων, οι οποίες είτε δεν κάνουν τις ίδιες πολιτικές επιλογές, είτε δεν πολιτικοποιούν τη δράση τους. Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις έχουν τις δικές τους προτεραιότητες και συχνά ανταγωνίζονται παρά συνεργάζονται μεταξύ τους για οικονομικούς πόρους, ενώ ο πολλαπλασιασμός του αριθμού τους επιδεινώνει τις διαφορές επιδιώξεων και αυξάνει την αλληλοϋπονόμευση.»

«Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια μιας επισιτιστικής κρίσης, είναι πολύ πιθανό ότι η μία ΜΚΟ θα προσπαθεί να δημιουργήσει κέντρα τροφοδοσίας που ωθούν τους ντόπιους να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους ενώ, την ίδια στιγμή, κάποια άλλη ΜΚΟ θα επιχειρεί να τους φέρει πίσω στον τόπο κατοικίας τους. Προσπάθειες συντονισμού υπό την αιγίδα, για παράδειγμα, της Παγκόσμιας Τράπεζας ή του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών, έχουν αποδώσει περιορισμένα αποτελέσματα. Κατ' ουσίας, η αδυναμία συντονισμού ακυρώνει σε μεγάλο βαθμό τα οφέλη της πολιτικοποίησης: αφενός η εγκατάλειψη της αρχής της «πολιτικής ουδετερότητας» δεν αφορά σε όλες τις ΜΚΟ και, αφετέρου, η μορφή και ο τύπος της πολιτικοποίησης δεν είναι ίδιος για όλες τις υπόλοιπες.»⁸⁹

«Συνεπώς, η έλλειψη μιας κεντρικής αρχής εμποδίζει τη διαμόρφωση ενός ενιαίου πολιτικοποιημένου ανθρωπισμού. Η εγκατάλειψη της αρχής της ουδετερότητας δημιουργεί την ανάγκη υιοθέτησης ενός «καταστατικού λήψης αποφάσεων». Με άλλα λόγια υπάρχει η ανάγκη μιας απόφασης για το πώς θα παίρνονται οι αποφάσεις. Προς το παρόν οι μόνοι που φαίνονται ικανοί να επιβάλουν μια ενιαία πολιτική στάση είναι τα κράτη ενώ μια άλλη ομάδα οντοτήτων που θα μπορούσαν να παίξουν αυτό το ρόλο είναι ορισμένοι διεθνείς ή έστω

⁸⁹ Αστέρης Χουλιάρης, Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ, 107.

περιφερειακοί οργανισμοί.»⁹⁰ Φυσικά με τη συνδρομή και υποστήριξη των τελευταίων, από τα κράτη, που δύναται να τους χρηματοδοτήσουν.⁹¹

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια δεν υπήρξε ποτέ πολιτικά ουδέτερη. Ως «παιδί του Ψυχρού Πολέμου» (πχ σχέδιο Μάρσαλ), ήταν ανέκαθεν έντονα επηρεασμένη από τους γεωπολιτικούς στόχους των υπερδυνάμεων και των σημαντικότερων συμμάχων τους.⁹²

«Για παράδειγμα, στις δεκαετίες του '70 και του '80, η ανθρωπιστική βοήθεια που παρείχαν σε πρόσφυγες οι ΗΠΑ και οι άλλες δυτικές χώρες, ενίσχυε αντικομμουνιστές αντάρτες. Τα στρατόπεδα προσφύγων στους οποίους παρέχονταν τρόφιμα, νερό και φάρμακα, ήταν ταυτόχρονα και τόποι εφοδιασμού, καταφύγια αλλά και κέντρα στρατολόγησης για τις αντάρτικες τοπικές ομάδες.»⁹³

«Στη δεκαετία του '80, προσφυγικοί καταυλισμοί όπως των Παστούν στο Πακιστάν και των Ερυθρών Χμέρ στην Ταϊλάνδη μετατράπηκαν – χάρη στη δυτική βοήθεια – σε στρατιωτικές βάσεις για επιθέσεις στο Αφγανιστάν και την Καμπότζη αντίστοιχα. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, ήταν πολύ λογικό οι μεγάλες ΜΚΟ να διατηρήσουν την «πολιτική ουδετερότητα» ως κόρη οφθαλμού. Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ο πολιτικός χαρακτήρας της βοήθειας ήταν τόσο έντονος, που αν οι ανθρωπιστικές οργανώσεις εγκατέλειπαν την αρχή της «πολιτικής ουδετερότητας» θα κινδύνευαν να χάσουν την ίδια τη – σχετικά – ανεξάρτητη ταυτότητά τους.»

«Εντούτοις, μετά το τέλος του ανταγωνισμού των υπερδυνάμεων και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, πολλοί πίστεψαν ότι αυτή η παραδοσιακή στενή σχέση μεταξύ πολιτικής και βοήθειας είχε φθάσει στο τέλος της. Σ' ένα μικρό βαθμό, είχαν δίκιο. Στις προτεραιότητες των μεγάλων κρατών οι γεωπολιτικοί

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ιωάννης Μάζης, «Γιατί οι Πόλεμοι; Ένας αιώνας Γεωπολιτική», *ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ* (Εκδόσεις: Παπαζήση, 2010), 145-147.

⁹² Γιώργος Σταθάκης, *Το δόγμα Τρούμαν & το σχέδιο Μάρσαλ* (Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2004), 163-173.

⁹³ Αστέρης Χουλιάρης, *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ*, 107-8.

στόχοι υποχώρησαν και στο λόγο της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας για πρώτη φορά εμφανίστηκαν στόχοι όπως η «καταπολέμηση της φτώχειας» και η «βιώσιμη ανάπτυξη». Κατά παράδοξο τρόπο, η μερική αποπολιτικοποίηση της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας συνοδεύθηκε από μια αντίστροφη συζήτηση στις ΜΚΟ που μπορούσαν πλέον να «πολιτικοποιήσουν» τη δράση τους χωρίς να κατηγορηθούν ότι παίρνουν το μέρος μίας εκ των δύο υπερδυνάμεων.».

«Ωστόσο, οι λόγοι της μερικής εγκατάλειψης της αρχής δεν είναι τόσο αρνητικοί όσο θετικοί. Δεν σχετίζονται δηλαδή τόσο με το τι δεν μπορούσαν να κάνουν οι ΜΚΟ, αλλά με το ποιοί παράγοντες τους ώθησαν να αλλάξουν τη στάση τους. Για να διευκολύνουμε την ανάλυση, τους θετικούς αυτούς λόγους τους διακρίναμε σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει αναμφίβολα η αλλαγή στην ίδια τη φύση των ΜΚΟ – από οργανώσεις παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε πιο σύνθετες ομάδες με διαφοροποιημένες ατζέντες. Στη δεύτερη κατηγορία, εντάξαμε την αλλαγή στη φύση του διεθνούς συστήματος και ιδιαίτερα στις αντιλήψεις περί εθνικής κυριαρχίας καθώς και τις αλλαγές στο χαρακτήρα των συγκρούσεων – από διακρατικές σε εμφύλιες.»

«Σε γενικές γραμμές, οι ΜΚΟ φάνηκαν να σύρονται περισσότερο από τις εξελίξεις παρά να τις διαμορφώνουν. Κατά συνέπεια, η εκούσια πολιτικοποίηση των Γιατρών χωρίς Σύνορα φαίνεται να αποτελεί περισσότερο την εξαίρεση παρά τον κανόνα. Οι περισσότερες ΜΚΟ δεν επέλεξαν την πολιτικοποίηση. Συνήθως πολιτικοποίησαν τη στάση τους κατ' ανάγκη – για ν' αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη σύνδεση ανθρωπισμού και πολιτικής. Υποστήριξαν ότι η σταδιακή εγκατάλειψη της αρχής της πολιτικής ουδετερότητας είναι μια ευπρόσδεκτη εξέλιξη καθώς από τη φύση της η ανθρωπιστική δράση έχει πολιτικές συνέπειες. Ωστόσο, η έντονη πολιτικοποίηση κρύβει και κινδύνους, καθώς μπορεί να διακυβεύσει μερικές από τις βασικές αρχές του ανθρωπισμού.»⁹⁴

Υπάρχουν όμως και οι εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα της πολιτικοποίησης. Αρκετές ΜΚΟ δραστηριοποιούνται πολιτικά και επεμβαίνουν στα εσωτερικά θέματα των κρατών. Γι' αυτές θα μιλήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο, προσπαθώντας να εντοπίσουμε τους τρόπους που τα κράτη τις περιορίζουν.

⁹⁴ Bid., 109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΚΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΚΟ

Η αναγνωρίσιμη θέση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στη διεθνή σκηνή, οι ισχυρές διασυνδέσεις που έχουν παγιώσει και οι δίοδοι επικοινωνίας που έχουν εδραιώσει, με θεσμικούς οργανισμούς όπως ΟΗΕ, είναι πλέον μη αμφισβητήσιμα γεγονότα. Όλα τα «ορθολογικά κράτη»⁹⁵ λαμβάνουν υπόψη τους τις δυνατότητες που διαθέτουν οι ΜΚΟ και ρυθμίζουν αντίστοιχα τη στάση τους, προς εξασφάλιση των συμφερόντων τους.

Ένα χαρακτηριστικό παραδείγματα αναφοράς για το πως αντιλαμβάνονται τα κράτη τις «πολιτικές δραστηριότητες» των ΜΚΟ, στο εσωτερικό τους, είναι η Ρωσία.⁹⁶ Το Νοέμβριο του 2005, ο πρόεδρος Πούτιν ενέκρινε νομοσχέδιο, που υποχρέωνε όλες τις υπάρχουσες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις να καταγραφούν, εκ νέου, σε ειδική κυβερνητική υπηρεσία, τροποποιώντας παράλληλα τις προϋποθέσεις και αυξάνοντας τις πιθανότητες ακύρωσης ή απαγόρευσης των διαπιστεύσεών τους.⁹⁷

Στα μέσα ενημέρωσης επισημάνθηκε από τα αρμόδια όργανα της χώρας, ότι ο νόμος αυτός αποσκοπεί στο να δώσει λύσεις στα προβλήματα που υφίστανται κυρίως στα παραρτήματα διεθνών ΜΚΟ ή σε ρωσικές οργανώσεις που έχουν οικονομικές σχέσεις(εξάρτηση) με ξένες. Το πιστεύω των νομοθετών είναι ότι οι κρατικές υπηρεσίες θα πρέπει να διαθέτουν πλέον ένα ευρύ πλαίσιο αρμοδιοτήτων ελέγχου τόσο της δράσης όσο και των μηχανισμών χρηματοδότησής τους. Μάλιστα, οι υποστηρικτές του νομοσχεδίου δηλώνουν ότι για πρώτη φορά συστηματοποιείται ο «θολός νομικά και πολιτικά» χώρος δράσης

⁹⁵ «Η ανάλυση δεν μπορεί να απαγκιστρωθεί από ανταγωνιστικές προσεγγίσεις έναντι του κράτους, του ρόλου του και της χρησιμότητάς του για τις συλλογικότητες που νόμιμα εκπροσωπεί αλλά και τις παραμέτρους που αφορούν την ταύτιση ατόμων και συλλογικοτήτων με διακριτά πολιτικά συστήματα και αξιακά περιβάλλοντα» Γεώργιος Βοσκόπουλος, *ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ*, 86.

⁹⁶ Η ενασχόληση της Ρωσίας με τις ΜΚΟ, λαμβανομένου του μεγάλου μεγέθους και της ισχύος που κατέχει στο Διεθνές Σύστημα, επιβεβαιώνει την αποδοχή της υπάρξεως (μικρής ή μεγάλης) των οργανισμών μέσα σ' αυτό.

⁹⁷ Θανάσης Αυγερίνου, «Στο στόχαστρο του Πούτιν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις», *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, Νοέμβριος 24 (2005): 25.

των ΜΚΟ, οι οποίες στο εξής θα ελέγχονται: εάν και κατά πόσο δεν αντιτίθενται στο Σύνταγμα και τους ρωσικούς νόμους, εάν προσβάλλουν την ηθική τάξη, τα εθνικά ή άλλα αισθήματα των πολιτών, δεν ενθαρρύνουν τον εξτρεμισμό, δεν νομιμοποιούν παράνομο χρήμα και δεν συμπεριλαμβάνουν στις γραμμές τους ανεπιθύμητα για τη Ρωσία πρόσωπα.⁹⁸

Το έναυσμα των ενεργειών του προέδρου, κατά την άποψη των αναλυτών, οφείλεται στο φαινόμενο των διαδοχικών «έγχρωμων επαναστάσεων»⁹⁹ σε πρώην σοβιετικές Δημοκρατίες. Ο Πρόεδρος Βλαντίμιρ Πούτιν είχε ήδη από το καλοκαίρι του 2005 δηλώσει κατηγορηματικά αντίθετος «σε χρηματοδότηση από το εξωτερικό για πολιτική δραστηριότητα στη Ρωσία», προσθέτοντας ότι «κανένα κράτος που σέβεται τον εαυτό του δεν το επιτρέπει». Ο Ρώσος ηγέτης είχε μάλιστα επικρίνει τότε οικολογικές, κυρίως, οργανώσεις, που εισπράττουν χρηματοδοτήσεις από οικονομικούς ανταγωνιστές της χώρας, εξηγώντας ότι κατανοεί πως «όποιος πληρώνει, παραγγέλνει και τη μουσική».¹⁰⁰

Άξιο αναφοράς είναι ότι τον Ιούνιο του 2009, ο εν συνεχεία νεοεκλεγείς Πρόεδρος της Ρωσίας Μεντβέντεφ υποστήριξε τροποποιήσεις του νόμου για τις ΜΚΟ, αφαιρώντας αρκετές περιοριστικές διατάξεις, συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων διατάξεων, που είχαν ως στόχο τον περιορισμό των πολιτικών δραστηριοτήτων των ΜΚΟ. Παρ' όλα αυτά, παράλληλα υποστήριξε σε γειτονικές χώρες, τη νομοθέτηση αντίστοιχων νόμων ελέγχου των ΜΚΟ, διευκρινίζοντας με αυτό τον τρόπο ότι συμφωνεί και αυτός επί της αρχής, περί της αβεβαιότητας που αναδύεται από την εμπλοκή των ΜΚΟ σε «πολιτικές δραστηριότητες».

⁹⁸ Την ίδια χρονική περίοδο και η Ελληνική κυβέρνηση είχε την πρόθεση να καταχωρίσει και μέχρι ενός βαθμού να ελέγξει τον τρόπο λειτουργίας και έμμεσα τον τρόπο χρηματοδότησης των ΜΚΟ που εδρεύουν στην Ελλάδα. Ο στόχος θα υλοποιούνταν με τη δημιουργία του οργάνου, ονόματι «Έργο Πολιτών», το οποίο θα κατέγραφε όλες τις ΜΚΟ, εντός ενός νόμου «Οργανισμός Εθελοντισμού Έργο Πολιτών», υπ' αριθμ:3390, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 27 Σεπτεμβρίου 2005. Τα αποτελέσματα του οργανισμού στο Υποκεφάλαιο «Ελληνικές Στρέβλώσεις Σήμερα» στο Κεφ. ΣΤ.

⁹⁹ Ως λεγόμενες «έγχρωμες επαναστάσεις», έχουν συνηθίσει να αποκαλούνται οι ανατροπές καθεστώτων σε χώρες της Κοινοπολιτείας των Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ), πρώην χώρες που προήλθαν από την ΕΣΣΔ, με την ενεργητική συμβολή και χρηματοδότηση ξένων δυνάμεως με αντίθετα συμφέροντα από αυτά της Ρωσίας και των συμμάχων της.

¹⁰⁰ Ο περιορισμός των δυτικών ΜΚΟ, που είχαν καταγγεληθεί για παρασκηνιακή υποστήριξη και προετοιμασία των «έγχρωμων επαναστάσεων», συνέπεσε με την πρώτη και δεύτερη αντιστοίχως επέτειο των πιο «κλασικών» απ' αυτές της Ουκρανίας και της Γεωργίας αντίστοιχα.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της χρονικής περιόδου:

α. Τον Μάρτιο του 2009, το Κοινοβούλιο του Κιργιζίας (ή Κιργιστάν) άρχισε την εξέταση του σχεδίου νόμου σχετικά με τις ΜΚΟ. Το σχέδιο απαγόρευε στις ΜΚΟ να εμπλακούν σε οποιαδήποτε «πολιτική δραστηριότητα». Ο όρος δεν προσδιορίζονταν και ως εκ τούτου, οι ΜΚΟ ανησύχησαν ότι θα μπορεί να ερμηνευτεί διασταλτικά, προκειμένου να απαγορεύει τη συμμετοχή ενός ατόμου **μου** πχ σε μια συνάντηση στο δημαρχείο για λογαριασμό της ΜΚΟ που είναι μέλος, ή ακόμα και να κατηγορηθεί για υποτιθέμενη διαφθορά υπαλλήλου της κυβέρνησης. Τελικά, πριν την προγραμματισμένη εξέταση από το Κοινοβούλιο, ο Πρόεδρος της Κιργιζίας απέσυρε την υποστήριξή του στο σχέδιο νόμου και αποσύρθηκε από την ημερήσια διάταξη του Κοινοβουλίου.¹⁰¹

β. Τον Ιούνιο του 2009, η κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν εισήγαγε τροποποιήσεις του νόμου για τις μη-κυβερνητικές οργανώσεις (Δημόσια Σωματεία και Ιδρύματα). Οι τροποποιήσεις του νόμου Αζερμπαϊτζάν ανέφεραν ότι «οι καταστατικοί χάρτες των ΜΚΟ δεν πρέπει να περιέχουν οδηγίες για λειτουργίες, που τυπικά ανήκουν στο κράτος ή στις δημοτικές αρχές, επιτρέποντας στα μέλη τους να εκτελούν παρεμβάσεις στις δικαιοδοσίες των αρχών αυτών, ή στην άσκηση ελέγχου. Δηλαδή, απαγορεύει έμμεσα την επικριτική συμπεριφορά προς την κυβέρνηση καθώς και την εκτέλεση άλλων πολιτικών δραστηριοτήτων.¹⁰²

Στον απόηχο των παραπάνω γεγονότων, πολλές ΜΚΟ, που δραστηριοποιούνται στην πρώην Σοβιετική Ένωση, προβληματίστηκαν από τις προσπάθειες της κυβέρνησης να περιορίσει τις δραστηριότητές τους. Αντιλήφθηκαν ότι οι περιορισμοί αυτοί είχαν τη δυνατότητα να τους αποτρέψουν από την υλοποίηση των βασικών καταστατικών τους σκοπών, όπως η εκπροσώπηση συμφερόντων μελών σε δημόσιες συζητήσεις για διάφορα θέματα,

¹⁰¹ Ηλεκτρονική Εφημερίδα AKIpress, <http://kg.akipress.org/news:74931> (πρόσβαση Οκτ 12, 2014).

¹⁰² Ο νόμος αυτός ψηφίστηκε 13 Ιουνίου 2000.

με αποτέλεσμα να αναζητήσουν πληροφορίες περί των νομικών καθεστώτων σε άλλες χώρες, από τον ICNL (The International Center of Not-for-Profit Law).¹⁰³

Μία δεκαετία αργότερα, ο για δεύτερη φορά επανεκλεγείς Πρόεδρος της Ρωσίας Πούτιν, παραμένει σταθερός στις απόψεις του. Στις δηλώσεις του, για την κρίση της Ουκρανίας, εξέφρασε τους ίδιους προβληματισμούς παραθέτοντας και στοιχεία. Πιο αναλυτικά, προειδοποίησε ότι η Ρωσία δεν θα πρέπει να επιτρέψει στις μη κυβερνητικές οργανώσεις να χρησιμοποιηθούν για «καταστροφικούς» σκοπούς, «όπως στην Ουκρανία». Παράλληλα, ζήτησε από τις ρωσικές μυστικές υπηρεσίες FSB (πρώην Κα Γκε Μπε-KGB), να βρίσκονται σε ετοιμότητα για επιθέσεις ενόπλων και ότι υπάρχει κίνδυνος εκδήλωσης δυσαρέσκειας εντός της Ρωσίας, την οποία θα υποκινήσει η Δύση, μετά τα γεγονότα στην Ουκρανία.¹⁰⁴

Η συνέχιση της παράθεσης των δηλώσεων του Προέδρου της Ρωσίας είναι μείζονος σημασίας, προκειμένου να διαπιστώσουμε πώς αντιλαμβάνεται μία χώρα τις ΜΚΟ, λαμβάνοντας υπόψη μας την ιδιαίτερη πολιτική και επαγγελματική ιστορία του Προέδρου.¹⁰⁵ Ως εκ τούτου, στη συνάντηση που είχε με τον επικεφαλής της FSB πρόσθεσε ότι: «Η ρωσική νομοθεσία συγκεντρώνει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να μπορούν οι ΜΚΟ να πραγματοποιούν τις δραστηριότητές

¹⁰³ Ο ICNL ένας διεθνές νομικό κέντρο για την προώθηση της κοινωνίας των πολιτών, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Παρέχει πληροφορίες σχετικά με το νομικό πλαίσιο της κοινωνίας των πολιτών, τις φιλανθρωπίες και τις συμμετοχές του κοινού. Από το 1992 ο ICNL λειτουργεί συμβουλευτικά εξυπηρετώντας ηγέτες κρατών, κυβερνητικούς αξιωματούχους και κοινότητες δωρητών σε πάνω από 100 χώρες, <http://www.icnl.org/> (πρόσβαση Σεπ 21, 2014).

Το κέντρο στο πλαίσιο της αναζήτησης αιτηθέντων στοιχείων, διεξήγαγε έρευνα και παρείχε τα συγκριτικά της αποτελέσματα, περί εμπλοκής των ΜΚΟ σε πολιτικές δραστηριότητες, στο περιοδικό του Κέντρου, το Νοε του 2009.

¹⁰⁴ Sofokleous10.gr, Απρίλιος 7 (2014) : [Πούτιν: Δεν θα επιτρέψουμε να χρησιμοποιηθούν οι ΜΚΟ για καταστροφικούς σκοπούς](#) (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

¹⁰⁵ Ο Βλαντιμίρ Πουτίν, έχει τελειώσει τη Νομική και έχει διδακτορικό στα Οικονομικά. Επί 16 χρόνια υπηρέτησε στην Κα Γκε Μπε (περίοδος ψυχρού πολέμου με έντονες παρασκηνιακές κινήσεις, μέσω ΜΚΟ) και στη συνέχεια διετέλεσε από το 2000 μέχρι το 2008 Πρόεδρος της Ρωσίας (πρώτη θητεία), στη συνέχεια πρωθυπουργός από το 2008 μέχρι το 2012 και στην παρούσα χρονική περίοδο κατέχει τη θέση του Προέδρου για δεύτερη φορά από το Μάιο 2012. Αυτονόητες είναι οι ευκαιρίες που είχε στην όλη καριέρα του να έχει αποκτήσει μία εμπειριστατωμένη άποψη για το τι είναι και πως λειτουργούν οι διεθνείς ΜΚΟ (βλέπε υποσημείωση 8). Αυτός είναι και ο λόγος που επιλεχτεί ως παράδειγμα, για τον τρόπο που λειτουργούν άλλες χώρες, γύρω από το θέμα ανάλυσης και όταν στην επικαιρότητα επικρατή και το φλέγον διεθνές θέμα της Ουκρανίας.

τους με ελεύθερο και διαφανή τρόπο. Δεν θα επιτρέψουμε ποτέ να χρησιμοποιηθούν για καταστροφικούς σκοπούς, όπως συνέβη στην Ουκρανία».¹⁰⁶

Ο Πρόεδρος σημείωσε ότι: «Πρέπει να κάνουμε σαφή το διαχωρισμό μεταξύ της νόμιμης δραστηριότητας της αντιπολίτευσης, όπως συμβαίνει σε κάθε δημοκρατική χώρα και του εξτρεμισμού, ο οποίος οικοδομείται στηριζόμενος στο μίσος, υποκινώντας εθνικό και διεθνή διχασμό, αφηφώντας τον νόμο και το Σύνταγμα». Στο τέλος πρόσθεσε, «Πρέπει να μπορούμε να διακρίνουμε την διαφορά ανάμεσα στους πολιτισμένους διαφωνούντες των αρχών και την εξυπηρέτηση ξένων εθνικών συμφερόντων που βλάπτουν τη χώρα μας».¹⁰⁷

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των δηλώσεων, είναι πλέον προφανής η προσπάθεια του Προέδρου να δια φωτίσει την ομιχλώδη κατάσταση ανάμεσα στις «καλοδεχούμενες και κακοπροαίρετες ΜΚΟ» και στην απαραίτητη διαφάνεια που πρέπει να υφίσταται, ώστε να μπορεί ένα κράτος να εξασφαλίσει τα συμφέροντά του.¹⁰⁸ Στη συνέχεια του κεφαλαίου θα αναφερθούμε στο νομικό πλαίσιο που περιβάλλει τις ΜΚΟ ανά το κόσμο, προκειμένου ο αναγνώστης να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα, του εσωτερικού τρόπου λειτουργίας κρατών, με διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις/φιλοσοφίες, στον νέο τρόπο διεξαγωγής πολιτικών δραστηριοτήτων από τη «κοινωνία των πολιτών».

ΠΝΕΥΜΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹⁰⁹, ένα ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και η Διεθνής Συμφωνία

¹⁰⁶ Κατά τη συνάντηση με την ηγεσία της FSB Ρώσος πρόεδρος δήλωσε ότι το 2013 αποκαλύφθηκαν 46 στελέχη ΜΚΟ που εργάζονταν για ξένες υπηρεσίες πληροφοριών, όπως και 258 πράκτορες, χάρη στη δουλειά των οργάνων ασφαλείας της Ρωσίας.

¹⁰⁷ Αντίστοιχα υπάρχουν δηλώσεις Δυτικών εκπροσώπων που κατηγορούν τη Ρωσία για χρήση ΜΚΟ μέσα σε χώρες, πρώην μελή της ΕΣΣΔ, που χρησιμοποιούνται για την επιβολή των συμφερόντων της.

¹⁰⁸ Από το 2012 που επέστρεψε στο Κρεμλίνο, ο Πρόεδρος ενίσχυσε τον έλεγχο των ΜΚΟ με νόμο, ο οποίος υποχρεώνει αυτές που λαμβάνουν ξένη χρηματοδότηση και έχουν μια πολιτική δραστηριότητα να καταχωρούνται, παρουσιάζοντάς τις ως 'πράκτορες'. «ΜΚΟ, κατασκοπεία και Πούτιν», *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Μαι 26 (2013), <http://www.kathimerini.gr/489245/article/epikairothta/kosmos/mko-kataskopeia-kai-poytin> (πρόσβαση Σεπ 13, 2014).

¹⁰⁹ Η Διακήρυξη υιοθετήθηκε από τον ΟΗΕ στις 10 Δεκ 1948, τα άρθρα στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>, (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ-ICCPR)¹¹⁰, που επικυρώθηκε από περισσότερες από 150 χώρες σε όλο τον κόσμο, είναι τα νομικά κείμενα που αναφέρονται στις ΜΚΟ. Επί της ουσίας αναγνωρίζουν, ότι όλα τα άτομα κατέχουν το δικαίωμα να ομιλούν, να εκφράζονται ελεύθερα και να συνεταιρίζονται. Σύμφωνα, όμως με το άρθρο 22, αυτές οι ευρέως αποδεκτές διεθνείς διακηρύξεις, δύναται να περιοριστούν και να συμμορφωθούν με τα εκάστοτε «συμφέροντα της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της προστασίας της δημόσιας υγείας ή της ηθικής, ή της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων» σε μία δημοκρατική κοινωνία.¹¹¹

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ-ECHR),¹¹² η οποία ισχύει για όλα τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης-συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας, της Ουκρανίας, της Μολδαβίας, της Γεωργίας, του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας – αναφέρεται και στην προστασία του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης (άρθρο 10) και του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 11). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά την εξέταση του τρόπου εφαρμογής του συγκεκριμένου άρθρου, έχει ρητώς αποφασίσει ότι σ' αυτό περιλαμβάνεται το δικαίωμα των ανθρώπων να σχηματίζουν πολιτικά κόμματα και ενώσεις και ότι από τη στιγμή που σχηματίζονται, οι οργανισμοί αυτοί είναι ισότιμη απέναντι στην προστασία που τους παρέχεται από τη Σύμβαση.¹¹³ Όπως το ΔΣΑΠΔ, έτσι και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση ορίζει επίσης ένα συγκεκριμένο κατάλογο με τα συμφέροντα της εκάστοτε νόμιμης κυβέρνησης που μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμούς των θεμελιωδών ελευθεριών. Μια κυβέρνηση που περιορίζει την άσκηση των ελευθεριών αυτών πρέπει να αποδείξει ότι η παρεμβολή είναι «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την

¹¹⁰ International Covenant on Civil and Political Rights(ICCPR), έναρξη ισχύος 23 Μαρ 1976, Βλέπε <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

¹¹¹ ICCPR άρθρο 22 παράγραφος 2, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/ccpr.pdf> (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

¹¹² European Convention on Human Rights (ECHR), μεταφρασμένο στα ελληνικά, στη διεύθυνση http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

¹¹³ Υπόθεση των Ην. Κομμουνιστικού Κόμματος της Τουρκίας και άλλων εναντίον της Τουρκίας, CASE OF UNITED COMMUNIST PARTY OF TURKEY AND OTHERS v. TURKEY (133/1996/752/951) από 30 Ιαν 1998, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58128#{"itemid":\["001-58128"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58128#{) (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

προστασία της τάξεως και πρόληψης του εγκλήματος, την προστασία της δημόσιας υγείας και της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων». ¹¹⁴

Οι νόμοι που επιβάλλονται κατά των ΜΚΟ, με σκοπό να περιορίσουν τις «πολιτικές δραστηριότητες» τους, δεν είναι απαραίτητα νομότυποι σύμφωνα με τις οδηγίες περί του έννομου συμφέροντος της εκάστοτε κυβέρνησης, που προσδιορίζουν ΔΣΑΠΔ ή ΕΣΔΑ. Αναντίρρητα, πρέπει να υπάρχει ακριβής προσδιορισμός πότε μία οποιαδήποτε κριτική προς την κυβερνητική πολιτική θεωρείται παράνομη «πολιτική δραστηριότητα» και κατά πόσο αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση με το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης του πωλητή. Πιο αναλυτικά, η ελευθερία της έκφρασης εσωκλείει σε κάθε άνθρωπο το δικαίωμα: να κάνει γνωστές τις απόψεις του, να συμμετάσχει σε δημόσιες συζητήσεις, να παρέχει και να λαμβάνει πληροφορίες. Επί της ουσίας προστατεύονται όχι μόνο οι «αβλαβείς ιδέες», αλλά και εκείνες που «προσβάλλουν, σοκάρουν και ενοχλούν», δεδομένου ότι η πολυφωνία είναι απαραίτητο συστατικό για μία «δημοκρατική κοινωνία». ¹¹⁵ Άρα, το ερώτημα περί του περιορισμού των ΜΚΟ, τροποποιείται στο πως αντιλαμβάνεται την «πολιτική δραστηριότητα» ο καθένας.

ΠΩΣ ΑΠΟΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΜΚΟ

Ο όρος «πολιτική δραστηριότητα» υπόκειται σε πολλαπλές ερμηνείες και νοήματα. Υπό την ευρύτερη έννοια του όρου, οι περισσότερες δραστηριότητες των ΜΚΟ (σχεδόν όλες) έχουν πολιτική χροιά εγχώρια και διεθνή. Ωστόσο, ανάλογα με το πλαίσιο προσδιορισμού, «η πολιτική δραστηριότητα» θα μπορούσε να οριστεί ως: η υποστήριξη ή απόρριψη υποψηφίων για δημόσια αξιώματα, μαζί με την υποστήριξη συγκεκριμένων πολιτικών κομμάτων, η άσκηση πίεσης υπέρ ή κατά συγκεκριμένων νόμων (lobbying), η συμμετοχή σε δημόσιες συζητήσεις, το

¹¹⁴ Βλέπε υποσημείωση 109, στην ίδια ηλεκτρονική διεύθυνση, άρθρο 11 σελ12.

¹¹⁵ Υπόθεση του Σοσιαλιστικού Κόμματος και άλλων εναντίων της Τουρκίας, CASE OF SOCIALIST PARTY AND OTHERS v. TURKEY (20/1997/804/1007) από 25 Μαΐ 1998, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58172#{"itemid":\["001-58172"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58172#{) (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

ενδιαφέρον γύρω από την άσκηση προσφυγών και γενικά, η ενεργή συμμετοχή/δράση σε δημόσιες συζητήσεις οποιουδήποτε θέματος.¹¹⁶

Οι περιορισμοί στην πολιτική δραστηριότητα των μη κυβερνητικών οργανώσεων εξαρτώνται, από το εκάστοτε νομικό πλαίσιο κάθε χώρας. Κράτη με την αγγλοσαξονική νομική παράδοση, τείνουν να χαρακτηρίσουν τις ΜΚΟ βάσει του σκοπού τους, σε φιλανθρωπικές ή κοινωφελείς. Σ' αυτές που έχουν ταξινομηθεί ως φιλανθρωπικές, υπάρχει η τάση να περιορίζονται οι δυνατότητες συμμετοχής τους, σε δημόσια θέματα ή σε πολιτικές δραστηριότητες. Ο λόγος είναι ότι οι δραστηριότητες αυτές θεωρούνται εγγενώς κομματικά προνόμια και επομένως, έρχεται σε σύγκρουση με τους κοινωφελείς σκοπούς των συγκεκριμένων ΜΚΟ. Επιπλέον, οι δημόσιες πολιτικές δραστηριότητες δεν θα πρέπει να επιδοτούνται, για να μην υπάρχουν περιθώρια να παρέμβουν σε θέματα φορολογίας ή άλλων συναφή παροχών. Όπου οι δημόσιες συμμετοχές δεν είναι πρωταρχικός σκοπός των ΜΚΟ, οι χώρες που ακολουθούν το αγγλοσαξονικό ποινικό δίκαιο τείνουν να είναι λιγότερο περιοριστικές.¹¹⁷

ΧΩΡΕΣ ΑΓΓΛΟΣΑΞΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Στην Αγγλία και την Ουαλία, για παράδειγμα, μια φιλανθρωπική οργάνωση δεν μπορεί ποτέ να σχηματιστεί με πρωταρχικό στόχο και σκοπό τη συμμετοχή σε πολιτικές δραστηριότητες και δεν μπορεί να υποστηρίξει ένα πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο. Μια φιλανθρωπική οργάνωση μπορεί, ωστόσο, να συμμετάσχει σε ορισμένες πολιτικές δραστηριότητες (πχ με τη μορφή lobbying), εφόσον οι δραστηριότητες αυτές, συνδέονται με συγκεκριμένους σκοπούς της φιλανθρωπικής οργάνωσης ή με την ευημερία του τομέα ενασχόλησής της γενικότερα. Φυσικά και εφόσον, αυτές οι πολιτικές δραστηριότητες δεν είναι ο

¹¹⁶ Για την παρούσα μελέτη, θα χρησιμοποιήσουμε το συγκεκριμένο όρο.

¹¹⁷ Υφίστανται δύο μεγάλες οικογένειες Δικαίου. Η οικογένεια του αγγλοσαξονικού δικαίου (common law) και η οικογένεια του ηπειρωτικού ευρωπαϊκού δικαίου ή ρωμαϊκού δικαίου (continental european law or roman or civil law). Οι περισσότερες χώρες ακολουθούν ένα από αυτά τα δύο δικαϊκά συστήματα ή μίξη αυτών. Βλέπε, Παράρτημα Ε.

κύριος λόγος ύπαρξης της οργανώσεως. Άλλες ΜΚΟ (δηλαδή, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα) είναι ελεύθερες να συμμετάσχουν σε πολιτικές δραστηριότητες.¹¹⁸

Ο Καναδάς και η Ιρλανδία έχουν υιοθετήσει παρόμοιους κανόνες με τις προαναφερθείσες χώρες. Τα όρια για τις πολιτικές δραστηριότητες εφαρμόζονται μόνο σε φιλανθρωπικά ιδρύματα (και όχι σε μη φιλανθρωπικές ΜΚΟ). Στην περίπτωση του Καναδά, μια φιλανθρωπική οργάνωση μπορεί να συμμετάσχει σε πολιτικές δραστηριότητες, υπό την προϋπόθεση ότι είναι «επικουρικές και περιστασιακές» δραστηριότητες φιλανθρωπικής φύσεως και «δεν περιλαμβάνουν την άμεση ή έμμεση υποστήριξη, ή την αντίθεση σε πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο για δημόσια αξιώματα». Ενώ, στην Ιρλανδία, οι φιλανθρωπικές οργανώσεις μπορούν να αναλαμβάνουν βοηθητικές πολιτικές δραστηριότητες, όπως είναι η υπεράσπιση ή διαβούλευση για τη μεταρρύθμιση ενός νόμου, με τον όρο ότι γίνεται προκειμένου να προωθήσουν τον πρωτογενή φιλανθρωπικό σκοπό τους.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες,¹¹⁹ το πεδίο εφαρμογής των εγκεκριμένων δραστηριοτήτων για ΜΚΟ στη δημόσια πολιτική ζωή, συσχετίζεται άμεσα με το δηλωμένο καταστατικό σκοπό τους και τις πραγματικές δραστηριότητές τους. Φιλανθρωπικές οργανώσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία του Κώδικα Εσωτερικού Εισοδήματος (ΚΕΕ-IRC) 501(c)(3), δεν μπορούν να αφιερώνουν σημαντικό μέρος των δραστηριοτήτων τους για άσκηση προπαγάνδας ή σε προσπάθειες επηρεασμού νομοθεσίας με οποιοδήποτε τρόπο και απαγορεύεται η εμπλοκή τους σε πολιτικές εκστρατείες δημόσιου αξιώματος. Εντός των ορίων του συγκεκριμένου άρθρου, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα που υπάγονται στον 501(c)(3) επιτρέπεται να ξοδέψουν ένα περιορισμένο ποσό των χρημάτων για να συμμετάσχουν σε θέματα νομοθεσίας, ενώ παράλληλα μπορούν πάντα να δημοσιοποιήσουν τα αποτελέσματα των μη κερδοσκοπικών ερευνών τους ή ακόμη και να παρέχουν τεχνικής φύσεως βοήθεια σε νομοθετικά σώματα. Άλλες κατηγορίες οργανώσεων, με καθαρά πολιτικής φύσεως χαρακτήρα ή με καταστατικά που προβλέπουν δωρεάν παροχή βοήθειας από επαγγελματίες, η

¹¹⁸ Lindsay Driscoll, «Political Activities and NGOs in England and Wales», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 24-26.

¹¹⁹ Cole Durham and other, «Political Activities and NGOs in the United States», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 39-43.

συμμετοχή τους ρυθμίζεται με άλλα άρθρα του ΚΕΕ και αντιμετωπίζουν λιγότερους περιορισμούς.¹²⁰

Εν ολίγοις, στις περισσότερες χώρες που εφαρμόζεται το αγγλοσαξονικό ποινικό δίκαιο, τα όρια των επιτρεπόμενων «πολιτικών δραστηριοτήτων» προσδιορίζονται με βάση την ίδια γενική κανονιστική προσέγγιση. Βάση αυτής, αρχικά, οι περιορισμοί εφαρμόζονται μόνο σε φιλανθρωπικά ιδρύματα ή σε οργανώσεις που επωφελούνται με αφορολόγητα προνόμια (δηλαδή όχι σε όλες τις κατηγορίες των ΜΚΟ). Δεύτερον, ορισμένα είδη δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της άμεσης ή έμμεσης υποστήριξης, ή της πλήρους αντίθεσης, σε οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο για δημόσιο αξίωμα, απαγορεύεται αυστηρά. Τρίτον, κάποια είδη δραστηριοτήτων (που θα ήταν εύλογο να τα περιλάβουμε και αυτά στη δημόσια πολιτική ζωή), όπως οι προσπάθειες άσκησης επιρροής σε θέματα νομοθεσίας (το λεγόμενο lobbying), επιτρέπονται. Πάντα όμως υπό συγκεκριμένους όρους, π.χ. πρέπει να ανήκουν στο πνεύμα πάνω στο οποίο θεμελιώθηκε το ίδρυμα και να έχουν χαρακτήρα επικουρικό, δεν πρέπει να αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι των δραστηριοτήτων τους, κ.λπ.).¹²¹

Αναντίρρητα, τα ακριβή όρια, του τι είναι επιτρεπτό και τι όχι, εύκολα μπορούν να παραμένουν αμφιλεγόμενα σε μία χώρα. Για παράδειγμα, τα δικαστήρια στον Καναδά έχουν επεκτείνει την έννοια του όρου «πολιτικές δραστηριότητες», γεγονός που καθιστά δύσκολη τη διάκριση ανάμεσα στην

¹²⁰ Στον ΚΕΕ– IRC (Internal Revenue Code), υφίσταται αρχικά, ο διαχωρισμός του έργου των οργανώσεων στις εξής κατηγορίες: φιλανθρωπικές, θρησκευτικές, εκπαιδευτικές, επιστημονικές, λογοτεχνικές, προώθηση ανταγωνισμού στον ερασιτεχνικό αθλητισμό εγχώριο-διεθνή και πρόληψη βίας σε παιδιά ή ζώα. Με τον όρο «φιλανθρωπικές» περιλαμβάνει τις οργανώσεις που έχουν ως σκοπό: την ανακούφιση των φτωχών, αναξιοπαθούντων ή των μη προνομιούχων, την προαγωγή της θρησκείας, την προαγωγή της εκπαίδευσης και της επιστήμης, την ανέγερση ή τη διατήρηση δημοσίων κτιρίων, μνημείων ή έργων, τη μείωση του φόρτου εργασίας της κυβέρνησης, την εξάλειψη των προκαταλήψεων και των διακρίσεων, την υπεράσπιση των ανθρωπίνων και πολιτικών δικαιωμάτων, όπως κατοχυρώνονται από το νόμο και την καταπολέμηση των υποβαθμισμένων κοινοτήτων και της παραβατικότητας των ανηλίκων, [http://www.irs.gov/Charities-&Non-Profits/Charitable-Organizations/Exemption-Requirements-Section-501\(c\)\(3\)-Organizations](http://www.irs.gov/Charities-&Non-Profits/Charitable-Organizations/Exemption-Requirements-Section-501(c)(3)-Organizations) (πρόσβαση 6 Σεπ, 2014).

¹²¹ Αν δεν τηρούν αυτές τις προϋποθέσεις τότε δεν μπορούν να αυτο-χαρακτηρίζονται πχ, ως φιλανθρωπικά ιδρύματα και να απολαμβάνουν τα προνόμια που τους παρέχει η χώρα τους, λχ οικονομικής φύσεως, καθότι οι δραστηριότητες τους υπάγονται, περισσότερο στη κατηγορία ενός πολιτικού κόμματος που εξ' ορισμού λειτουργεί και εκφράζεται μέσω «πολιτικών δραστηριοτήτων».

εκπαίδευση, στην υπεράσπιση και στις πολιτικές δηλώσεις.¹²² Παράλληλα και στις Ηνωμένες Πολιτείες, η προσέγγιση που ακολουθεί η υπηρεσία εσωτερικού εισοδήματος (IRS), περί επιβολής απαγόρευσης κομματικών δραστηριοτήτων από φιλανθρωπικές και θρησκευτικές οργανώσεις έχει εγείρει σοβαρούς προβληματισμούς σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του νόμου.

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οι χώρες που κατατάσσονται στο ευρωπαϊκό δίκαιο¹²³ ακολουθούν συνήθως μια πιο ανεκτική ρυθμιστική προσέγγιση όσον αφορά στις πολιτικές δραστηριότητες. Κατά γενικό κανόνα, δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις σχετικά με τις πολιτικές δραστηριότητες των ΜΚΟ στους αστικούς κώδικες τους. Χώρες όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Φινλανδία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Γερμανία, η Ελβετία και η Δανία δεν θέτουν περιορισμούς σχετικά με τις δημόσιες πολιτικές δραστηριότητες των ΜΚΟ. Στην πραγματικότητα, χώρες του ευρωπαϊκού δικαίου ενθαρρύνουν ενεργά τις πολιτικές δραστηριότητες των ΜΚΟ. Στο Βέλγιο υπάρχει ένα βασικό δικαίωμα με τίτλο «droit de critique» (δικαίωμα άσκησης κριτικής), το οποίο επιτρέπει στις ενώσεις να χρησιμοποιούν όλα τα νόμιμα μέσα για να προασπίζουν τα συμφέροντα και τις ιδέες των οργανώσεών τους. Αντίστοιχα, στην Γερμανία τα πολιτικά κόμματα έθεσαν τις προϋποθέσεις για να υφίσταται δυνατότητα διοχέτευσης πόρων σε κομματικές δραστηριότητες. Παρόμοια και στην Ελβετία, οι οργανώσεις μπορούν να εκπροσωπούν πολίτες, σε πολιτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων.¹²⁴

Στο πλαίσιο της παραπάνω ανεκτικής στάσης, οι περιορισμοί συνήθως επιβάλλονται είτε μέσω φορολογικών ή διοικητικών νόμων, ιδίως όταν οι ΜΚΟ επιδιώκουν προνόμια γενικού ενδιαφέροντος ή οικονομικής φύσεως όπως το

¹²² Συμπέρασμα που προέκυψε από πάνελ συζητήσεων που οργάνωσε η OMB Watch, (Οργανισμός με πλήρες όνομα: Center for Effective Government, ιδρύθηκε το 1983 στην Ουάσινγκτον), με θέμα «Overcaution and Confusion: The Impact of Ambiguous IRS Regulation of Political Activities By Charities and the Potential for Change», 3 Αυγ 2007. Τα πρακτικά μαζί με τα βιογραφικά των συμμετεχόντων στη συζήτηση: <http://www.foreffectivegov.org/files/npadv/paci2rpt.pdf> (πρόσβαση Σεπ 9, 2014).

¹²³ Η Ελλάδα ανήκει στο ευρωπαϊκό δίκαιο. Το νομικό πλαίσιο της αναλύεται στο Υποκεφάλαιο «ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;» του Κεφαλαίου Α.

¹²⁴ Stephen Bates, «International Law and Best Practices», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 8-10.

αφορολόγητο. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, η επιδίωξη φορολογικών προνομίων δεν δύναται να συνδυαστεί με πολιτικές δραστηριότητες. Οι οργανισμοί που έχουν αφορολόγητα κεφάλαια δεν μπορούν να ενεργούν ως άμεσοι υποστηρικτές των πολιτικών κομμάτων, δηλαδή να υποστηρίζουν την πολιτική εκστρατεία ενός κόμματος ή ενός εκπροσώπου.¹²⁵

Στη Γαλλία, ενώ δεν υπάρχουν αυτούσια άρθρα σε νόμους που να εμποδίζουν τους κοινωφελείς οργανισμούς (ενώσεις ή ιδρύματα κοινής ωφέλειας) να συμμετάσχουν σε πολιτικές δραστηριότητες, υφίσταται παρόλ' αυτά μία ιδιαίτερη απόφαση του Conseil d' Etat (Συμβουλίου Επικρατείας). Σ' αυτήν διευκρινίζει ότι οι οργανώσεις με καταστατικούς πολιτικούς στόχους, όπως η συμμετοχή στα κοινά και κυρίως η πολιτική εκπροσώπηση, δεν μπορούν να αναγνωριστούν ως κοινωφελείς οργανισμοί.¹²⁶

Στα νέα κράτη μέλη της ΕΕ, το κανονιστικό πλαίσιο για τις ΜΚΟ και τις πολιτικές δραστηριότητες είναι εξίσου ανεκτικό και οι περιορισμοί απευθύνονται είτε στη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, είτε στις ΜΚΟ, εκείνες που λαμβάνουν κρατική στήριξη. Η Πολωνία παρουσιάζει ίσως το πιο ανεκτικό πλαίσιο, καθώς η πολωνική νομοθεσία δίνει ρητά το δικαίωμα στις οργανώσεις να συμμετάσχουν σχεδόν σε κάθε πολιτική δραστηριότητα, ακόμη και στη συμμετοχή προεκλογικών εκστρατειών (μέσω αιρετού ειδικού επιτρόπου).

Στη Σλοβακία, οι ενώσεις είναι εξίσου ελεύθερες να συμμετάσχουν σε μια σειρά από πολιτικές δραστηριότητες, περιλαμβανομένου της υποστήριξης υποψηφίων, της άσκησης πίεσης (lobbying), ακόμα και να συμβάλλουν στη δημιουργία πολιτικής εκστρατείας. Στα ιδρύματα υφίσταται και η δυνατότητα χρηματοδότησης πολιτικών κομμάτων. Στην Τσεχία, ενώ οι ενώσεις δεν μπορούν να στηρίζουν πολιτικούς σκοπούς, μπορούν ωστόσο να ασκούν πιέσεις, να εγκρίνουν υποψηφίους, να παρέχουν πληροφορίες. Τα ιδρύματα, αντίθετα με τη Σλοβακία, δεν μπορούν να παρέχουν οικονομική υποστήριξη σε πολιτικά κόμματα, αλλά μπορούν να ασκήσουν πίεση και να εγκρίνουν υποψηφίους. Στην Ουγγαρία,

¹²⁵ Michael Ernst-Porksen, «Political Activities and NGOs in Germany», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 31-33.

¹²⁶ Fabrice Suplisson, Lindsay Driscoll, «Political Activities and NGOs in France», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 27-26.

οι ΜΚΟ είναι ελεύθερες να ασκήσουν πιέσεις, να ορίζουν ή να εγκρίνουν υποψηφίους, καθώς και να παρέχουν πληροφορίες και οικονομική στήριξη σε πολιτικά κόμματα. Περιορισμοί προκύπτουν μόνο για τους κοινωφελείς οργανισμούς (δηλαδή, αυτοί που έχουν καθεστώς δημόσιας ωφέλειας και ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης), στους οποίους απαγορεύεται η συμμετοχή με τη μορφή της άμεσης πολιτικής δράσης, όπως υποψηφιότητες σε εθνικές εκλογές ή η χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων.¹²⁷

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Εν ολίγης, στις χώρες με ευρωπαϊκό δίκαιο, που ανήκουν παράλληλα και στην ΕΕ, οι ΜΚΟ έχουν κερδίσει μία θέση ως βασικοί συμμετέχοντες σε δημόσιες συζητήσεις και στη διαμόρφωση θεμάτων δημόσιας πολιτικής, όπως αντίστοιχα ισχύει με την ατομική ελευθερία και το δικαίωμα να μιλούν ελεύθερα οι πολίτες για όλα τα θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένης της υφιστάμενης ή προτεινόμενης νομοθεσίας. Ομοίως, οι ΜΚΟ έχουν το δικαίωμα να επικρίνουν ή να εγκρίνουν κρατικούς αξιωματούχους και τους υποψηφίους για πολιτικά αξιώματα. Επίσης έχουν επί το πλείστον, το δικαίωμα να υλοποιούν κοινωνικές δράσεις όπως: εκπαίδευση, έρευνα, υπεράσπιση και δημοσίευση κρατικής αλληλογραφίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις ωστόσο, οι ΜΚΟ (ή τουλάχιστον ορισμένες κατηγορίες αυτών, όπως τα ιδρύματα ή κοινωφελείς οργανισμοί) απαγορεύεται να επιδίδονται σε δραστηριότητες της μορφής «πολιτικού κόμματος», όπως προτάσεις για υποψηφιότητες, εκστρατείες, ή χρηματοδότηση πολιτικών υποψηφίων. Σε σύγκριση με τις χώρες του αγγλοσαξονικού δικαίου, οι χώρες του ευρωπαϊκού δικαίου λαμβάνουν μια πιο ανεκτική προσέγγιση, στους περιορισμούς των ΜΚΟ και δεν επιτρέπουν τη συμμετοχή σ' ένα πολύ περιορισμένο φάσμα πολιτικών δραστηριοτήτων.

Αναντίρρητα, ολοκληρώνοντας την ανάγνωση του παρόντος κεφαλαίου, είναι εμφανές και κατανοητό, ότι θα ήταν μεγάλο διακύβευμα να τυποποιήσουμε όλες τις ενέργειες των κρατών απέναντι στις πολιτικές δραστηριότητες των ΜΚΟ. Η όλη στάση της Ρωσία, προσεγγίζει σε μεγάλο βαθμό αυτή των υπολοίπων

¹²⁷ Nilda Bullain, «Political Activities and NGOs in Hungary», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 34-38.

χωρών, μ' έναν όμως πιο άμεσο και δυναμικό τρόπο εφαρμογής. Αυτό απεικονίζεται από τα νομικά πλαίσια που αναφέραμε, καθώς προσπαθούν να εξασφαλίσουν τους τρόπους λειτουργίας και χρηματοδότησης των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στις χώρες τους, ελαχιστοποιώντας πιθανότητες παρασιτικής ή καταστροφής λειτουργίας.

Όλα τα κράτη ανεξαιρέτως θέλουν να γνωρίζουν αν αυτός που ομιλεί δημόσια και εκπροσωπεί μία ομάδα, έχει ως στόχο την ανάδειξη ενός αγαθού βραχυπρόθεσμου σκοπού, όπως ο ανθρωπισμός ή τοποθετείται πολιτικά εκφράζοντας μία θέση. Επιπλέον, το κατά πόσο υποβόσκουν παράγοντες αποσταθεροποίησης με άγνωστους χρηματοδότες (ένα γεγονός που ανησυχεί πολλές κυβερνήσεις κρατών). Εν γένει, οι έλεγχοι στα καταστατικά και στα έσοδα/έξοδα των ΜΚΟ γίνεται κατά το νόμο και όχι κατά το πνεύμα του καταστατικού. Οι κουλτούρες των κρατών, γύρω από τον τρόπο άσκησης πολιτικής στο εσωτερικό τους, καθρεπτίζονται στους νόμους που θέτουν για το περιορισμό ή για τη διευθέτηση των πολιτικών δραστηριοτήτων των ΜΚΟ. Μία κουλτούρα, ένα πλαίσιο πολιτικών ενεργειών που στη συνέχεια μετουσιώνεται και στην εξωτερική τους πολιτική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο επιστημονικός κλάδος που μας επιτρέπει να μελετήσουμε τη διεθνή πολιτική σκηνή και να εξάγουμε συμπεράσματα γύρω από αυτήν είναι η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων.¹²⁸ Ο αντίστοιχος κλάδος που μας προσφέρει τους κανόνες λειτουργίας του κόσμου που ζούμε είναι οι θετικές επιστήμες, όπως η φυσική και η χημεία. Σ' αυτές, υφίσταται η δυνατότητα καταγραφής των δράσεων-αντιδράσεων σε ελεγχόμενο περιβάλλον, ενώ με τη διεξαγωγή πειραμάτων οδηγούμεθα σε ασφαλή αποτελέσματα και προτάσεις. Από την άλλη, οι Διεθνείς σχέσεις δεν ανήκουν σ' αυτό το κλάδο επιστημών και για να εκτελέσουν το έργο τους στηρίζονται σε «θεωρήσεις». Οι θεωρήσεις είναι ομαδοποιήσεις αξιωμάτων που εκφράζουν δογματικές απόψεις περί του τρόπου λειτουργίας της διεθνούς πολιτικής και των εν γένει σχέσεων μεταξύ των εκάστοτε αποδεκτών παραγόντων του διεθνούς συστήματος. Δεν υπόκεινται στο κριτήριο της αμφισβήτησης, καθώς εξ' ορισμού, δεν μπορούν ούτε να αποδειχθούν ούτε να διαψευσθούν με την εμπειρική έρευνα (αξίωμα).¹²⁹

Αντίστοιχα, οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων στηρίζονται πάνω στις θεωρήσεις και στις ερμηνείες των φαινομένων που ανακύπτουν ή παρατηρούνται σε ευρεία ή σε περιορισμένη κλίμακα σε διεθνές επίπεδο. Οι θεωρίες γεννιούνται επίσης από υποθέσεις και είναι βιώσιμες, αν αυτές οι υποθέσεις επιβεβαιώνονται. Μπορούν να υποβληθούν ή να έχουν υποβληθεί σε εμπειρικό έλεγχο για να κριθεί

¹²⁸ Η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων είναι σχετικά πρόσφατη, χρονικά τοποθετημένη μετά το Β' ΠΠ. Είναι μία μετεξέλιξη της Πολιτικής Επιστήμης και δεν απορρέει από τη Νομική και το Διεθνές Δίκαιο, όπως λανθασμένα πολλές φορές υπονοείται. Περιγράφει κυρίως πολιτικής και στρατιωτικής φύσεως σχέσεις που κατατάσσονται στη λεγόμενη «υψηλή πολιτική» μεταξύ κυρίως κρατών και όχι μόνο (και μεταξύ κυβερνητικών και μη διεθνών οργανισμών, ως απόρροια της εξελικτικής ανθρώπινης οργάνωσης). Επίσης εσωκλείει και «χαμηλής πολιτικής» θέματα, όπως σχέσεις οικονομίας. Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), 19-23.

¹²⁹ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* 57.

η εγκυρότητά τους. Τέλος, εξηγούν και επιτρέπουν την ανεύρεση τρόπων και τακτικών για την προσέγγιση και ανάλυση των πολιτικών φαινομένων.¹³⁰

Σημειωτέο, ότι ο βασικός σκοπός ανάπτυξης της συγκεκριμένης επιστήμης ήταν η ανεύρεση θεραπείας, στην αρρώστια του πολιτικού συστήματος που δεν είναι άλλη από τον πόλεμο. Όπως εύστοχα αναφέρει ο Carr: « Η επιθυμία να θεραπευτεί η αρρώστια του πολιτικού συστήματος έδωσε στην Πολιτική Επιστήμη το έναυσμα και την έμπνευσή της..... Η επιθυμία γεννά τη σκέψη»¹³¹. Αλλά όπως και στην ιατρική ψάχνοντας για ένα εμβόλιο, παράλληλα ανακαλύπτεις ή διαφωτίζεις άλλες αρρώστιες, έτσι και στην επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων μέσα από την εξέλιξή της, ανακαλύπτει συνεχώς εναλλακτικούς τρόπους εξυπηρέτησης των εκάστοτε πολιτικών συμφερόντων στην παγκόσμια σκακιέρα.

Στη συνέχεια του κεφαλαίου, θα αναφέρουμε τις βασικές θεωρήσεις των Διεθνών Σχέσεων, αναλύοντας τα αξιώματα που χρησιμοποιούν και θα προσπαθήσουμε να παραμετροποιήσουμε τις ΜΚΟ μέσα σε αυτές. Θα αναδείξουμε σε ποιά θέση τις κατατάσσουν, η κάθε θεώρηση ξεχωριστά, καταλήγοντας σ' αυτήν που προσφέρεται περισσότερο για την ανάλυση του ρόλου τους στη διεθνή πολιτική σκακιέρα. Στο τέλος θα αναφέρουμε τις θεωρίες που εξηγούν το πολιτικό τρόπο λειτουργίας τους.

¹³⁰ Βασικό χαρακτηριστικό μίας θεωρίας πρέπει να είναι η απλότητα και η φειδώ. Κατασκευασμένη μέσω της **Απλούστευσης**, πρέπει να είναι **Διακριτή** από την πραγματικότητα. Θα πρέπει να αποστασιοποιηθούμε κατά τη μελέτη της, ανεβαίνοντας ένα επίπεδο πιο ψηλά, προκειμένου όχι μόνο να την περιγράψουμε, αλλά και να την εξηγήσουμε. Είναι ένα μοντέλο απλοποίηση της πραγματικότητας. Κατά τη διάρκεια της μελέτης, θα απαιτηθεί μία **Απομόνωση**: παρατήρηση των αλληλεπιδράσεων ενός μικρού αριθμού παραγόντων, σε συνδυασμό με την **Αφαίρεση** κάποιων παραμέτρων. Επιπλέον, μία **Άθροιση**: συγκέντρωση ανόμοιων πραγμάτων και μία **Εξιδανίκευση**: προχωράμε σαν να έχει επιτευχθεί η τελειότητα.

Αντίστοιχα, ο έλεγχος μίας θεωρίας, πρέπει να ακολουθεί επίσης μία συγκεκριμένη τυπολογία: α. Να διατυπώνεται η υπό εξέταση θεωρία, β. Να συνάγονται υποθέσεις από αυτήν, γ. Να γίνεται έλεγχος των υποθέσεων μέσω παρατήρησης, δ. Στις δύο προηγούμενες ενέργειες θα χρησιμοποιούμε τους ορισμούς των όρων που αναδείξαμε στην υπό έλεγχο θεωρία. ε. Θα λαμβάνει χώρα εξάλειψη κι έλεγχος διαταρακτικών μεταβλητών εκτός της υπό έλεγχο θεωρίας, στ. Να σχεδιαστούν μία σειρά διακριτικών ελέγχων και στο τέλος σε περίπτωση αποτυχίας ενός ελέγχου. ζ. Να υπάρχει μία αντιστοιχία στο αν η θεωρία έχει αποτύχει πλήρως ή υπόκειται σε αναδιατύπωση ή/και σε καινούργιες απομονώσεις.

Σ' αυτά τα πλαίσια, ο Waltz δεν απορρίπτει το επαγωγικό τρόπο σκέψης. Η παρατήρηση μέσω της διαίσθησης οδηγεί στη θεμελίωση των θεωριών, την εξήγηση των φαινομένων. Kenneth Waltz, ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, (Αθήνα: Ποιότητα, 2011), 33-57.

¹³¹ Edward H. Carr, *Η εικοσαετής κρίση, 1919-1939*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2000) 31.

ΚΛΑΣΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Η θεώρηση του κλασικού ρεαλισμού, είναι από τις παλαιότερες μεταξύ των υπαρχουσών, με ρίζες που φτάνουν μέχρι και το Θουκυδίδη.¹³² Ο Μακιαβέλι,¹³³ ο πρώτος βετεράνος στρατιωτικός Clausewitz,¹³⁴ οι πιο σύγχρονοι επιφανείς E. H. Carr, Hans Morgenthau, Raymond Aron, Henry Kissinger, είναι μερικοί από τους υποστηρικτές της. Η λεγόμενη και ως «παραδοσιακή» θεώρηση συντίθεται από τα παρακάτω βασικά αξιώματα:¹³⁵

1. Τα κράτη είναι οι πιο σημαντικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος, για μερικούς ίσως και οι μοναδικοί.

2. Το περιβάλλον δράσεως (δηλαδή το διεθνές σύστημα) στο οποίο δραστηριοποιούνται τα κράτη, είναι άναρχο και γι' αυτό και ανταγωνιστικό.¹³⁶.

¹³² « Αφού κι οι δύο ξέρουμε ότι στις ανθρώπινες σχέσεις το δίκαιο έχει αξία, όταν ίση υπάρχει ισχύς για την επιβολή του και πως, όταν αυτό δεν συμβαίνει, οι δυνατοί κάνουν όσα τους επιτρέπει η ισχύς τους κι οι αδύναμοι αποδέχονται ότι τους επιβάλλει η αδυναμία τους», Θουκυδίδη, Ιστορία Ε, 89,10-4 και «Προβάλλετε αρχές δικαιοσύνης, οι οποίες δεν εμπόδισαν ποτέ κανέναν, όταν του παρουσιάστηκε η ευκαιρία να αποκτήσει κάτι με τη βία, να το κάμει κι όχι να προτιμήσει τη δικαιοσύνη», Θουκυδίδη, Ιστορία Α, 76.

¹³³ «Ο θεός δε θέλει να κάνει τα πάντα για λογαριασμό μας για να μη μας στερεί την ελευθερία της βούλησης και το μεγαλείο της δόξας που μας ανήκει. Μπορεί λοιπόν ο θεός να ανοίξει τη θάλασσα να περάσουμε, να στείλει ένα σύννεφο να μας δείξει το δρόμο, να κάνει μια πέτρα να βγάλει νερό, να βρέξει μάννα εξ' ουρανού. Όμως, τα υπόλοιπα πρέπει να τα κάνουμε εμείς, μόνοι μας.», Niccolò Machiavelli, *Ο ΗΓΕΜΟΝΑΣ, IL PRINCIPE*, (Αθήνα: ARS BREVIS, 2013), 54.

Για το άλλο έργο του *Η τέχνη του Πολέμου*, υφίσταται μία ενδιαφέρουσα ανάλυση από το Σπυριδων Λίτσας, *Πόλεμος και Ορθολογισμός, Θεωρητικές Προεκτάσεις και Στρατηγικές Εφαρμογές*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010) 238-241.

¹³⁴ «Ο πόλεμος είναι μια πράξη βίας που αποσκοπεί στο να υποχρεώσει τον αντίπαλο να πράξει κατά τη δική μας βούληση» και «ένα πραγματικό εργαλείο της πολιτικής, η συνέχιση των πολιτικών σχέσεων, η υλοποίησή τους με άλλα μέσα», Carl Von Clausewitz, *On War* (New Jersey: Princeton University Press, 1989).

¹³⁵ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 58-61.

¹³⁶ «Η ύπαρξη διεθνούς κοινωνίας διαφεύδεται από το γεγονός της αναρχίας, υπό την έννοια της έλλειψης μιας κυβέρνησης ή κάποιας εξουσίας. Είναι αυτονόητο ότι τα κυρίαρχα κράτη, αντίθετα με τα άτομα στο εσωτερικό τους, δεν υποτάσσονται σε μια κοινή κυβέρνηση και ότι υπ' αυτή την έννοια υπάρχει, κατά την επιγραμματική φράση που έκανε πασίγνωστη ο Goldsworth Lowes Dickinson, μια "διεθνής αναρχία". Ένα μόνιμο θέμα στη σύγχρονη μελέτη των διεθνών σχέσεων υπήρξε ότι ως επακόλουθο αυτής της αναρχίας τα κράτη δεν σχηματίζουν από κοινού κάποιου είδους κοινωνία και ότι, αν σχημάτιζαν, αυτό θα μπορούσε να γίνει, μόνο αν υποτάσσονταν σε μία κοινή αρχή», Hedley Bull, *Η ΑΝΑΡΧΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2007) 86-87 ;

3. Τα κράτη επιδιώκουν την ασφάλειά τους μέσω της ισχύος και μάλιστα της σκληρής-στρατιωτικής ισχύος.

4. Οι κανόνες διεθνούς δικαίου δεν παίζουν κανένα ρόλο, παρά μόνο εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ισχυρών.

5. Οι διεθνείς οργανισμοί είναι δημιουργήματα και εργαλεία στα χέρια των ισχυρών, με απώτερο σκοπό να εξυπηρετούν τα εκάστοτε συμφέροντα τους.

Αθροίζοντας τα ανωτέρω διαπιστώνουμε ότι, η αναρχία (έλλειψη εξουσίας στο διεθνές σύστημα) ωθεί τα κράτη στο να βρίσκονται σε μία συνεχή αναζήτηση μεθόδων ενίσχυσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους ανταγωνιστές τους σε περίπτωση πολέμου. Ένας τέτοιος κόσμος παραδομένος στη βία αναφέρεται από τον Thomas Hobbes ως η φυσική κατάσταση (state of nature).¹³⁷ Οι Ρεαλιστές πιστεύουν ότι το συμφέρον είναι αυτό, που καθοδηγεί την εξωτερική πολιτική και όχι η οποιασδήποτε μορφής ιδεολογία ή κανόνες ηθικής. Ο κύριος στόχος των κρατών είναι, κατά το ελάχιστον, η διατήρηση ή ακόμα καλύτερα η βελτίωση της θέσης τους στο διεθνές σύστημα σε συνάρτηση πάντα με τους άλλους δρώντες. Όταν ένα κράτος νιώθει ότι απειλείται πρέπει να μπορεί να καταφύγει ακόμη και στον πόλεμο για τη διαφύλαξη των συμφερόντων του. Επί της ουσίας επικρατεί ο νόμος της ζούγκλας, ένα είδος

« Η έλλειψη μιας παγκόσμιας κανονιστικής αρχής εν ήδη ενός παγκόσμιου Λεβιάθαν προσδίδει στο διεθνές πολιτικό σύστημα τη μορφή άναρχου περιβάλλοντος, όπου ο κάθε παίκτης προσπαθεί να επιβιώσει βασιζόμενος στην αυτοβοήθεια. Διακρίνονται δύο είδη θεωρίας, η νεοφιλελεύθερη και η ρεαλιστική. Στη νεοφιλελεύθερη κεντρικό ρόλο κατέχει η αντίληψη περί διεθνών αγαθών, ενώ στη νεορεαλιστική εκδοχή οι πολιτικές επιλογές των χωρών εξαρτώνται από τη θέση που κατέχουν στην παγκόσμια οικονομία, οπότε και η αξιολόγησή τους γίνεται με όρους ισχύος» Γεώργιος Βοσκόπουλος, *ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ*, 311.

¹³⁷ «Η κατά την περιγραφή του Hobbes κατάσταση, στην οποία οι άνθρωποι ζουν, χωρίς μια κοινή αρχή να τους εμπνέει φόβο... Στην κατάσταση αυτή δεν μπορεί να υπάρχει κανένας τομέας παραγωγής, γεωργία, ναυσιπλοΐα, εμπόριο ή άλλες εκλεπτυσμένες δραστηριότητες της ζωής, επειδή η δύναμη και η εφευρετικότητα των ανθρώπων απορροφάται στην εξασφάλιση της ασφάλειας εναντίον των άλλων. Δεν υπάρχει κανένας νομικός ή ηθικός κανόνας: "Οι έννοιες του σωστού και του λάθους, της Δικαιοσύνης και της Αδικίας δεν έχουν καμιά θέση ...Επακόλουθο επίσης της ίδιας κατάστασης είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει καμιά ξεχωριστή Ιδιοκτησία, Κράτος ή Δικό μου και Δικό σου, αλλά μόνο να ανήκει σε κάθε άνθρωπό αυτό που μπορεί να αποκτήσει και για όσο καιρό μπορεί να το κρατήσει στην κατοχή του". Τέλος ο πόλεμος είναι "έναν πόλεμος κάθε ανθρώπου εναντίον κάθε άλλου" Thomas Hobbes, *Leviathan*, (London: Everyman's Library, 1953), 64-66 από το βιβλίο του Hedley Bull, *Η ΑΝΑΡΧΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ*, 88.

πολιτικού Δαρβινισμού¹³⁸, μία επικράτηση του ισχυρού εις βάρος του ανίσχυρου, μέχρι αφάνισης του τελευταίου.

Οι κλασικοί Ρεαλιστές θεωρούν τους διεθνείς οργανισμούς ως ένα μέρος των θεσμοποιημένων σχέσεων μεταξύ κρατών και κυβερνήσεων.¹³⁹ Αντίστοιχα, για το Morgenthau οι διεθνείς οργανισμοί είναι ένα εργαλείο το οποίο χρησιμοποιούν τα κράτη όταν το επιθυμούν. Οι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να αυξήσουν ή να μειώσουν την ισχύ των κρατών, αλλά δεν μπορούν να επηρεάσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος. Και ο λόγος είναι ότι αντανakλούν τη βασική κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών, αποτελούν απλά το άθροισμα της ισχύος των κρατών-μελών, μια συνεχή απεικόνιση της ισχύος.¹⁴⁰ Στην πραγματικότητα υπόκεινται στην επιρροή των μεγάλων δυνάμεων και συνεπώς δεν ασκούν τη δική τους επίδραση στη συμπεριφορά των κρατών και δεν έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν αλλαγές στο διεθνές σύστημα. Πολλοί σύγχρονοι ρεαλιστές, μοιράζονται αυτές τις απόψεις και όπως υποστηρίζει ο Mearsheimer «τα πιο ισχυρά κράτη του συστήματος δημιουργούν και

¹³⁸ Ο επίθετο «πολιτικός» δύναται να αναλυθεί όπως ο «Κοινωνικός» στο Δαρβινισμό. Ο τελευταίος αναφέρεται στην τάση να θεωρούνται οι επιστημονικές θεωρίες του Καρόλου Δαρβίνου περί φυσικής επιλογής και επιβίωσης του καταλληλότερου εφαρμόσιμες στις ανθρώπινες κοινωνίες. Επηρεασμένοι από τα γραπτά του Δαρβίνου για τους μηχανισμούς και τις δυνάμεις που ωθούν την εξέλιξη και τη συνέχεια στη φύση και συγκεκριμένα στα έμβια όντα, οι θεωρητικοί του Κοινωνικού Δαρβινισμού πιστεύουν ότι με παρόμοιο τρόπο συγκροτείται και εξελίσσεται η κοινωνική ζωή. Ο όρος Κοινωνικός Δαρβινισμός εισήχθη στο κοινωνικό και πολιτικό ευρωπαϊκό προσκήνιο από τα τέλη 19 αιώνα. <http://el.wikipedia.org/wiki/> (πρόσβαση Οκτ 5, 2014);

Χαρακτηριστικό ιστορικό παράδειγμα χρήσης του κοινωνικού δαρβινισμού στην πολιτική ήταν η χρήση του ως ιδεολογικοπολιτική πλατφόρμα οικοδόμησης της «Νέας Γερμανίας» από το Χίτλερ, Σπυριδών Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, 123.

¹³⁹ « Ιστορικά η δημιουργία διεθνών οργανισμών στόχευε στην κοινωνικοποίηση των κρατικών δρώντων και στην αντιμετώπιση του ζητήματος της αναρχίας σε διεθνές επίπεδο. Πρακτικά οι διεθνείς οργανισμοί παρέχουν τα θεσμικά μέσα για συνεργατική δράση μεταξύ κυρίαρχων κρατών και δημιουργούν ένα σύνθετο δίκτυο διακρατικών επαφών. Διαχρονικά ο τρόπος λειτουργίας τους αντανakλά τα συμφέροντα των μελών του, αλλά κυρίως αυτά των ισχυρών μελών ...Οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν θεσμικά δημιουργήματα των ισχυρών παικτών, οπότε αντανakλούν συγκεκριμένες σκοπιμότητες και την άνιση κατανομή ισχύος σε διεθνές επίπεδο», Γεώργιος Βοσκόπουλος, *ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ*, 296-297.

¹⁴⁰ Μία ενδιαφέρουσα ανάλυση για την ισχύ και την κατηγοριοποίηση των πηγών της, στη διεθνή πολιτική σκηνή έγινε από τους Keohane & Nye. Στην αρχή, ξεκινούν δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση και προσοχή στους μη κρατικούς φορείς, διακυβερνητικούς οργανισμούς, στους διεθνείς θεσμούς γενικότερα. Στη συνέχεια, θέτουν το αξίωμα ό,τι τα κράτη επιζητούν πάντα τη στρατιωτική ισχύ, την οποία όμως περιορίζουν όταν επικρατούν ευνοϊκές συνθήκες, στρέφοντας την προσοχή τους και σ' άλλα ενδιαφέροντα. Στο τέλος, καταλήγουν σε μία ταξινόμηση της ισχύς που κατέχει ένα κράτος κατηγοριοποιώντας τη με σειρά αύξουσας βαρύτητας σε θεσμική, πολιτική, οικονομική και στρατιωτική. Keohane O. Robert & Nye S. Joseph, *Power and interdependence*, (New York: Longman, 1975), 15.

διαμορφώνουν θεσμούς, έτσι ώστε να μπορούν να διατηρούν το μερίδιό τους στην παγκόσμια ισχύ, ή ακόμη να το επαυξάνουν».¹⁴¹

Οι περισσότεροι Ρεαλιστές δεν ισχυρίζονται ότι η διεθνής συνεργασία είναι αδύνατη, αλλά ότι υπάρχουν ελάχιστες γενεσιουργές αιτίες για να εισέρχονται τα κράτη σε διεθνείς διευθετήσεις και όταν αυτές υλοποιηθούν επιβιώνουν με σχετική δυσκολία. Συνεπώς, από τη στιγμή που οι διεθνείς θεσμοί και οι εκάστοτε διευθετήσεις δεν έχουν την ισχύ να επιβάλουν τις θέσεις τους, έχουν ελάχιστη επίδραση στις ενέργειες των κρατών. Δεν έχουν δύναμη και συνεπώς δεν έχουν ισχύ.¹⁴² Ο Morgenthau δέχεται ότι οι διεθνείς οργανισμοί έχουν κάποια θέση στις διεθνείς σχέσεις, αν και ήταν προσεκτικός, ώστε να μην υπερτονίσει τη σημασία τους στην αναζήτηση της ισχύος και της ειρήνης στον κόσμο. Θεωρούσε την συνεισφορά τους πολύ μικρή και ως μέρος των σχέσεων μεταξύ κρατών και κυβερνήσεων.¹⁴³

Με βάση την ανωτέρω ανάλυση, οι αποφάσεις της εξωτερικής πολιτικής λαμβάνονται εξ' ολοκλήρου από το κράτος, το οποίο αποτελεί τη βασική μονάδα ανάλυσης της Διεθνούς πολιτικής, δηλαδή ο ρεαλισμός προσωποποιεί τα κράτη ως τα πρόσωπα που λαμβάνουν αποφάσεις υπό το αυστηρό πρίσμα της εξασφάλισης των συμφερόντων τους, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψιν ο εσωτερικός κόσμος τους, όπως το πολιτικό σύστημα της χώρας, το οργανισμικό τους μοντέλο ή ακόμα και ο ίδιος ο άνθρωπος, ως ηγέτης ή λήπτης αποφάσεων.¹⁴⁴

¹⁴¹ J. Mearsheimer, «The False Promise of International Institutions», *International Security* 19:3, Winter, (1994/1995):13.

¹⁴² L. Gruber, *Ruling the World. "Power Politics and the Rise of Supranational Institutions"*, (Princeton, Princeton University Press NJ, 2000).

¹⁴³ C. Archer, *International Organizations*, Third Edition, 122.

¹⁴⁴ Ηλίας Κουσκουβέλης, *ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΡΙΣΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 1997), 79.

Στον κόσμο των ρεαλιστών οι ΜΚΟ δεν έχουν «ειδικό βάρος»¹⁴⁵, καθώς δραστηριοποιούνται ως απλοί «βοηθοί, εξωτερικοί συνεργάτες» των διεθνών οργανισμών ή ως ομάδες ανθρώπων με «προσωρινά» κοινά εθνικά-διεθνή συμφέροντα,¹⁴⁶ ως εκ τούτου δεν αποτελούν κύριο δρώντα στο διεθνές σύστημα. Ο ρεαλισμός σύμφωνα με τα αξιώματά του δεν μπορεί να εξετάσει την πιθανή συμβολή, στις εξελίξεις των δομών του διεθνούς συστήματος οποιουδήποτε άλλου δρώντα πλην του κράτους. Δεν ελέγχει ούτε το ρόλο της πολιτικής στο εσωτερικό των κρατών, ούτε το ρόλο της οικονομίας αντίστοιχα,¹⁴⁷ άρα πολύ περισσότερο δεν ελέγχει το ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών που αποτελούν υπο-μήματα των παραπάνω.

ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Μετεξέλιξη του παραδοσιακού ρεαλισμού είναι ο δομικός, γνωστός και ως νεορεαλισμός με πατέρα τον Ε.Η. Carr.¹⁴⁸ Ο νεορεαλισμός προσφέρει στο Διεθνές

¹⁴⁵ Ένα ιστορικό παράδειγμα αντίληψης «ειδικού βάρους» οργανώσεων αλλά και του τρόπου συμπεριφοράς ενός παραδοσιακού ρεαλιστικού κράτους, σε εσωτερικές πολιτικές δραστηριότητες που έχουν ως σκοπό την αμφισβήτηση της εξουσίας του, είναι το Βυζάντιο και η «Στάση του Νίκα». Η εξέγερση(στάση) έλαβε χώρα στην Κωνσταντινούπολη το 532 και είχε διάρκεια μίας εβδομάδας. Υπήρξε η χειρότερη περίοδος βίας και αναρχίας που γνώρισε η Κωνσταντινούπολη με τη μισή πόλη να έχει καεί ή καταστραφεί. Ξεκίνησε με τη συμμετοχή οργανώσεων φιλάθλων του ιπποδρόμου(επιτονομαζόμενοι δήμοι), μία δημοφιλής ενασχόληση για τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα της εποχής και τελείωσε με τη σφαγή των εξεγερθέντων μέσα στον ιππόδρομο. Τα θύματα υπολογίζονται συνολικά περίπου τριάντα πέντε χιλιάδες στασιαστές. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1978) Τόμος Ζ, σελ.167.

Μία πρώτη επιφανειακή ταύτιση των γεγονότων με την εποχή μας είναι εύκολη, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι στη σύγχρονη εποχή το ίδιο εύκολα ένα κράτος θα μπορούσε να κάνει κάτι αντίστοιχο. Οι αντιδράσεις στο εσωτερικό και εξωτερικό θα είχαν ένα ανεπανόρθωτο πολιτικό κόστος. Υπάρχουν όμως κράτη που έχουν βρει τρόπους εξασφάλισης της απορρόφησης αυτού του εσωτερικού κόστους ή της εξωτερικής πίεσης. Συνήθως είναι απομονωμένα, όπως λ.χ η Βόρεια Κορέα. Συνοψίζοντας, η άποψη του συγγραφέα είναι ότι: συνηθίζεται να θεωρείται δεδομένος ο δυτικός τρόπος ζωής, όπως και οι αντιλήψεις περί της ανθρώπινης ζωής και των δικαιωμάτων που της απορρέουν. Ένα γεγονός που σίγουρα δεν ισχύ σε μεγάλο τμήμα του πλανήτη και δεν πρέπει να λησμονείται σε αναλύσεις που αφορούν κοινωνίες πολιτών.

¹⁴⁶ Βλέπε περισσότερα στο Κεφάλαιο Α με τις κατηγορίες των ΜΚΟ

¹⁴⁷ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 62.

¹⁴⁸ Το βιβλίο του «Η εικοσαετής κρίση, 1919-1939», δημοσιεύεται πριν ξεσπάσει ο Β΄ ΠΠ. Μιλάει για μία διεθνή πολιτική που δεν αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα και προσπαθεί να δείξει ότι δεν μπορεί η πολιτική των κρατών να στηρίζεται στην κοινή γνώμη, το δίκαιο και τις αρχές που μπορεί να υφίστανται. Τονίζει ότι είναι χρήσιμες αλλά δεν έχουν καμία σχέση με τις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις, τη λαίλαπα του ναζισμού και του φασισμού.

Είναι από τις πρώτες προσπάθειες να δειχθεί μια νέα διάσταση, η ρεαλιστική της διεθνούς πολιτικής. Πολιτική που δεν στηρίζεται στο τι πρέπει και τι δεν πρέπει, στο ηθικό και στο δίκαιο, όπως εύστοχα παρατήρησε ο Churchill, το 1932 και αναγράφεται στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου, «Δεν θυμάμαι να υπήρξε σε άλλη εποχή, τόσο μεγάλη απόσταση ανάμεσα στο ευγενικό λεξιλόγιο των κρατικών λειτουργών και στη διεθνή πραγματικότητα», σελ 16.

σύστημα έναν ρόλο. Η συμπεριφορά ή οι αλλαγές στη συμπεριφορά των κρατών δεν οφείλονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ή στις εσωτερικές διεργασίες μέσα από τις οποίες προσδιορίζονται τα συμφέροντά τους (πχ πολιτικές εξελίξεις, κυβερνητικές ζυμώσεις ή διαμάχες) αλλά στις πιέσεις της δομής, στην κατανομή ισχύος του διεθνούς συστήματος.

Δηλαδή, υφίσταται ένα «διεθνές σύστημα» και έχει ένα ρόλο στη πολιτική. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους νεορεαλιστές η κατανομή της ισχύος διαμορφώνει τη συμπεριφορά των κρατών¹⁴⁹ και παρέχει μία «τάξη», μία δυναμική ισορροπία στη διεθνή πολιτική, μέσω της διαμόρφωσης, της ισορροπίας της ισχύος και μέσω της ιεράρχησης των σχέσεων μεταξύ κρατών, με άνιση ισχύ. Ο ανωτέρω τρόπος αλληλοσύνδεσης, εξαρτάται κυρίως από τη δομή του συστήματος, λιγότερο από τις δράσεις των κρατών και ακόμα λιγότερο από τους διεθνείς θεσμούς. Σύμφωνα με τη νεορεαλιστική θεωρία, η πιθανότητα για διεθνή συνεργασία είναι λογικά περιορισμένη αν όχι απίθανη. Πολλοί νεορεαλιστές αναγνωρίζουν την ανάδειξη πολλών διεθνών οργανισμών και θεσμών, αλλά πιστεύουν ότι τους έχει αποδοθεί υπερβολική σημασία και αξία. Άλλοι, όπως ο Mearsheimer, δεν είναι μόνο σκεπτικιστές σχετικά με τους διεθνείς θεσμούς, αλλά τους αντιμετωπίζουν εντελώς απαξιωτικά. Για το Mearsheimer οι θεσμοί αποτελούν μία απεικόνιση των σχέσεων ισχύος και έχουν ελάχιστη επιρροή στη συμπεριφορά των κρατών και συνεπώς παρέχουν ελάχιστες ελπίδες για την προώθηση της σταθερότητας στη μεταψυχροπολεμική εποχή.¹⁵⁰

Οι «εκκλήσεις για διεθνή αλληλεγγύη και παγκόσμια ένωση προέρχονται από εκείνα τα κυρίαρχα έθνη που μπορούν να ελπίζουν να ασκήσουν έλεγχο σ' έναν ενοποιημένο κόσμο», Edward H. Carr, *Η εικοσαετής κρίση, 1919-1939* (Αθήνα: Ποιότητα, 2000). 125-127.

¹⁴⁹ Ως προς το θέμα της συμπεριφοράς των κρατών, ο Mearsheimer στο ερώτημα γιατί τα κράτη επιδιώκουν την ισχύ απορρίπτει τον ισχυρισμό του Morgenthau ότι τα κράτη είναι εκ φύσεως επιθετικά, ότι οι μεγάλες δυνάμεις συμπεριφέρονται επιθετικά επειδή το θέλουν, δηλαδή λόγω μιας εσωτερικής ώθησης για κυριαρχία. Ανταπαντά διατυπώνοντας τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού. Θεωρεί ότι οι μεγάλες δυνάμεις είναι υποχρεωμένες να επιζητήσουν περισσότερη ισχύ, να θέλουν να μεγιστοποιήσουν τις πιθανότητές τους για επιβίωση και αυτό λόγω των δομικών πιέσεων του διεθνούς συστήματος. Αν θέλουν να επιβιώσουν πρέπει να δρουν σαν καλοί επιθετικοί ρεαλιστές. Σαν Ορθολογικοί δρώντες (οι μεγάλες δυνάμεις) έχουν επίγνωση του εξωτερικού περιβάλλοντος και σκέφτονται στρατηγικά για το πώς θα επιβιώσουν σ' αυτό, λαμβάνοντας υπόψη τις άμεσες αλλά και μακροπρόθεσμες συνέπειες των αναπτυσσόμενων αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κρατών. J.J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), 41,62,82.

¹⁵⁰ J. Mearsheimer, «The False Promise of International Institutions», *International Security* 19:3, Winter, (1994/1995), 7.

Με άλλα λόγια οι νεορεαλιστές υποστηρίζουν ότι :¹⁵¹

1. Τα κράτη είναι και παραμένουν βασικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος.
2. Στο σύστημα στο οποίο δραστηριοποιούνται υπάρχουν περιορισμοί και συμπεριφορές που απορρέουν από την ίδια του τη δομή.
3. Οι αλλαγές στο εσωτερικό των κρατών δεν επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ τους.
4. Οι διεθνείς οργανισμοί παραμένουν δημιουργήματα και εργαλεία στα χέρια των ισχυρών, αλλά εν μέρει αντανakλούν τους συσχετισμούς ισχύος τους συστήματος και δεν αποτελούν μία συγκυριακή σύμπτωση των εκάστοτε συμφερόντων.

Αναντίρρητα και ο νεορεαλισμός δεν μπορεί να μελετήσει το ρόλο των αμιγών εθνικών συμφερόντων και δίνει ελάχιστες πληροφορίες για πιθανές αλλαγές, καθώς διατρέχεται από τη φιλοσοφία της διατήρησης του συστήματος. Επίσης, όπως και ο παραδοσιακός ρεαλισμός αγνοεί τη δυναμική των διεθνών οργανισμών και το πώς επηρεάζουν το διεθνές ή περιφερειακό γίνεσθαι.

Με βάση την ανωτέρω ανάλυση, όπως και στο κόσμο των ρεαλιστών, οι ΜΚΟ δεν επηρεάζουν τα διεθνή πολιτικά δρώμενα και δεν αποτελούν κύριο δρώντα στο διεθνές σύστημα. Ο νεορεαλισμός συμφώνα με τα αξιώματά του δεν μπορεί να εξετάσει την πιθανή συμβολή στις εξελίξεις της δομής του διεθνούς συστήματος οποιουδήποτε άλλου δρώντα πλην του κράτους. Εν γένει είναι μία θεώρηση που δεν εξυπηρετεί στην ανάλυση αλλαγών μέσα στο διεθνές σύστημα, διακατέχεται από μία φιλοσοφία διατήρησης και θεωρεί ότι αλλαγές προκύπτουν μόνο μέσα από μεγάλα ιστορικά γεγονότα, (π.χ. πολέμους).¹⁵²

Μία πολύ ενδιαφέρουσα συνολική εικόνα των παικτών της διεθνούς πολιτικής σκηνής, περιγράφει μέσω κατηγοριοποίησης ο Martin Wight. Υποστηρίζει ότι υπάρχουν τρία πολιτικά ή/και φιλοσοφικά ρεύματα απόψεων ως προς το διεθνές σύστημα. Στο πρώτο κατατάσσει όλους τους Ρεαλιστές και τους

¹⁵¹ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 65-70.

¹⁵² Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 62.

χαρακτηρίζει και ως Μακιαβελικούς. Γι' αυτούς στο Διεθνές Σύστημα επικρατεί μία αναρχία, ένας πόλεμος όλων εναντίον όλων ή μια σχέση καθαρής σύγκρουσης μεταξύ κυρίαρχων κρατών. Ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος, καθώς απορρέει τόσο από τη φύση του ανθρώπου, όσο και μέσα από τη δομή του συστήματος. Η διεθνής κοινωνία, ο μηχανισμός της διπλωματίας ή σήμερα τα Ηνωμένα Έθνη είναι φαντασιοκόπημα. Πολύ περισσότερο οι μη κρατική δρώντες, όπως οι ΜΚΟ.¹⁵³

ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Η πλουραλιστική θεώρηση¹⁵⁴, γνωστή και ως διεθνική, διακυβερνητική, φιλελεύθερη ή και ιδεαλιστική είναι ένα συνοικέσιο της κριτικής του ρεαλισμού και της σύγκλησης συμπερασμάτων από διαφορετικά πεδία της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων, εξ' ου και η πληθώρα ονομάτων που της έχουν αποδοθεί. Ως εκ' τούτου, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως οιονεί θεώρηση, που τοποθετείται χρονικά στην αρχή του 20^{ου} αιώνα, με κύριο εκφραστή της τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Ουίλσον.¹⁵⁵

Η θεώρηση αυτή, δέχεται την ύπαρξη των κρατών ως βασικό παράγοντα του διεθνούς συστήματος αλλά όχι και ως μοναδικό δρώντα. Απορρίπτει, την ισχύ ως το μοναδικό νόμισμα ανταλλαγής μεταξύ των κρατών, δηλαδή την ικανότητα και θέληση για χρήση βίας και αντιπροτείνει την ανάγκη σεβασμού του δικαίου με στόχο την επίτευξη της ειρήνης. Εξαιτίας αυτής της κεντρικής ιδέας, υφίσταται η ανάγκη να αναβαθμιστεί η ύπαρξη των διεθνών οργανισμών μέσα στο διεθνές σύστημα και να αναγνωριστούν ως παράγοντες και οι διεθνείς κυβερνητικοί και μη οργανισμοί.¹⁵⁶ Η ορθολογική και πάντα αυξητική συμπεριφορά των κρατών γύρω από την ισχύ και το εθνικό συμφέρον δεν είναι αποδεκτή και αντιπαρέρχεται με τη δημιουργία υπερεθνικών δομών που οδηγούν σε συνεργασία (κυρίως οικονομική αλλά και πολιτική), αυξάνοντας την αλληλεξάρτηση και μειώνοντας τις συγκρούσεις μεταξύ των κρατών.

¹⁵³ Martin Wight, ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΘΕΩΡΙΑ-Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης, (Αθήνα: Ποιότητα, 2005).

¹⁵⁴ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 70-76.

¹⁵⁵ Οι ιδέες του αποτυπώθηκαν στο καταστατικό της Κοινωνίας των Εθνών. Βλέπε και J.J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, 65-67.

¹⁵⁶ Στους Μη Κυβερνητικούς οργανισμούς εντάσσονται τόσο οι διεθνείς ΜΚΟ, όσο και κερδοσκοπικοί οργανισμοί, όπως οι πολυεθνικές εταιρίες.

Τα συμμετέχοντα κράτη δεν λειτουργούν αυτόνομα και δεν ταξινομούνται μόνο βάσει της στρατιωτικής τους ισχύος. Δεν αποτελούν πλέον το σημείο αναφοράς όταν αναλύουμε το διεθνές σύστημα. Τα κράτη δεν είναι απρόσωπα. Πάνω σ' αυτό, έχουν εκπονηθεί θεωρίες για τη σπουδαιότητα του ρόλου των εσωτερικών πολιτικών εξελίξεων και παραγόντων, για τη συμπεριφορά των γραφειοκρατικών μονάδων και έχουν εκπονηθεί σωρεία μελετών γύρω από τη λήψη αποφάσεων.

Στη μη υποκειμενικότητα του κράτους βρίσκουν χώρο θεωρητικής ανάπτυξης οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Καθώς το κράτος δεν είναι μία ερμητικά κλειστή ανεξάρτητη οντότητα ή φορέας, το ποιο πρόσωπο παίρνει τις τελικές αποφάσεις έχει μεγάλη σημασία. Εδώ, οι ελίτ των κρατών συνυπολογίζουν τις εκάστοτε προτεραιότητές τους, το πολιτικό κόστος των αποφάσεών τους, αλλά και τις πιέσεις που δέχονται από ομάδες ανθρώπων ή συμφερόντων.¹⁵⁷ Με δεδομένο ότι στον Ουίλσιανό κόσμο, το διεθνές σύστημα παρομοιάζεται με την εικόνα ενός δικτύου ή ενός ιστού, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως οι αποφάσεις ενός κράτους επιδρούν και διοχετεύονται στα υπόλοιπα κράτη. Λειτουργώντας αντίστοιχα ευεργετικά ή όχι στις μετέπειτα εξελίξεις, στο εγγύς και διεθνές περιβάλλον.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι πλουραλιστές υποστηρίζουν ότι :¹⁵⁸

1. Τα κράτη αλλά και διεθνείς οργανισμοί αποτελούν το διεθνές σύστημα.
2. Στο σύστημα υπάρχει αναρχία αλλά και μία τάξη λόγω ύπαρξης μορφών συνεργασίας.

¹⁵⁷ Ως Πολιτική ορίζουμε τη λήψη αποφάσεων από ομάδες ή πρόσωπα που νομιμοποιούνται να το εκτελέσουν (θεσμοθετημένα) με στόχο και σκοπό τη διανομή ή ανακατανομή αξιών. Την αξία την εκλαμβάνουμε ως το κάθε τι που μπορεί να μας ενδιαφέρει, να μας κινητοποιεί, να αποτελεί στόχο παραγόντων για διεξαγωγή πολιτικού αγώνα. Εν ολίγοις, μπορεί να είναι: ισχύς, οικονομία, παιδεία, υγεία, περιβάλλον, κα. Ηλίας Κουσκουβέλης, *ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ*, 13 ;

Η Υποκειμενικότητα που υφίσταται στον τρόπο αντίληψης για την ιεράρχηση των ανωτέρω αξιών είναι ο λόγος που υφίσταται στην πολιτική ζωή, διαφορετικές πολιτικές ομάδες. Απλοποιώντας τις πιθανές πολιτικές επιλογές μπορούμε να καταλήξουμε στο βασικό ερώτημα Βούτυρο ή Κανόνια. Μία απάντηση σ' αυτό, την οποία αποδέχεται πλήρως και ο συγγραφέας του παρόντος συγγράμματος, βλέπουμε σε βίντεο από τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων της Ολλανδίας Van Uhm, http://www.onalert.gr/stories/Boytyro_h_kanoniaEnas_strathgos_poy_exase_to_gio_toy_se_polemo_dinei_apanthshBinteo (πρόσβαση Οκτ 7, 2014).

¹⁵⁸ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 75.

3. Ο ορθολογισμός αντικαθίσταται από μία πληθώρα σύνθετων εσωτερικών διαδικασιών.

4. Δεν υπάρχει μόνο η ανησυχία περί ασφάλειας του εθνικού συμφέροντος αλλά και για άλλα θέματα όπως το οικονομικό.

5. Ασφάλεια επιτυγχάνεται μέσω διαφορετικών μορφών ισχύος και συνεργασιών (όπως οι διεθνείς οργανισμοί).

Τα αξιώματα που πρεσβεύουν τον πλουραλισμό, καταργούν τον ορθολογικό τρόπο σκέψης¹⁵⁹ των κρατών, μειώνουν το δίλλημα ασφάλειας¹⁶⁰ και τονίζουν την αλληλοσύνδεση των κρατών. Το αποτέλεσμα είναι να προσφέρουν τις βάσεις για την εισαγωγή της φιλελεύθερης διεθνούς οικονομικής διάστασης¹⁶¹ στις διεθνείς σχέσεις. Αυτό εκδηλώνεται μέσω των θεωριών της αλληλεξάρτησης, της οικονομικής και περιφερειακής ολοκλήρωσης¹⁶², καθώς και με την παρουσίαση της «Ήπιας» ισχύος.

Οι πολιτικοί των οποίων οι απόψεις συγκλίνουν προς την πλουραλιστική σχολή ο Martin Wight τους κατατάσσει στους επανομαζόμενους «Γκροτιανούς» ή «Ρασιοναλιστές». Γι' αυτούς, η διεθνής πολιτική έπρεπε να είχε ορισθεί όχι ως

¹⁵⁹ Ο ορθολογισμός στην περίπτωση μας έχει να κάνει με την αποτελεσματική χρήση βίας, ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι που θέτει ένα κράτος που καταφεύγει στον πόλεμο με όσο το δυνατόν μικρότερο φορτίο φθοράς και μέσα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Σπυριδων Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, 19.

¹⁶⁰ Ο John Herz, σε άρθρο του στο επιστημονικό περιοδικό *World Politics* το 1950, όρισε «ως δίλλημα ασφάλειας» το γεγονός ότι: τα μέτρα που ένα κράτος λαμβάνει, για να αυξήσει τη δική του ασφάλεια, παράλληλα μειώνουν την ασφάλεια άλλων κρατών. Ο ανταγωνισμός που γεννάτε στη συνέχεια συνήθως οδηγεί σε πολεμική σύγκρουση, Σπυριδων Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, 90 ; και μία ενδιαφέρουσα ανάλυση πως το «δίλλημα ασφάλειας» οδηγεί σε μία αναμενόμενη επιθετική συμπεριφορά, μίας μορφής ηγεμονισμού εκ μέρους των μεγάλων δυνάμεων, Γεώργιος Βοσκόπουλος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ*, 316-317.

¹⁶¹ Η φιλελεύθερη διεθνής πολιτική οικονομία ήρθε ως αντίλογος της μαρξιστικής διεθνής πολιτικής οικονομίας, όπου στη θεμελιακή της θέση, κάθε κοινωνία ορίζεται από τα ιστορικά πλαίσια της και προσδιορίζεται, διακρίνεται με βάση τις παραγωγικές δυνάμεις, την τεχνολογία, τον τρόπο και τις σχέσεις παραγωγής. Τα βασικά στοιχεία της οικονομίας συνιστούν και τη δομή κάθε κοινωνίας στις :

α. παραγωγικές δυνάμεις (Επιστημονικές γνώσεις, τεχνολογία - Μέσα παραγωγής (τεχνικός εξοπλισμός, ανθρώπινο δυναμικό, - Οργάνωση εργασίας),

β. Παραγωγικές σχέσεις (Σχέσεις ιδιοκτησίας, Κατανομή εσόδων) .

¹⁶² Πριν την εμφάνιση της θεωρίας της αλληλεξάρτησης, η φιλελεύθερη διεθνής πολιτική οικονομία παρουσιάζεται με τη μορφή των θεωριών ολοκλήρωσης με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Ορίζεται ως: ένα σύνολο από ρητές και άρητες αρχές, κανόνες και διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ένα σύνολο στο οποίο συγκλίνουν οι προσδοκίες των παραγόντων ενός τομέα (issue area) των διεθνών σχέσεων. Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 435-449. Όσο αφορά για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, μία πλήρης ανάλυση, Γεώργιος Βοσκόπουλος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ*, 98-104.

διεθνής αναρχία, αλλά ως διεθνής συναναστροφή. Στην οποία, η ειρήνη είναι ο κανόνας, ενώ ο πόλεμος η εξαίρεση. Τα κράτη, αν και δεν υπόκεινται σε μια ανώτερη κοινή αρχή, σχηματίζουν μία κοινωνία που στην λειτουργία της τελευταίας θα μπορούσαν να παρατηρηθούν θεσμοί, όπως: διπλωματία, διεθνές δίκαιο, συμφωνίες μεγάλων δυνάμεων και για το σήμερα, οι ΜΚΟ.¹⁶³

ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ - ΟΡΙΣΜΟΣ

Η θεωρία της αλληλεξάρτησης, εξηγεί τη διεθνή συνεργασία. Αποτελεί μια προσπάθεια σύνδεσης της οικονομίας με την πολιτική. Εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, μετά το Β' ΠΠ, καθώς και μετά τη λήξη της αποικιοκρατίας χρονική περίοδος κατά την οποία γεννήθηκαν ζητήματα οργάνωσης, ανάπτυξης, δανειοδότησης, ανάπτυξης του εμπορίου μεταξύ των νέων και των αναπτυγμένων χωρών, ενώ παράλληλα δημιουργήθηκαν διάφοροι διεθνείς οργανισμοί ΔΟΕ, ΔΝΤ, ΟΗΕ ECOSOL για τη κάλυψη αυτών των απαιτήσεων.

Η αλληλεξάρτηση, είναι η αμοιβαία εξάρτηση μεταξύ κρατών ή παραγόντων διαφορετικών χώρων, που χαρακτηρίζεται από αμοιβαίες συνέπειες (effects). Συνέπειες που δεν είναι απαραίτητα συμμετρικές και ισοβαρείς, (δεν έχουν όλοι ζημίες, του ίδιου μεγέθους σε περίπτωση ακύρωσης). Αποτελείται από δεσμεύσεις, περιορισμούς ή κόστος ακύρωσης λόγω διεθνών ανταλλαγών διακίνησης χρημάτων, αγαθών, ατόμων, μηνυμάτων. Βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση της θεωρίας είναι η ύπαρξη κόστους, το οποίο θα πρέπει να αποπληρώσει το ένα μέλος της συμφωνίας, σε περίπτωση που αποφασίσει να αποχωρήσει από αυτήν.

ΣΥΝΘΕΤΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ

Στη σύγχρονη εποχή, υφίστανται όλο και περισσότερες ανταλλαγές, άρα όλο και μεγαλύτερες δεσμεύσεις, με αποτέλεσμα πιο ζημιογόνες απώλειες (κόστος), σε ενδεχόμενη αθέτηση ανταλλαγών, μία πιο «σύνθετη» αλληλεξάρτηση. Πιο αναλυτικά, μία αλληλεξάρτηση βρίσκεται μεταξύ δύο άκρων, εκείνο της εξισορροπημένης αμοιβαίας εξάρτησης και εκείνο της πλήρους εξάρτησης του ενός από τον άλλον. Συνεπώς, σε μία κατάσταση μη συμμετρικής

¹⁶³ Martin Wight, ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΘΕΩΡΙΑ-Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης.

αλληλεξάρτησης, αυτή προσφέρεται ή προσφέρει πηγές ισχύος. Για παράδειγμα, οι λιγότερο εξαρτημένοι παράγοντες εκμεταλλεύονται τη σχέση αλληλεξάρτησης, καθώς οποιαδήποτε αλλοίωση της σχέσης θα έχει για αυτούς μικρότερες ζημιές-κόστος.¹⁶⁴

Πχ: Το Κράτος Α παρέχει ένα προϊόν α και το κράτος Β ένα προϊόν β. Σε περίπτωση που σταματάει μία υφιστάμενη συναλλαγή μεταξύ τους, πόσο γρήγορα το κάθε κράτος μπορεί να βρει άλλη πηγή για να καλύψει τις ανάγκες του (ευαισθησία);¹⁶⁵ Ο χρόνος και η ύπαρξη εναλλακτικών πηγών προμήθειας και η αναγκαιότητα λήψης πολιτικών δράσεων μετατρέπουν την αλληλεξάρτηση σε ευπάθεια, μια διαδικασία που είναι δυναμική και συνεχής.¹⁶⁶

Το πετρελαϊκό εμπάργκο αποτέλεσε την αφορμή της διασύνδεσης της πολιτικής ισχύος με την οικονομία. Το ερώτημα που τέθηκε τότε στην επιστήμη της Διεθνούς Πολιτικής ήταν: Πώς οι Άραβες αντιτάχθηκαν αποτελεσματικά στους Αμερικανούς, χωρίς να έχουν τη απαιτούμενη στρατιωτική ισχύ και γιατί οι Αμερικανοί δεν χρησιμοποίησαν στρατιωτική βία εναντίον οποιουδήποτε μέλους του ΟΠΕΚ, κατά την δεκαετία του 1970;¹⁶⁷

¹⁶⁴ Για την κατανόηση του ρόλου της ισχύος στην αλληλεξάρτηση, είναι αναγκαία η διάκριση των εννοιών της ευαισθησίας και της ευπάθειας/ τρωτότητας, στο επόμενο απλό παράδειγμα. Στη σύγχρονη διεθνή πολιτική σκηνή μπορούμε να το δούμε στους πρόσφατους οικονομικούς περιορισμούς που έθεσε ο Δυτικός κόσμος στη Ρωσία λόγω των γεγονότων στην Ουκρανία και πως αυτοί οι περιορισμοί επηρέασαν την ΕΕ και την Ελλάδα στην αγορά πχ ευπαθών προϊόντων όπως τα ροδάκινα. <http://www.ellada-russia.gr/search/%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B1> (πρόσβαση Οκτ 10, 2014).

¹⁶⁵ Η Ευαισθησία αφορά το βαθμό ανταπόκρισης σε περίπτωση εξωτερικών επιβαλλόμενων αλλαγών που επιφέρουν κάποιο κόστος, πόσο γρήγορα δηλαδή οι αλλαγές σ' ένα κράτος ή που επιβάλλονται από ένα κράτος έχουν ως συνέπεια, την αύξηση του κόστους σ' ένα άλλο κράτος.

¹⁶⁶ Η διάσταση της Ευπάθειας στην αλληλεξάρτηση, αφορά στο κατά πόσο ένα κράτος έχει την ικανότητα εφαρμογής εναλλακτικών δράσεων και απορρόφησης του κόστους αυτών των ενεργειών, προκειμένου να αντιμετωπίσει, μακροπρόθεσμα της επιβαλλόμενες από το εξωτερικό αλλαγές. Η ευπάθεια εξαρτάται από παράγοντες όπως η πολιτική βούληση, ικανότητα και οι διαθέσιμες πηγές.

Η ευπάθεια είναι εξαιρετικά σημαντική για την κατανόηση της δομής των σχέσεων αλληλεξάρτησης, καθώς εστιάζει στους παράγοντες που θέτουν του κανόνες του παιχνιδιού και χρήση αυτών κάνουν κατά κόρων οι διεθνείς ΜΚΟ.

¹⁶⁷ Σύμφωνα με την άποψη του πατέρα του επιθετικού Ρεαλισμού, τα γεγονότα δείχνουν ότι οι αμερικάνικες στρατιές ιστορικά μέχρι και το 1990, στέλνονταν προκειμένου να εμποδίσουν την άνοδο μόνο δυνητικών ηγεμόνων και όχι για υποδεέστερες περιπτώσεις ή για διατήρηση της ειρήνης. Η στάση αυτή της Αμερικής αλλάζει από το 1990 και μετά. Για μία πλήρη ανάλυση της απόψεως αυτής βλέπε, J.J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, 748-751.

ΜΚΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ

Με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση των εκάστοτε σκοπιμοτήτων που έχουν τεθεί, οι ΜΚΟ χρησιμοποιούν το πνεύμα λειτουργίας της αλληλεξάρτησης που αναλύσαμε, προσαρμοσμένο στο δικό τους πλαίσιο λειτουργίας. Ανακαλύπτουν και εκμεταλλεύονται τα τρωτά σημεία των κρατών στις σύγχρονες διασυνδέσεις του διεθνούς συστήματος. Οι ενέργειες αυτές ενισχύονται και υλοποιούνται με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας, δηλαδή της δυνατότητας που υφίσταται, άνθρωποι που δεν γνωρίζονται μεταξύ τους και βρίσκονται σε κάθε άκρη του κόσμου, να παρουσιάζονται ως μια ομάδα με κοινούς στόχους πιέζοντας κυβερνήσεις να λάβουν αποφάσεις που υπό φυσιολογικές συνθήκες δεν θα τις έπαιρναν (δηλαδή μία μορφή ισχύος).¹⁶⁸

Το κόστος των κρατών στις ανωτέρω καταστάσεις συσχετίζεται, όχι τόσο με οικονομικής φύσεως στοιχεία, αλλά με τις πολιτικές ζημιές/απώλειες, που έχουν οι ελίτ των χωρών όταν δεν αποδέχονται, τους πολιτικούς σκοπούς των ΜΚΟ. Ένα γεγονός που μεγαλώνει εκθετικά αν συνυπολογίσουμε, τις μεγάλες διεθνείς ΜΚΟ και το υψηλό τίμημα μίας άρνησης, στην εικόνα του κράτους. (κύρος).¹⁶⁹

Η θεωρία της αλληλεξάρτησης μας παραχωρεί έννοιες που βοηθούν, έτσι ώστε να μπορέσουμε να περιγράψουμε ένα φαινόμενο του διεθνούς συστήματος που οφείλεται σε πολιτικές δραστηριότητες ελεγχόμενες, είτε άμεσα από ομάδες ανθρώπων με κοινές απόψεις περί συγκεκριμένων θεμάτων (περιβάλλον κα), είτε έμμεσα από κυβερνητικούς παράγοντες για την επίτευξη στόχων με λιγότερο κόστος απ' ότι αν γίνονταν χρήση άλλων πιο αποφασιστικών μορφών ισχύος.

Παραδείγματος χάρη, έστω ότι μία διεθνής ΜΚΟ προκειμένου να επιτύχει ένα καταστατικό της σκοπό, απαιτείται να προωθήσει κάποιες πολιτικές αλλαγές στο εσωτερικό μίας χώρας. Έχοντας ως δεδομένο αναμφισβήτητο, το γεγονός ότι η χώρα αυτή δεν θα επιθυμεί τις αλλαγές, καθώς δεν είναι διατεθειμένη να

¹⁶⁸ Η σύνδεση των ΜΚΟ με τη τεχνολογία και οι αμφιταλαντευόμενες σχέσεις τους με τα ΜΜΕ αναλύονται στο Κεφάλαιο Β.

¹⁶⁹ Το κύρος ενός κράτους είναι ένας υποκειμενικός συντελεστής ισχύος και συμπεριλαμβάνεται: η φήμη του, η αξία που του αποδίδεται, η ισχύς του, αλλά κυρίως είναι ο τρόπος συμπεριφοράς του στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 181-186.

αποδεχτεί το κόστος αυτών (μείωση συντελεστών ισχύος),¹⁷⁰ οι επιλογές της συγκεκριμένης ΜΚΟ περιορίζονται σε δύο τον αριθμό. Η πρώτη είναι να περιμένει καρτερικά, μέχρι η κυβέρνηση να εκτιμήσει ότι το κόστος πλέον των αλλαγών είναι υποφερτό (δηλαδή ακυρώνεται η αναγκαιότητα άσκησης πίεσης από τη κοινωνία των πολιτών). Εν γένει όμως αυτή η επιλογή, ακυρώνει και τα γενεσιουργά αίτια δημιουργίας των ΜΚΟ, αφού οι αλλαγές αφήνονται στην πρωτοβουλία του λήπτη αποφάσεων, δηλαδή της εκάστοτε κυβέρνησης. Η δεύτερη επιλογή της είναι η ΜΚΟ να ασκήσει πιέσεις οποιαδήποτε μορφής, σε συνάρτηση πάντα με το μέγεθος και το χαρακτήρα της. Οι πιέσεις σίγουρα θα έχουν αρχικά τουλάχιστον τοπικό χαρακτήρα, από τα εγχώρια μέλη της διεθνούς οργάνωσης(εσωτερικές διεργασίες εντός της χώρας), αλλά κυρίως θα υπάρχουν έμμεσες και άμεσες πιέσεις από το εξωτερικό. Αυτές θα είναι είτε, από ομάδες μελών άλλων κρατών που φιλοξενούν παραρτήματα της συγκεκριμένης διεθνούς ΜΚΟ, είτε και από αντίπαλα που βλέπουν τις ενέργειες αυτές ως ευκαιρίες να δράσουν αυξάνοντας την ισχύς τους έμμεσα, καθώς θα μειώνεται του άλλου.¹⁷¹

Στον ανωτέρω συλλογισμό τίθεται το ζήτημα πως θα υπάρχουν πιέσεις μεταξύ των κρατών αν όλα μαζί δεν αποδεχτούν αυτές τις αλλαγές. Εδώ η απάντηση βρίσκεται στη ρεαλιστική πλευρά της πολιτικής, ανάμεσα στην έλλειψη εμπιστοσύνης και την ελλιπή επικοινωνία και γνώση (φόβος άγνοιας) μεταξύ των κρατών του διεθνούς συστήματος. Στον όλο προβληματισμό εισέρχεται και ένα δεύτερο ερώτημα, κατά πόσο οι αλλαγές αποσκοπούν στις αλτροιστικές καταστατικές επιθυμίες της ΜΚΟ και δεν υποβόσκει εξ' αρχής το συμφέρον μίας χώρας που χρηματοδοτεί τις ενέργειες, της οργάνωσης του παραδείγματος.¹⁷² Το τρίτο και τελευταίο ερώτημα επικεντρώνεται κυρίως γύρω από τον τρόπο

¹⁷⁰ Αν δεν υπήρχε οποιοδήποτε κόστος και οι αλλαγές ήταν προς το συμφέρον της χώρας θα τις είχε ήδη πραγματοποιήσει/ ολοκληρώσει από μόνη της η κυβέρνηση, χωρίς την παρότρυνση, πίεση από την εκάστοτε ΜΚΟ και δεν θα υφίσταται ο προβληματισμός του παραδείγματος.

¹⁷¹ Η ισχύς, σε αντίθεση με το πώς την αντιλαμβανόμαστε στις θετικές επιστήμες, στην πολιτική είναι πάντα ένα συγκριτικό νοούμενο μέγεθος εξαρτώμενο από τις εμπλεκόμενες πλευρές και τον εκάστοτε τομέα ανάλυσης(δηλαδή αναλογικός αποδιδόμενη).

¹⁷² Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι οι άνθρωποι έχουμε τη τάση να βλέπουμε παντού συνομωσίες και σκοτεινά συμφέροντα. Το γεγονός αυτό αντίστοιχα δε σημαίνει ότι θα πρέπει να αγνοούμε πιθανές ένδειξης, είναι πάντα επιτακτική μία προσεκτική ανάλυση των προθέσεων των διεθνών ΜΚΟ κάθε φορά. Μία ανάλυση των θεωριών συνομωσίας βλέπουμε στον Ηλία Κουσκουβέλη, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 373-375.

προσέλκυσης μελών για την οργάνωση και του τρόπου λειτουργίας αυτής, δηλαδή ποιάς μορφής ισχύος κάνει χρήση.

ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΜΚΟ

Όλοι κατανοούμε και αναγνωρίζουμε τη σκληρή Ισχύ. Εύκολα γίνεται αντιληπτή η στρατιωτική και οικονομική δύναμη μέσω της ικανότητάς τους να υποχρεώνουν τους άλλους να αλλάξουν τη θέση τους, βασιζόμενες σε παρακινήσεις τύπου "καρότο" ή απειλές τύπου "μαστίγιο". Αλλά μερικές φορές, μπορούμε να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα χωρίς εμφανείς απειλές ή εξαγορές. Γενικά μία χώρα μπορεί να επιτύχει τους στόχους της σε πολιτικό επίπεδο, επειδή άλλα έθνη κράτη που θαυμάζουν τις αξίες της, την έχουν ως πρότυπο και επιθυμούν να φτάσουν στο επίπεδο ευημερίας και ελευθερίας της και να την ακολουθήσουν.¹⁷³ Υπό την έννοια αυτή, αν μια χώρα θέσει ως στόχο στην ατζέντα της να αποτελέσει υπόδειγμα στην παγκόσμια πολιτική και οι άλλες χώρες την ακολουθούν αλλάζοντας τη δικιά τους ατζέντα, χωρίς εφαρμογή απειλών και παρεμβάσεων οποιαδήποτε μορφής, έχει επιτύχει την ήπια μορφή ισχύος, δηλαδή να κάνει τους άλλους να θέλουν αυτό που εκείνη επιθυμεί – δηλαδή να προσελκύει τον κόσμο αντί να τον εξαναγκάζει.¹⁷⁴

Η ήπια ισχύς βρίσκεται στην ικανότητα να διαμορφώνει κανείς τις προτιμήσεις των άλλων, να ορίζει νέες προτεραιότητες. Σε προσωπικό επίπεδο όλοι είμαστε εξοικειωμένοι με τη δύναμη της έλξης και του εκμαυλισμού. Σε μια ανθρώπινη σχέση, η ισχύς δεν βρίσκεται απαραίτητα στην πλευρά του φαινομενικά δυνατότερου, αλλά και στη μεταξύ τους χημεία λόγω της έλξης. Η μία πλευρά μπορεί να δεχτεί πράγματα και καταστάσεις που υπό άλλες συνθήκες δεν θα δεχόταν. Αντίστοιχα και σε μία επιχείρηση, πιο εύκολα μπορεί ένας προϊστάμενος να διευθύνει αν το προσωπικό του συμμαρτυρεί τις αξίες του, από το να δίνει αυστηρά μόνο εντολές.

¹⁷³ Σ' αυτό το σημείο οφείλουμε να διαχωρίσουμε τις έννοιες και να σημειώσουμε ότι η σκληρή ισχύς είναι απαραίτητη για την επιβίωση του κράτους στη διεθνή αρένα, ενώ η ήπια ισχύς είναι απαραίτητη για την εύρυθμη κοινωνικοποίηση αυτού και για την προώθηση του όρου της συνεργασίας μεταξύ των εθνο-κρατικών μονάδων. Μία επιτυχημένη εθνική πολιτική οφείλει να συγκεράζεται τους δύο προαναφερθέντες όρους. Σπυριδων Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, 320.

¹⁷⁴ Joseph Nye, *ΗΠΙΑ ΙΣΧΥ*, 33.

Οι πολιτικοί ηγέτες έχουν κατανοήσει την ισχύ που προκαλείται από την συμπάθεια.¹⁷⁵ Είναι πιο εύκολο και πιο οικονομικό να παίρνουν αυτό που θέλουν χωρίς καρότα ή μαστίγια. Οι ηγέτες στις αυταρχικές χώρες χαρακτηρίζονται από την επιβολή και τον καταναγκασμό στις εντολές τους, ενώ στα δημοκρατικά κράτη βασίζονται περισσότερο σ' ένα συνδυασμό παρακίνησης και συμπάθειας (τουλάχιστον αυτό οφείλουν).¹⁷⁶

Η ήπια ισχύς δεν ταυτίζεται εννοιολογικά με την επιρροή, καθώς αυτή (η επιρροή) μπορεί να προέλθει και από την σκληρή ισχύ μέσω απειλών, θέσεων σε Οργανισμούς (δυνατότητα άσκησης Βέτο), διασυνδέσεων (οικονομικές, εμπορικές) κ.α. Δεν είναι απλή πειθώ, αλλά η ικανότητα της έλξης που οδηγεί στη συναίνεση. Συνοψίζοντας στο πλαίσιο της συμπεριφοράς, η ήπια ισχύς, είναι η δύναμη της έλξης και τα μέσα που χρησιμοποιεί είναι αυτά τα στοιχεία τα οποία παράγουν τέτοια έλξη. Ένα βασικό τέτοιο στοιχείο είναι οι ΜΚΟ.

Εν γένει η Ήπια ισχύς είναι μία σημαντική πραγματικότητα. Ακόμα και ο πατέρας του σύγχρονου ρεαλισμού, ο Edward Carr στο βιβλίο του το 1939 αναφέρεται σε τρεις κατηγορίες: στη στρατιωτική, την οικονομική και την ισχύ στη διαμόρφωση γνώμης. Εύκολα, μπορεί ο αναγνώστης να αντιληφθεί τη δυναμική αυτή πχ η δύναμη της Αμερικάνικης βιομηχανίας κινηματογράφου και πόσο εύκολα αυτή μπορεί να επιβάλει πρότυπα, όχι μόνο στο Δυτικό κόσμο, αλλά και σε πολύ μεγαλύτερο εύρος. Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο δημιουργούνται πρότυπα και από τις διεθνείς ΜΚΟ, σε μία μεγάλη γκάμα θεμάτων.

Αναντίρρητα και οι ΜΚΟ κατέχουν την ίδια θελκτική δύναμη. Οι καταστατικοί τους στόχοι είναι κοινά αποδεκτοί και ποθητοί στον κόσμο. Ποιός δε θέλει ένα καθαρό περιβάλλον, εξάλειψη της φτώχειας, δωρεάν παιδεία, δημοκρατικούς θεσμούς κ.α.; Το θέμα που τίθεται δεν είναι ποιός δεν θέλει τα παραπάνω, αλλά με ποιό τρόπο τα διεκδικεί και αν τα χρησιμοποιεί ως μέσον έλξης ανθρώπων και στη συνέχεια, ως μοχλό πίεσης κατά κυβερνήσεων σε τοπικό και σε διεθνές επίπεδο.

¹⁷⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα κράτους που επιθυμεί να γίνει πρότυπο στο εγγύς του περιβάλλον, προκειμένου να προσελκύσει κεφάλαια και εν γένει να αυξήσει το κύρος του είναι η Αυστραλία. Οι προθέσεις της υποτυπώνονται καθαρά στη Λευκή βίβλος της χώρας, το 2012, <http://pandora.nla.gov.au/pan/133850/20130914-0122/asiacentury.dpmc.gov.au/index.html> (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

¹⁷⁶ Joseph Nye, *ΗΠΙΑ ΙΣΧΥ*, 34.

Εξ' ορισμού λοιπόν, η Ήπια Ισχύς προϋποθέτει το γεγονός ότι χρησιμοποιείται από τον δρώντα προς όφελος των συμφερόντων του. Όταν αυτό συμβαίνει στην πολιτική, τότε μιλούμε για μία ακόμα μορφή ισχύος στη διεθνή πολιτική αρένα. Βέβαια, όταν δεν υπάρχει πρόθεση και το αποτέλεσμα είναι προϊόν αγνής έλξης, τότε δεν υπάρχει επιβολή, αλλά μία προσωρινή ευνοϊκή συγκατάθεση(συγκυρία) στην οποία συμμετέχουν αρμονικά οι δύο ή περισσότερες πλευρές.

Αντίστοιχα και τις ΜΚΟ, αν τις προσεγγίσουμε υπό το πρίσμα της κοινωνικής εξέλιξης του ανθρωπισμού και του σύγχρονου τρόπου αλληλεπίδρασης των πολιτών, θα πρέπει να τις μελετήσουμε μέσα από τις κοινωνικές επιστήμες. Αν όμως τις προσεγγίσουμε ως μία καινούργια δυνατότητα, που προσφέρεται στα κράτη, για να αυξήσουν την ισχύ τους ή να μειώσουν των άλλων την ισχύ εσκεμμένα, τότε θα πρέπει να τις δούμε υπό το πρίσμα των Διεθνών Σχέσεων.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Στη πολιτική τίποτα δεν είναι μόνο άσπρο ή μόνο μαύρο. Πολλές πολιτικές δράσεις ξεκινούν ανιδιοτελώς με όλη τη καλή πρόθεση να προσφέρουν έργο στους πολίτες αλλά να σφετερίζονται από κάποια συμφέροντα και να μειώνεται το έργο τους. Αλλά και από την άλλη πλευρά να ξεκινούν με όχι τόσο κοινά αποδεκτούς σκοπούς, αλλά παράλληλα να επωφελούνται όλοι. Ο συγγραφέας του παρόντος κειμένου πρόθεση του είναι να εστιάσει στις ΜΚΟ μέσα από το μάτι των Διεθνών Σχέσεων.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ: ΔΡΑΣΕΙΣ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΡΕΒΛΩΣΗΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

ΕΥΡΥΤΗΤΑ ΔΡΑΣΗΣ

Έχοντας ως τελικό στόχο συγγραφής να προσεγγίσουμε την ισχύ των ΜΚΟ στη Διεθνή Σκηνή, θα προχωρήσουμε στην ανάπτυξη της ευρύτητας του τρόπου δράσεως των ΜΚΟ, διακρίνοντας πέντε διαφορετικούς τύπους πρακτικής, που πλέον έχουν αναπτύξει, με συγκεκριμένα παραδείγματα ανά περίπτωση.

Η εξέλιξη των δράσεων των ΜΚΟ είναι το αποτέλεσμα δυναμικής διαδικασίας κατά τη διάρκεια της οποίας πρωτοβουλίες πολιτών που είχαν σκοπό την πρόνοια και την ανακούφιση, αντικαταστάθηκαν από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που σκοπεύουν στην ανάπτυξη αυτοδύναμων βιώσιμων συστημάτων. Η τελευταία γενιά ΜΚΟ (από το 80' και μετά) ενασχολείται τώρα με την ενδυνάμωση θεσμών (institution-building) με απώτερο σκοπό τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτές οι διαδικασίες αναδεικνύουν επίσης τη δυναμική φύση των ΜΚΟ καθώς και την ικανότητά τους να προσαρμόζεται στη διεθνή πολιτική και στην τρέχουσα οικονομική πραγματικότητα. Αυτή η ευελιξία των ΜΚΟ αποτελεί ένα από τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, ίσως και το κυριότερο.

Συνολικά διακρίνονται οι παρακάτω πέντε τρόποι δράσεις – κλειδιά των ΜΚΟ:¹⁷⁸

- Αναπτυξιακή εκπαίδευση (development education).
- Άσκηση πίεσης στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων (lobby).
- Ανθρωπιστική βοήθεια και έκτακτη βοήθεια.
- Εφαρμογή ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων.
- Ενδυνάμωση των θεσμών (capacity – building).

¹⁷⁸ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 52. Βλέπε, επίσης, Pantelis Sklias, *Non-Governmental Organizations and the International Political Economy, with special reference to the EU's development policy* (Athens: Nubis Press, 1999), 72-78 και 97-111.

1. Αναπτυξιακή Εκπαίδευση

Η διεθνής οικονομική κρίση την τελευταία δεκαετία, δυσχέρανε τις συνθήκες διαβίωσης στο Νότο και δημιούργησε επίσης νέους περιορισμούς στο Βορρά, ειδικά στην Ευρώπη. Έτσι ο απομονωτισμός, ο ρατσισμός και η επανεμφάνιση της ξενοφοβίας έγιναν μέρος της καθημερινής πραγματικότητας,¹⁷⁹ ενώ παράλληλα αυξήθηκε η δυσπιστία ως προς τη χρησιμότητα της διεθνούς βοήθειας. Οι ΜΚΟ συνειδητοποίησαν ότι είναι εξαιρετικά σημαντικό να εντατικοποιηθούν οι εκστρατείες ενημέρωσης και αναπτυξιακής εκπαίδευσης και η κοινή γνώμη να ευαισθητοποιηθεί στις αναπτυξιακές δυσχέρειες, τις διαφοροποιήσεις στη δομή και τους τρόπους αντιμετώπισης της φτώχειας. Δυστυχώς, οι αναφορές των ΜΜΕ δεν βοηθούν τους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν την πραγματικότητα της φτώχειας, ιδιαίτερα στο βαθμό που δεν αναλύονται τα πραγματικά διαρθρωτικά αίτια που οδηγούν σε αυτή.¹⁸⁰ Και είναι αυτό ακριβώς το σημείο που αποκτά νόημα η αναπτυξιακή εκπαίδευση.¹⁸¹

Οι εκστρατείες των ΜΚΟ έχουν ως σκοπό να προωθήσουν μια πιο δίκαιη, πιο ισορροπημένη και πιο πραγματιστική άποψη για τη διαδικασία ανάπτυξης στον Νότο. Επίσης, έγινε σαφές ότι η κοινή γνώμη είναι στοιχείο-κλειδί στην ισορροπία δυνάμεων μεταξύ ΜΚΟ και κυβερνήσεων και ως αποτέλεσμα, η αφύπνιση της κοινής γνώμης μπορεί να θεωρηθεί ότι προωθεί μια πιο ευνοϊκή αντίληψη για τη δράση των ΜΚΟ. Στην πράξη η αναπτυξιακή εκπαίδευση ενσωματώνει όλες τις δραστηριότητες που στοχεύουν στο να κάνουν την ανάπτυξη, την αλληλεξάρτηση και τη συνεργασία πιο κατανοητές στο ευρύ κοινό.

¹⁷⁹ Τα τελευταία χρόνια παρακολουθούμε την άνοδο ακροδεξιών πολιτικών σχημάτων και την πολιτική καταξίωση λαϊκιστών σε ευρωπαϊκές χώρες. Σε πολλές από αυτές το ποσοστό ξεπερνά το 5% και φτάνει έως και το 29%, όπως στις εθνικές εκλογές στην Ελβετία το 2007, το 27% στις δημοτικές στη Βιέννη, τον Οκτώβριο του 2010, το 29,55% στις βουλευτικές στο Βέλγιο, αλλά ακόμη και στη Σουηδία το ποσοστό έφτασε στο 5,7%. Άρθρο της Βίκη Τσίωρου, «Λαϊκισμός στα μπαλκόνια της Ευρώπης», στην εφημερίδα *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, Νοε 10 (2010).

¹⁸⁰ Βλέπε, επίσης, στο υποκεφάλαιο «Ελληνική Πραγματικότητα και η Επιλογή Θεμάτων Παρουσίασης από τα Έντυπα και Ηλεκτρονικά ΜΜΕ».

¹⁸¹ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 53.

Οι δραστηριότητες και οι μέθοδοι των ΜΚΟ ποικίλλουν όπως και οι στρατηγικές που ακολουθούν.¹⁸²

2. Άσκηση Πίεσης

Η άσκηση πίεσης από αναπτυξιακές ΜΚΟ αναφέρεται κυρίως στις προσπάθειες και τις ενέργειες που αποσκοπούν στο να επηρεάσουν διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να πείσουν τις κυβερνήσεις, οργανισμούς να υιοθετήσουν πρακτικές που να είναι συμβατές με την ανθρωποκεντρική άποψη για την ανάπτυξη.¹⁸³

Η άσκηση πίεσης στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων είναι μια διαρκής διαδικασία με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Γι' αυτό το λόγο, οι μεγαλύτερες αναπτυξιακές ΜΚΟ έχουν ιδρύσει ειδικά τμήματα που στελεχώνονται από ιδιαίτερα εξειδικευμένο προσωπικό. Τέτοιες οργανώσεις, όπως η OXFAM, παίζουν σημαντικό ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο, κυρίως στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών¹⁸⁴. Άλλες αναπτυξιακές ΜΚΟ επίσης δραστηριοποιούνται σε αυτό το πεδίο δράσης κυρίως σε εθνικό επίπεδο ή έμμεσα σε διεθνές, συμμετέχοντας σε διεθνή δίκτυα ΜΚΟ.

¹⁸² Ibid., 59. Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αναπτυξιακή εκπαίδευση προέρχεται από το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Παγκόσμια Αλληλεξάρτηση και Σταθερότητα που εδρεύει στην Λισσαβόνα και δημιουργήθηκε υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ως αποτέλεσμα της εκστρατείας Βορρά-Νότου, το 1988. Το Κέντρο φέρνει κοντά τα κοινοβούλια, τις κυβερνήσεις, τις ΜΚΟ και τους τοπικούς φορείς και στοχεύει στην επαφή των φορέων που συνδέονται με επίσημη (σχολεία) και ανεπίσημη αναπτυξιακή εκπαίδευση, συλλέγοντας και παρέχοντας πληροφορίες. Ο στόχος είναι η αύξηση της σταθερότητας μεταξύ Βορρά-Νότου, μέσω της εκπαίδευσης μέσα και έξω από τα σχολεία, ανεξάρτητα από ηλικιακές ομάδες. Στοιχεία από το κείμενο *Ελλάδα και ΕΕ, 30 Χρόνια Μαζί*, <http://ec.europa.eu/greece/pdf/ecrep30yrs2final.pdf> (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

¹⁸³ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 59-61.

¹⁸⁴ Δεν είναι τυχαίο ότι ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών κάνει επίσημες συνεννοήσεις και συναντήσεις με εκπροσώπους αναπτυξιακών ΜΚΟ (όπως η OXFAM) ώστε να ανταλλάσουν απόψεις σε σημαντικά αναπτυξιακά θέματα. Αυτού του είδους οι ΜΚΟ έχουν δυνατότητα να εφαρμόζουν lobbying και μάλιστα σε πολύ υψηλό επίπεδο.

Πρόσφατα και στην ΕΕ αντίστοιχα, η ίδια οργάνωση κάλεσε τους Ευρωπαίους Υπουργούς Εξωτερικών να προχωρήσουν στην αποστολή στρατιωτών για τον περιορισμό της επιδημίας του Έμπολα. Το γεγονός έλαβε χώρα δυο ημέρες πριν τη σύσκεψη των Υπουργών τέλη Οκτ και αναπαράχθηκε σε μεγάλο βαθμό από τα ΜΜΕ, « Έκκληση απευθύνει η Oxfam», στο ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, Οκτ 19 (2014), <http://www.protothema.gr/world/article/419455/oxfam-ekklisi-gia-na-apofeuhthei-mia-ustati-anthropistiki-katastrofi-logo-ebola/> (πρόσβαση Οκτ 20, 2014) ; « Oxfam: Απευθύνει έκκληση για να αποφευχθεί "ανθρωπιστική καταστροφή" λόγω Έμπολα », ΖΟΥΓΚΛΑ, Οκτ 19 (2014), <http://www.zougla.gr/kosmos/article/oxfam-apef8ini-eklisi-gia-na-apofefx8i-an8ropistiki-katastrofi-logo-empola> (πρόσβαση Οκτ 20, 2014).

Αυτή η πολυπλοκότητα είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο ο αριθμός των ΜΚΟ που έχουν εμπλακεί σε ανάλογες δράσεις είναι ιδιαίτερα περιορισμένος. Επιπλέον λόγοι, περιλαμβάνουν την έλλειψη εμπειρίας και δεξιοτήτων σε αντίστοιχες τεχνικές, την έλλειψη χρηματοδότησης και το μακροχρόνιο χαρακτήρα της δράσης. Παρ' όλα αυτά η ενδυνάμωση της συγκεκριμένης δράσης αποτελεί μια ιδιαίτερη σημαντική πρόκληση για τις ΜΚΟ. Σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή εκπαίδευση μπορούν να δημιουργήσουν μια διαδικασία που θα ενδυναμώσει την προοπτική και το ρόλο τους στην πολιτική και στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη.¹⁸⁵

3. Ανθρωπιστική και Έκτακτη Βοήθεια

Μία από τις πιο σημαντικές εξελίξεις στο πεδίο της πολιτικής και της οικονομίας της διεθνούς ανάπτυξης είναι ο αυξημένος αριθμός των ανθρώπων που έχουν πληγεί από ένοπλες συγκρούσεις, φυσικές καταστροφές και φτώχεια και ο οποίος αποτελεί τον κύριο λόγο για την αύξηση της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας.¹⁸⁶ «Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Διεθνή Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού, ο μέσος αριθμός ανθρώπων πληγέντων από καταστροφές (φυσικές ή μη) έχει αυξηθεί από το μέσο όρο των 50.000.000 στις αρχές της δεκαετίας του 1970, σε 125.000.000 στις αρχές του 1980, και σε 250.000.000 στις αρχές του 1990, ενώ το 1991 έφτασαν τα 320.000.000. Παρομοίως ο αριθμός των προσφύγων έχει υπερδιπλασιασθεί φτάνοντας τα 17,5 εκατομμύρια το 1992, με τους εσωτερικούς πρόσφυγες να φτάνουν τα 24 εκατομμύρια σε 31 χώρες. Είναι, επίσης, χαρακτηριστικό ότι ως αποτέλεσμα της κρίσης στην πρώην Γιουγκοσλαβία (Βοσνία/Ερζεγοβίνη), τον Δεκέμβριο του 1995, 616.000 πρόσφυγες κατέφυγαν σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης και περίπου 2.000.000 σε διαφορετικές περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας.»¹⁸⁷ Το δράμα των προσφύγων όμως συνεχίστηκε με τη

¹⁸⁵ Hirsch Joachim and others, *Τα καινούργια ρούχα του κράτου* (Αθήνα: THE MONTHLY REVIEW IMPRINT, 2005), 83-88.

¹⁸⁶ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 61.

¹⁸⁷ Ibid., 62.

κρίση του Κοσσόβου, όταν 850.000 άνθρωποι μέχρι το '06, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.¹⁸⁸

Οι αναπτυξιακές και ανθρωπιστικές ΜΚΟ έχουν ενεργά αναμιχθεί σε αυτό το πεδίο και ο ρόλος τους στην έκτακτη ανθρωπιστική βοήθεια αυξάνεται διαρκώς τα τελευταία χρόνια. Οι αναπτυξιακές ΜΚΟ εμπλέκονται πλέον σε μεγάλο αριθμό έκτακτων δράσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι κρίσεις στη Σομαλία, στη Βοσνία και στο Κόσσοβο, ανέδειξαν την ικανότητα των αναπτυξιακών ΜΚΟ να αναλαμβάνουν σημαντικές εκστρατείες σε μικρά χρονικά διαστήματα.

4. Εφαρμογή Ολοκληρωμένων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων

Οι αναπτυξιακές ΜΚΟ έχουν δραστηριοποιηθεί στο σχεδιασμό, την εφαρμογή, και την αποτίμηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων στο πεδίο. Τα χαρακτηριστικά αυτών των ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων είναι :¹⁸⁹

- ❖ Ενεργοποίηση των τοπικών ΜΚΟ και του ντόπιου πληθυσμού ως ισότιμων εταίρων σε κάθε στάδιο του σχεδιασμού, εφαρμογής, παρακολούθησης και αξιολόγησης του προγράμματος.

- ❖ Η ύπαρξη άμεσης σχέσης με το κοινό στο οποίο στοχεύουν (ομάδα-στόχος) και τους δικαιούχους. Και οι δύο ομάδες ορίζονται με σαφήνεια και συμμετέχουν ενεργά σε όλες τις διαδικασίες του προγράμματος. Όταν τέτοιες μέθοδοι συμμετοχής υιοθετούνται δίδεται η δυνατότητα στους τοπικούς πληθυσμούς να ανταλλάσσουν απόψεις και εμπειρίες με τις ΜΚΟ, γεγονός που επιδρά θετικά στη συνολική λειτουργία του προγράμματος.

¹⁸⁸ Χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα του τρόπου αφύπνισης των ΜΚΟ είναι ένα βίντεο-κοινωνικό μήνυμα του βρετανικού τμήματος της οργάνωσης Save the Children, που μεταφέρει τον πόλεμο της Συρίας στο Λονδίνο, παρακολουθώντας πως μεταβάλλεται η ζωή ενός μικρού κοριτσιού με την έναρξη των συγκρούσεων. «Επειδή δεν συμβαίνει εδώ, δεν σημαίνει ότι δεν συμβαίνει...».

Μέσα σε τρεις ημέρες πέρασε μπροστά από τις οθόνες 12 εκατομμυρίων ανθρώπων. Η ταινία, διάρκειας ενός λεπτού και 30 δευτερολέπτων, είχε ως στόχο «να δώσει στο κοινό να κατανοήσει καλύτερα τη συριακή κρίση και να φανταστεί τι αισθάνεται κανείς όταν ξεσπά εμφύλιος πόλεμος στην πατρίδα του, όταν του κλέβουν τη ζωή, την υγεία, την ασφάλεια», επισημαίνει εκπρόσωπος της μη κυβερνητικής οργάνωσης. Το βίντεο αναρτήθηκε στο YouTube 7 Μαρ 14 <http://news.in.gr/world/article/?aid=1231301523> (πρόσβαση Οκτ 16, 2014).

¹⁸⁹ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 65-68.

❖ Οι δραστηριότητες των προγραμμάτων αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο που στοχεύει στη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει προσεκτική εκτίμηση των τοπικών αναγκών και καταστάσεων και οι δράσεις είναι συμβατές με τα τοπικά προγράμματα ανάπτυξης και τις απαιτήσεις της τοπικής κοινωνίας.

Τα ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα έχουν την υποστήριξη των τοπικών κυβερνητικών φορέων που στοχεύουν στην ανάπτυξη. Ως αποτέλεσμα, οι δραστηριότητες των ΜΚΟ δεν θεωρούνται ανεξάρτητες από τις προσπάθειες και διαδικασίες των τοπικών αρχών.¹⁹⁰

5. Ενδυνάμωση και Δημιουργία Θεσμών¹⁹¹

Ο ρόλος των αναπτυξιακών ΜΚΟ στον τομέα της ενδυνάμωσης και δημιουργία θεσμών αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια. Οι αναπτυξιακές ΜΚΟ έχουν συνειδητοποιήσει ότι η διαδικασία ενδυνάμωσης του τοπικού πληθυσμού, των δικαιούχων και της ομάδας-στόχου είναι ζωτικής σημασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι διαδικασίες συμμετοχής αναπτύσσονται παράλληλα με τα αναπτυξιακά προγράμματα και όλες τις υπόλοιπες δράσεις. Έτσι, οι αναπτυξιακές ΜΚΟ έχουν ενσωματώσει τη δημιουργία και την ενδυνάμωση των θεσμών σε όλα τα προγράμματα και τις δράσεις τους.¹⁹²

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΣΗΜΕΡΑ

Οι σημερινές συνθήκες αυξανόμενης ανεργίας και δυσχερούς ανεύρεσης εργασίας, οδήγησε τους νέους να δράσουν της ευκαιρίας που προσφέρουν οι ΜΚΟ. Όταν βέβαια μιλάμε για εθελοντισμό, στην ομπρέλα του οποίου εντάσσονται οι ΜΚΟ, για πολλούς ηχεί παράξενα, μιας και η ιδιότητα του εθελοντή και του επιχειρηματία είναι λίγο πολύ, ασυμβίβαστη. Αναντίρρητα όμως, στο νέο

¹⁹⁰ Στο Παράρτημα Β μπορούμε να δούμε ένα δείγμα από τις ομάδες που στοχεύουν οι ΜΚΟ προκειμένου συμπληρώσουν τα έργα των κοινωνικών δομών, ενός κράτους.

¹⁹¹ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 69.

¹⁹² Το Κίνημα των Αγανακτισμένων είναι ένα κλασικό παράδειγμα της δυναμικής των ανθρώπων στη σημερινή κοινωνία και το πόσο γρήγορα δύναται να εξαπλωθεί μία ιδέα/αντίδραση, αλλά και να σβήσει παράλληλα. Άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.eklogika.gr/page/tribute/firstday-aganaktismenoi> (πρόσβαση Ιουλ 30, 2014) ; Πάσχου Μανδραβέλη, «Η άνοδος και η εξαφάνιση των Αγανακτισμένων», *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ* Νοε 25 (2012), <http://www.kathimerini.gr/732818/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-anodos-kai-h-e3afanish-twn-aganaktismenwn> (πρόσβαση Ιουλ 30, 2014).

διευρυμένο ρόλο των ΜΚΟ, εκείνων τουλάχιστον που ασχολούνται με τη νεανική επιχειρηματικότητα, οι οργανώσεις αυτές καλούνται να προσφέρουν ευκαιρίες στους νέους για να αναπτύξουν δραστηριότητες, επιδεικνύοντας διοικητικές και ηγετικές ικανότητες, υπευθυνότητα και κοινωνική παρουσία μέσα σ' ένα περιβάλλον παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.¹⁹³

Στο ίδιο πλαίσιο σκέψης, υπήρξε στην Ελλάδα μια έντονη δραστηριότητα που πάντρεψε το προσωπικό όφελος (για φιλοδοξία-χρήμα) με την παραγωγή εθελοντικού έργου. Στις αρχές του 2014, αυτή η δραστηριότητα μπήκε στο μικροσκόπιο του οικονομικού ελέγχου, τα αποτελέσματα του οποίου δημοσιεύονται σταδιακά. Αφορά, τις ΜΚΟ που χρηματοδοτούσε το Ελληνικό κράτος την τελευταία δεκαετία. Το αποτέλεσμα ήταν: πολλά πρωτοσέλιδα και έντονα κατηγορητήρια επί παντός επιστητού, για τους οργανισμούς και τα «έργα» που είχαν αναλάβει.¹⁹⁴

Χαρακτηρισμοί στον τύπο όπως, **Μίζες, Κόλπα κι Ομερτά και Μπίζνες Καλά Οργανωμένες** εκφράζουν τις απόψεις που επικράτησαν για τις δέκαδες καταγεγραμμένες ΜΚΟ που χρηματοδοτούνταν από το κράτος. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα: η πρώτη κρατικά χρηματοδοτούμενη ΜΚΟ, το «Έργο πολιτών», που δημιουργήθηκε το 2005 με βασικό σκοπό την καταγραφή των εθελοντικών οργανώσεων στην ελληνική επικράτεια (απότοκο της Ολυμπιάδας), η οποία έξι χρόνια αργότερα «έκλεισε» χρεωμένη, με κατηγορίες για παράτυπη διαχείριση κρατικών χρηματοδοτήσεων και χωρίς να έχει αποδώσει καμία σημαντική δράση. Η εταιρεία ήταν η πρώτη στις λίστες των οργανισμών που δεν παρήγαγαν έργο αφού, κατάφερε να ξοδέψει 7.476.935 ευρώ σε 5 χρόνια (από το

¹⁹³ Γιάννης Μήτσιος, «Νέοι και επιχειρηματικότητα στην εποχή της Νέας Οικονομίας, ο ρόλος των ΜΚΟ», στο *Ελληνικοί και διεθνείς προβληματισμοί στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης* (Αθήνα: Ατραπός – Περιβολάκι, 2002), 142-150.

¹⁹⁴ Οι σύλλογοι των στοιχείων που παρατίθενται στο παρών υποκεφάλαιο ελήφθησαν από τον ελληνικό ηλεκτρονικό και έντυπο τύπο μέχρι τις 30 Σεπ 2014.

2005 έως και το 2010), εκ των οποίων τα 5 εκατ. ευρώ περίπου σε μισθοδοσίες και αμοιβές συνεργατών.¹⁹⁵

Αξίζει να σημειωθεί ό,τι κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της, η εταιρεία συμμετείχε σε 45 δράσεις, οι περισσότερες εκ των οποίων ήταν συνέδρια και ημερίδες. Ο ιδρυτικός νόμος της, (3390/2005) στο άρθρο 15, προέβλεπε ότι ο Οργανισμός δεν υπάγεται στις διατάξεις που ισχύουν για το Δημόσιο και το ευρύτερο δημόσιο, σε θέματα όπως: προσλήψεις προσωπικού οποιασδήποτε φύσης, αμοιβές, προμήθειες, καθώς και τήρηση του δημόσιου λογιστικού, προκειμένου να έχει την ευελιξία να εκπληρώνει τον ιδιαίτερο σκοπό του.¹⁹⁶

Συνολικά, η εικόνα από τον κατάλογο των αναλυτικών πληρωμών της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) προς τις ΜΚΟ, για την περίοδο 2000-2010, που διαβίβασε ο εισαγγελέας της υπόθεσης στη Βουλή των Ελλήνων, το Μάρτιο του 2014, αναφέρει ότι:¹⁹⁷ «υπάρχουν συνολικά 198 ανοιχτά προγράμματα. Όταν λέμε ανοιχτά προγράμματα -για να το καταλάβουμε- δεν σημαίνει ένα πρόγραμμα, μία ΜΚΟ... Το Μάρτιο του 2013 ολοκληρώθηκε ο λογιστικός έλεγχος στα 80 από αυτά τα ανοιχτά προγράμματα, από εταιρεία ορκωτών λογιστών¹⁹⁸, που επελέγη με τις προβλεπόμενες διαδικασίες μειοδοτικού διαγωνισμού. Από την πρώτη εβδομάδα ανάληψης των καθηκόντων μου (ως εισαγγελέας) συγκρότησα στο Υπουργείο Εξωτερικών επιτροπή διεξαγωγής ανοιχτού διαγωνισμού για την ανάθεση λογιστικού ελέγχου των υπολοίπων εκατόν δέκα οχτώ προγραμμάτων σε εταιρεία ορκωτών λογιστών. Στις 27 Ιαν 14

¹⁹⁵ Το «Έργο Πολιτών» συστάθηκε με την υπογραφή του τότε Πρωθυπουργού και Υπουργού Πολιτισμού, ΝΕΦΕΛΗΣ ΤΖΑΝΕΤΑΚΟΥ Το βρόμικο «Έργο Πολιτών» με τις υπογραφές πολιτικών...», *Ελευθεροτυπία* – www.enet.gr, Φεβ 24 (2014), <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=417288> (πρόσβαση Οκτ 20, 2014). Βλέπε και στο υποκεφάλαιο «Οι Ελληνικές Δικτυακές Πύλες».

¹⁹⁶ Νίκος Β. Τσίτσας, «Μίζες Κόλπα Ομερτά, Η μητέρα των ΜΚΟ», *ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ* Φεβ 23 (2014): 14-24.

¹⁹⁷ Τα αναφερθέντα στοιχεία για τον αριθμό των ΜΚΟ ταυτίζονται μεταξύ τους, σ' όλα σχεδόν τα άρθρα, στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο της Ελλάδος.

¹⁹⁸ Οι εταιρίες αυτές είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου που ως καταστατικό τους σκοπό, την άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης κάθε μορφής δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από την νομική τους μορφή και από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, προκειμένου να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων, ακολουθώντας τα διεθνώς αναγνωρισμένα ελεγκτικά πρότυπα καθώς και την εσωτερική και κοινοτική νομοθεσία, <http://www.soel.gr/el/> (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

υπέγραφα την απόφαση ανάθεσης με προοπτική να παραδοθούν στην υπηρεσία μας τα σχετικά πορίσματα ελέγχου μέχρι τον Οκτώβριο του 2014».¹⁹⁹

Στον απόηχο όλων των ανωτέρω γεγονότων εξεδόθη κοινή ανακοίνωση των οργανώσεων ActionAid, Greenpeace και WWF, αναφέροντας ότι: «οι συνεχείς και επίμονα γενικευμένες αναφορές οδηγούν στην καθολική απαξίωση ενός από τους λίγους εναπομείναντες υγιείς χώρους της ελληνικής κοινωνίας, αυτού της Κοινωνίας των Πολιτών». Σημειώνουν επίσης, ότι η αδιαφάνεια και η μη νομιμότητα των σκοπών κάποιων οργανώσεων, δεν μπορεί να οδηγήσει στη συνολική καταδίκη όλων των ΜΚΟ.

Οι ActionAid, Greenpeace και WWF έκαναν επίσης αναφορά στις ανεξάρτητες εταιρείες ορκωτών λογιστών που ελέγχουν κάθε χρόνο τα οικονομικά τους στοιχεία, τα αποτελέσματα των οποίων κοινοποιούν, όπως επισημαίνουν, στις ετήσιες εκθέσεις τους και αναρτούν στις ιστοσελίδες τους. Ολοκληρώνουν την ανακοίνωσή τους, καλώντας τις υπόλοιπες οργανώσεις, ιδρύματα, συλλόγους και ομάδες πολιτών, τοπικές ή διεθνείς, μικρές ή μεγάλες, που μοιράζονται τις ίδιες αξίες διαφάνειας, λογοδοσίας και αποτελεσματικότητας, να αντιδράσουν.²⁰⁰

«Είναι ώρα η Ελληνική Πολιτεία να δημιουργήσει στη χώρα μας ένα νομικό πλαίσιο λειτουργίας για τις ΜΚΟ, που να επιτρέπει στους πολίτες που πιστεύουν στην προσφορά και στον εθελοντισμό να κάνουν τα οράματά τους για ένα καλύτερο κόσμο στην πράξη», καταλήγει η ανακοίνωση.²⁰¹

¹⁹⁹ Δημήτρης Πώππτας και Αρίας Καλύβας, «Το μεγάλο Φαγοπότι», *ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ*, Φεβ 23 (2014): 16-25.

²⁰⁰ Συνολικά στο μικροσκόπιο των οικονομικών αρχών έχουν τεθεί ένας μεγάλος αριθμός ΜΚΟ, που φθάνει τον αριθμό των 6000. Ιωάννα Μάνδρου, «Άμεσα έλεγχος στις ΜΚΟ με μεγάλα ποσά», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Φεβ 22 (2014): 14.

²⁰¹ Άρθρο, «Μας απαξιώνουν οι γενικευμένες Αναφορές», *Το Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/355187/actionaid-greenpeace-kai-wwf-den-einai-oles-oi-mko-idies/> (πρόσβαση Αυγ 14, 2014).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΚΗΝΗ

Από την έως τώρα ανάλυση του φαινομένου των ΜΚΟ και του ρόλου τους στη διεθνή πολιτική και οικονομική σκηνή, προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα. Πιο αναλυτικά, οι ΜΚΟ:²⁰²

1. *«Έχουν αποκτήσει νομιμοποιητική βάση για την ανάπτυξη της δραστηριότητας και του ρόλου τους. Στο πλαίσιο της διεθνούς πολιτικής οικονομίας (ή αλλιώς παγκοσμιοποιημένης οικονομίας), οι ΜΚΟ γίνονται πλέον αντιληπτές ως νομιμοποιημένοι φορείς δράσης, οι οποίοι έχουν ως σκοπό να σχεδιάζουν και να υλοποιούν ανθρωποκεντρικά εναλλακτικά μοντέλα παραγωγής πολιτικής σε σχέση με αυτά των κρατικών οντοτήτων. Η διεθνής πολιτική οικονομία συνιστά ένα ιδιαίτερα θετικό πλαίσιο ανάλυσης του ρόλου και της σημασίας των ΜΚΟ στο βαθμό που, επίσης, αναζητά το σύνθετο κοινωνικό χαρακτήρα παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη.»*

2. *Έχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις και ισχυρές διόδους επικοινωνίας με κρατικούς φορείς, όπως είναι υψηλόβαθμοι πολιτικοί παράγοντες και διεθνείς οργανισμούς (βοηθάει σ' αυτό και η στελέχωση, τα τελευταία χρόνια, με επώνυμους και πρώην πολιτικά πρόσωπα).*

3. *«Έχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις και ισχυρές διόδους επικοινωνίας με άλλους μη κυβερνητικούς και μη κρατικούς φορείς, όπως άλλες ΜΚΟ, πολυεθνικές επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα, με τους οποίους έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν, να ιδρύσουν δίκτυα για την επίτευξη των σκοπών τους και τη βελτίωση των δράσεων και της αποτελεσματικότητάς τους.»*

4. *«Έχουν την ικανότητα να ασκήσουν πίεση (lobby) σε κρατικούς φορείς και διακρατικούς οργανισμούς, να επηρεάσουν τις πολιτικές προτεραιότητες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με σκοπό την επίτευξη των σκοπών τους και την βελτίωση της ποιότητας της δράσης τους.»*

²⁰² Παντελής Σκλιός, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 70-72.

5. «Έχουν εγκαθιδρύσει ένα νέο πλαίσιο δημόσιας, σε επίπεδο βάσης, συμμετοχής, μέσα από μια πλειάδα δράσεων, συμπεριλαμβανομένης της διάχυσης της πληροφόρησης, της ευαισθητοποίησης, καθώς και των σχεδίων για την ανάπτυξη νέων θεσμών.»

6. «Σημαντική διακυβερνητικοί οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΗΕ, έχουν αναπτύξει επίσημες σχέσεις με ΜΚΟ, γεγονός που επιτρέπει στις τελευταίες να αναπτύξουν διόδους επικοινωνίας με τα κέντρα λήψης αποφάσεων και να επηρεάζουν κάποιες από τις διαδικασίες παραγωγής πολιτικής.»²⁰³

7. «Οι ΜΚΟ έχουν κατορθώσει να αναπτύξουν δράσεις τόσο σε επίπεδο πίεσης προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων, όσο και σε επίπεδο υλοποίησης συγκεκριμένων πιλοτικών προγραμμάτων. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να αναδείξουν συγκεκριμένα πλεονεκτήματα που έχουν έναντι των κρατικών φορέων σε συγκεκριμένους τομείς δράσεις (περιβάλλον, ανάπτυξη, κοινωνική πολιτική σε επίπεδο βάσης, κ.α.).»

8. «Η δικτύωση ανάμεσα στις ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα σημαντική, κυρίως από τη στιγμή που ένα ιδιαίτερο πλέγμα σχέσεων έχει αναπτυχθεί και το πλήθος των πληροφοριών που διαχέονται έχουν αυξηθεί και επεκταθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό που η αντιγραφή των ενεργειών και των δράσεων που υλοποιούνται από ΜΚΟ είναι σχεδόν αναπόφευκτη.»

Οι προκλήσεις για τις ΜΚΟ είναι εξίσου σημαντικές με τα επιτεύγματά τους. Σε αυτές περιλαμβάνονται:²⁰⁴

- «Η ανάγκη για διαφάνεια σε ότι αφορά στη χρηματοδότησή τους καθώς επίσης και στο τρόπο λειτουργίας τους.

²⁰³ Απόσπασμα της Λευκής Βίβλου για την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση: «Η κοινωνία των πολιτών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προβολή των πολιτών και στην παροχή υπηρεσιών που εξυπηρετούν τις ανάγκες τους. Αποτελεί μια ευκαιρία να εμπλακούν πιο ενεργά οι πολίτες στην επίτευξη των στόχων της Ένωσης και να τους προσφερθεί ένα διαρθρωμένο πλαίσιο για ανάδραση, κριτική και διαμαρτυρία», http://ec.europa.eu/white-papers/index_el.htm (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

²⁰⁴ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, 72.

- *Η διατήρηση της ανεξαρτησίας τους στο βαθμό που η ολοένα αυξανόμενη χρηματοδότηση από κρατικούς φορείς θέτει υπό αμφισβήτηση τον μη κυβερνητικό χαρακτήρα τους.*

- *Η αυξανόμενη απαίτηση για επαγγελματικού και γραφειοκρατικού τύπου υπηρεσίες σε συνδυασμό με την απαίτηση από τους δωρητές για συγκεκριμένα αποτελέσματα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, μέσα από ένα σύστημα ποσοτικοποίησης των αποτελεσμάτων.*

- *Η ανάγκη για εκπαίδευση και κατάρτιση με σκοπό να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις νέες και συνεχώς δυσκολότερες συνθήκες και απαιτήσεις.»*

Η αναφορά στις παραπάνω προκλήσεις και συμπεράσματα εξυπηρετεί στην απόκτηση μιας συνολικής εικόνας της ισχύος των ΜΚΟ σε διεθνές επίπεδο, θέτοντας παράλληλα και τις βάσεις για να προχωρήσουμε σ' ένα χρηστικό τελικό αποτέλεσμα, που είναι προτεινόμενες ενέργειες για την εξασφάλιση των εθνικών μας συμφερόντων.²⁰⁵

²⁰⁵ Μία εικόνα μέσα από τη ματιά ενός εμπειρογνώμονα του Υπουργείου Εξωτερικών για την ανάπτυξη του εθελοντισμού και τις προσπάθειες του ελληνικού κράτους για αυτήν, βλέπε Γιώργος Φιλιππαίος, *Η Ελληνική Πολιτική Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και ο Ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 163-184.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι μη-κυβερνητικές οργανώσεις έχουν πλέον κερδίσει μια θέση στο σύγχρονο παγκόσμιο σύστημα κι έχουν αποδείξει ότι μπορούν να επηρεάσουν καταστάσεις στη διεθνή πολιτική. Με δεδομένο λοιπόν, ότι είναι πιθανότερο να εξαπλωθούν παρά να εξαφανιστούν, η άποψη ότι «οι οργανώσεις δεν είναι παίκτες», δεν συνάδει με την πραγματικότητα της παγκόσμιας πολιτικής, η οποία επιφυλάσσει σημαντικό ρόλο στις τελευταίες. Πολλαπλά είναι τα παραδείγματα που παρατέθηκαν και επιβεβαιώνουν ότι η συμμετοχή των μη κρατικών δρώντων σε ζητήματα, που θεωρούνται παραδοσιακά και κρατοκεντρικά, ήταν καθοριστική επιτυγχάνοντας άμεσες και αποτελεσματικές αλλαγές. Οι μη κρατικοί δρώντες μπορούν, όχι μόνο να τοποθετήσουν ένα ζήτημα στην παγκόσμια ατζέντα, αλλά και να προκαλέσουν την άμεση δραστηριοποίηση των κυβερνήσεων και άλλων διακυβερνητικών φορέων, λειτουργώντας ως κατευθυντήριες δυνάμεις σε αλλαγές.²⁰⁶

Οι πολιτικοί ηγέτες θα πρέπει να απαλλαγούν από τη λογική ότι η παγκόσμια διακυβέρνηση καθορίζεται από έναν και μοναδικό δρών, το κράτος. Το αξίωμα αυτό ευνοεί το τελευταίο έναντι των άλλων παραγόντων. Βάση αυτής της λογικής, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις γίνονται χρήσιμες, πολιτικά απαραίτητες και ισχυρές μόνο όταν οι επιδιώξεις τους συμβαδίζουν με τα εκάστοτε κρατικά συμφέροντα. Τα δεδομένα αποδεικνύουν το αντίθετο. Πολλές είναι οι ΜΚΟ που δεν συμβαδίζουν με την εκάστοτε πολιτική ατζέντα και έχουν την ισχύ και τη θέληση να έρθουν σε αντιπαράθεση. Τα κέντρα αποφάσεων υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψιν τους, όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των οργανώσεων, καθώς μπορούν και προσφέρουν ισχύ, ικανή να χρησιμοποιηθεί υπέρ ή κατά εθνικών συμφερόντων.²⁰⁷

²⁰⁶ Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, *Ο παγκόσμιος ρόλος των ΜΚΟ: Δυναμική και αδυναμίες στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση* (Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, 2007), 249-251.

²⁰⁷ Στο Παράρτημα Δ παρατίθεται ένα άρθρο που αναλύει τον τρόπο δράσεως των ΜΚΟ και παρουσιάζει την εικόνα τους εντός των τειχών, πάνω σε τρέχοντα κοινωνικοπολιτικά θέματα, όπως η υπό αναθεώρηση διατάξεις του Συντάγματος.

Με δεδομένο αναμφισβήτητο, ότι η εξωτερική πολιτική δεν είναι σταθερή «Τα έθνη δεν έχουν σταθερούς φίλους ή εχθρούς. Έχουν μόνο σταθερά συμφέροντα», (Λόρδος Palmerston, Βρετανός Πρωθυπουργός, 1855), έτσι και η διεθνής πολιτική είναι μία συνεχής συγχώνευση των εκάστοτε κρατικών συμφερόντων και της τρέχουσας διεθνής καταστάσεως. Παράλληλα, όπως προτείνει ο Gilpin, θα πρέπει μία χώρα «να επιδιώξει να ενσωματώσει τόσο τις ιδέες (πχ αυτή των ΜΚΟ) όσο και τις υλικές δυνάμεις της» για να επιτευχθεί η πολιτική της.²⁰⁸

Η ιδέα της χρήσης των ΜΚΟ ως μέσο επίτευξης πολιτικών σκοπών, δεν είναι καινούργια αλλά επίκαιρη στη σύγχρονη διεθνή πολιτική. Το σύνολο των παραδειγμάτων στο κείμενο αποδεικνύουν ότι τα έργα των ΜΚΟ, επί το πλείστον χαρακτηρίζονται ως πολιτικά. Η επιβεβαίωση προκύπτει και από τα νομικά πλαίσια που έχουν νομοθετήσει τα κράτη προκειμένου να ελέγξουν τον τρόπο δράσεώς τους. Η επιθυμία να γνωρίζουν οι κυβερνήσεις αν μια ομάδα ενεργεί πολιτικά ή απλώς εκφράζει μία θέση πολιτική προκειμένου να υποστηρίξει ένα γενικότερο καταστατικό σκοπό είναι ολοφάνερη. Ο διαχωρισμός είναι το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Το θέμα συζήτησης δεν είναι η αμφισβήτηση του πολιτικού χαρακτήρα των ΜΚΟ, αλλά το πώς οι ενέργειές τους χρησιμοποιούνται ως μοχλοί πίεσης, ακούσια, απέναντι στα εθνικά συμφέροντα. Δηλαδή, μπορεί η δημιουργία μίας οργάνωσης να είναι αποτέλεσμα της επιθυμίας ενεργών πολιτών να βοηθήσουν σ' ένα ανώτερο σκοπό, πχ καταπολέμηση της φτώχειας, αλλά οι ενδιάμεσες κινήσεις, οι επιλογές τους, να επηρεάζουν τα συμφέροντα του κράτους. Η εκμετάλλευση αυτών των πιέσεων για προσωπικό όφελος, μέσω ενισχύσεως της χρηματοδότησης είναι το διακύβευμα στην όλη ύπαρξη των οργανισμών. Ο κίνδυνος μεγιστοποιείται, όταν η δημιουργία μίας ΜΚΟ προκύπτει μέσα από σχέδια άλλων κρατών. Δηλαδή, ως μέσον άσκησης πιέσεων, χρησιμοποιώντας ως όπλα τα μέλη της ομάδας, τους πολίτες του ίδιου του κράτους θύμα. Κινητήριο δύναμη η θέλησή τους να εξυπηρετήσουν μία κοινά αποδεκτή και επιθυμητή ιδέα, σκοπό. Ένα απλό κλικ, χωρίς δεύτερη σκέψη, στην ηλεκτρονική διεύθυνση μίας

²⁰⁸ Robert Gilpin, *ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ* (Αθήνα: Ποιότητα, 2004).

οργάνωσης είναι αρκετό για να παρουσιάζεται η τελευταία ως εκπρόσωπος ενός μεγάλου αριθμού ενεργών πολιτών και να αντλεί από αυτό ισχύ για πολιτικές πιέσεις. Αρχικά στο εγχώριο και μετά σε διεθνές επίπεδο

Τέτοιες οργανώσεις είναι πολύ πιθανό να δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, τη στιγμή που στα ανατολικά σύνορα της χώρας υπάρχει μία στρατιωτικά ισχυρή, πολιτικά ασταθής και διαχρονικά αναθεωρητική χώρα. Ιστορικά, η Τουρκία έχει χρησιμοποιήσει την ιδέα αυτή με τις θρησκευτικές μειονότητες στις όμορες χώρες της, ως στρατηγικές ευκαιρίες με στόχο να ασκήσει πολιτικές πιέσεις. Συνεπώς η Ελλάδα δεν μπορεί να μένει αμέτοχη σε κινήσεις που φαινομενικά στην αρχή δεικνύουν ακίνδυνες, αλλά στη συνέχεια μπορούν να επιβάλλουν καταστάσεις ζημιογόνες για την χώρα μας, όπως το φαινόμενο της «Βαλκανιοποίησης».²⁰⁹ Τα γεγονότα που έλαβαν χώρα φέτος και πιο συγκεκριμένα, οι συγκρούσεις στη Ουκρανία με αποκορύφωμα το δημοψήφισμα της Κριμαίας, αναδεικνύουν καινούργιες ανησυχίες και προοπτικές για τα κράτη στη διεθνή σκακιέρα.²¹⁰

Επιπλέον, στο εσωτερικό της χώρας, είναι γνωστή η τάση του λαού να γενικεύει καθετί το αρνητικό που συμβαίνει στη δημόσια ζωή και να το ταυτίζει αυθαίρετα με παρεμφερείς πρακτικές και καταστάσεις (ή φαινόμενα συνομωσίας).²¹¹ Μπροστά σ' ένα τέτοιο φαινόμενο βρισκόμαστε το τελευταίο διάστημα. Τα σκάνδαλα που βγήκαν στο φως της δημοσιότητας, με ΜΚΟ που αποτέλεσαν οχήματα υπεξαίρεσης πολλών εκατομμυρίων, απειλούν να

²⁰⁹ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε από την καθηγήτρια ιστορίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου για να περιγράψει συστημικές συνθήκες κατακερματισμού και αλλαγών στο εδαφικό καθεστώς. Είναι οι συνθήκες που εκμεταλλεύονται αναθεωρητικές χώρες προκειμένου να αποκομίσουν εδαφικά οφέλη. Οι διαφορές οργανώσεις που υφίσταται στη Θράκη (θρησκευτικές, αθλητικές, εκπαιδευτικές), με ένα θολό τοπίο χρηματοδότησης, θα μπορούσα να χρησιμοποιηθούν γι' αυτό το σκοπό. Χριστίνα Κουλούρη, «Η νέα Βαλκανιοποίηση των Βαλκανίων, ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ;», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, Φεβ 24 (2008), <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=186974> (πρόσβαση Αυγ 13, 2014); Άρθρο στις 10 Σεπ 2013 του Γ. Βοσκόπουλου, http://tro-ma-ktiko.blogspot.gr/2013/09/blog-post_2154.html (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

²¹⁰ CNN EDITION INTERNATIONAL, «Κρίση στην Ουκρανία», <http://edition.cnn.com/2014/03/17/world/europe/ukraine-risis/index.html?hpt=ieuc1> (πρόσβαση Αυγ 17, 2014) ; Παράλληλα και η Τουρκία εξέφρασε ανησυχία για τις καινούργιες προοπτικές που δημιουργήθηκαν με το δημοψήφισμα, όσο αφορά το εσωτερικό πρόβλημά τους με τους Κούρδους, www.defencenet.gr (πρόσβαση Αυγ 17, 2014).

²¹¹ Για θεωρίες συνομωσίας βλέπε υποσημείωση 172.

οδηγήσουν στην απαξίωση ένα θεσμό του οποίου η χρησιμότητα είναι παγκοσμίως αποδεδειγμένη και οι υπηρεσίες που έχει προσφέρει πολυτίμες.

Η υποχρέωση της Πολιτείας ν' αποτρέψει τη διαφαινόμενη απειλή και να συμβάλει ώστε και ο θεσμός αλλά και οι ασχολούμενοι μ' αυτόν να προστατευτούν είναι αυτονόητη. Δεν είναι πολλά αυτά που θα πρέπει να γίνουν από πλευράς εκείνων στους οποίους θ' ανατεθεί η αναβάθμιση του κύρους του θεσμού. Παράλληλα όμως, πρέπει να συνυπάρξει και η απαραίτητη προφύλαξη από τους κακόβουλους, που μέσω των ΜΚΟ δύναται να προωθήσουν ιδέες ενάντια εθνικών συμφερόντων. Η απάντηση στη διατήρηση αυτής της λεπτής ισορροπίας, (που αναλύσαμε διεξοδικά στα προηγούμενα υποκεφάλαια), είναι η «παιδεία» και όχι η απομόνωση και η ΜΚΟφοβία.²¹²

Η γνώση πάντα αποτελούσε το βασικό εργαλείο που σου επιτρέπει να κατανοείς και να χρησιμοποιείς ορθά όλες τις ευκαιρίες που δημιουργούνται και αναδύονται όπως αυτή των ΜΚΟ. Η ανάλυση που έλαβε χώρα στο κατά χείρας έγγραφο αυτό είχε ως πρόθεση και πιστεύουμε ότι επιτευχτεί.

Συνοψίζοντας, οι βασικές προϋποθέσεις που καθιστούν αξιόπιστη τη λειτουργία οποιουδήποτε θεσμού σε μία Δημοκρατία είναι κατά βάση δύο:

- Η πρώτη είναι η σωστή νομική του θωράκιση, έτσι ώστε ν' αποτρέπονται παρεκκλίσεις, όπως αυτή που συνέβη στην Ελλάδα.
- Η δεύτερη είναι ο διαφανής τρόπος λειτουργίας του θεσμού, προκειμένου να εκλείψουν οι καχυποψίες ότι οι ΜΚΟ υπάρχουν, προς χάρη κάποιων, που θέλουν να τις αξιοποιούν για προσωπικό τους οικονομικό ή πολιτικό όφελος.

Άμεσα οι ανωτέρω προϋποθέσεις θα συμβάλουν και στην καλύτερη κατανόηση του εκάστοτε έργου της κάθε οργάνωσης μειώνοντας τις πιθανότητες να χρησιμοποιηθούν εναντίον της χώρας που τις φιλοξενεί. Γενικά, οι πολίτες κάθε

²¹² Εν γένει η αξιοπιστία του θεσμού θα επιτυγχάνεται μέσω της γνώσης και της παρατήρησης, που δύναται να μετουσιαστεί στη γνωστή μεθοδολογική διαδικασία έρευνας, που απαντά στα βασικά ερωτήματα: ποιός, τι, πότε, πού και γιατί. (5w-who, what, when, where, why interview process) www.wikipedia.org/wiki/Five_Ws (πρόσβαση Οκτ 23, 2014) ; Γραφική διοργάνωση των ανωτέρω ερωτημάτων στη διεύθυνση: www.enchantedlearning.com/graphicorganizers/5ws/ (πρόσβαση Οκτ 23, 2014).

χώρας απαιτείται να είναι πιο επιλεκτικοί και συνειδητοποιημένοι, ιδιαίτερα στις συμμετοχές τους σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Μία δύσκολη αποστολή για την κάθε κυβέρνηση, καθώς θα πρέπει να βρει την χρυσή τομή, ανάμεσα στην «κοινωνία των πολιτών» και τα εθνικά συμφέροντα. Στον πολύπλοκο σύγχρονο κόσμο μας, οι χρυσές τομές δεν είναι εύκολα υλοποιήσιμες. Απαιτούν εγρήγορη και αντίληψη στα διεθνή θέματα και αντικειμενικότητα και πολιτικό κόστος στα εγχώρια ζητήματα.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Αραβαντινός Ιωάννης. *Εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*. Αθήνα: ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1983.
- Αυγερίνου, Θανάσης. «Στο στόχαστρο του Πούτιν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις». *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, Νοέμβριος 24, 2005: 25.
- Archer, C. *International Organizations*, Third Edition.
- Βλάχου, Ντίνα. *Ερρίκος Ντυνάν, Ο ιδρυτής του Ερυθρού Σταυρού*. Αθήνα: Παπαδημητρίου, 2001.
- Βογιατζή, Βαγγελιώ. *Η ήττα των νικητών Ιράκ, Λίβανος, Παλαιστίνη, Αφγανιστάν*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2007.
- Βοσκόπουλος, Γεώργιος. *ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ*. Αθήνα: Ποιότητα, 2012.
- Βουδούρης, Οδυσσέας. «Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και ο πόλεμος...». *ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ*, Απρίλιος 26, 2005: 29.
- Bates, Stephen. «International Law and Best Practices». *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 8-10
- Bull, Hendley. *Η ΑΝΑΡΧΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ. ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*. Αθήνα: Ποιότητα, 2007.
- Bullain, Nilda. «Political Activities and NGOs in Hungary», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 34-38
- Carr, Edward H. *Η εικοσαετής κρίση, 1919-1939*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2000).
- Clausewitz, Carl Von. *On War*. New Jersey: Princeton University Press, 1989.

Driscoll, Lindsay. «Political Activities and NGOs in England and Wales», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 24-26.

Durham, Cole and other, «Political Activities and NGOs in the United States», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 39-43.

Ειδικός συνεργάτης. «Τουρκοισραηλινές Σχέσεις», *Ελληνική άμυνα και τεχνολογία*. Ιούλιος no 6, (2010): 71-81.

Edwards, Michael and Hulme, David. *Non Governmental Organizations performance and accountability beyond the magic bullet*. London: Earthscan, 1995.

Gilpin, Robert. *ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*. Αθήνα: Ποιότητα, 2004.

Gruber, L. *Ruling the World. "Power Politics and the Rise of Supranational Institutions"*. Princeton, Princeton University Press NJ, 2000.

Ηρακλειδής, Αλέξης. *ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, Ιστορία, Δίκαιο, Θεσμοί, Διαχείριση ένοπλης Βίας*. Αθήνα: Ι. Σίδερης, 2005.

Ήφαιστος, Παναγιώτης. *Ιστορία, Θεωρία & Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*. Αθήνα: Ποιότητα, 1999.

Hallward, Peter. *Damming the Flood: Haiti, Aristide and the Politics of Containment*. London: Verso Books, 2007.

Hallward, Peter. *Absolutely Postcolonial: Writing Between the Singular and the Specific*. Manchester: Manchester University Press, 2001.

Hirsch, Joachim and others. *Τα καινούργια ρούχα του κράτους*. Αθήνα: THE MONTHLY REVIEW IMPRINT, 2005.

Hobbes, Thomas. *Leviathan*. London: Everyman's Library, 1953.

Θουκυδίδη Ιστορία Α και Ε.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1978, Τόμος Ζ.

Keohane, Robert & Nye, Joseph. *Power and Interdependence*. New York: Longman, 1975.

Κουσκουβέλης, Ηλίας. *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ*. Αθήνα: Ποιότητα, 2010.

Κουσκουβέλης, Ηλίας. *ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΡΙΣΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 1997.

Κόλλιας, Χρήστος. *Η πολιτική της άμυνας*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1998.

Λίτσας, Σπυρίδων. *Πόλεμος και Ορθολογισμός, Θεωρητικές Προεκτάσεις και Στρατηγικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Ποιότητα, 2010.

Luttwak Ed. N. *The Grand Strategy of the Roman Empire: From the First Century A.D. to the Third*. Baltimore: The John Hopkins University, 1979.

Μάζης, Ιωάννης. «Γιατί οι Πόλεμοι; Ένας αιώνας Γεωπολιτική», *ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ*. Εκδόσεις: Παπαζήση, 2010.

Μάνδρου, Ιωάννας. «Άμεσα έλεγχος στις ΜΚΟ με μεγάλα Ποσά», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 22 Φεβ 2014.

Μαρκεζίνης, Βασίλειος. *Η Ελλάδα των Κρίσεων*. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ, 2011.

Machiavelli, Niccolo. *Ο ΗΓΕΜΟΝΑΣ, IL PRINCIPE*. Αθήνα: ARS BREVIS, 2013.

Μελακοπίδης, Κώστας. *Υπάρχει ηθική στη διεθνή πολιτική: Εισαγωγή στη θεωρία και στήνω Πράξη*. Αθήνα: Σιδέρης, 2003.

Mearsheimer, John. *Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Ποιότητα, 2009.

Mearsheimer, John. «The False Promise of International Institutions», *International Security* 19:3, Winter, (1994/1995):13.

Μήτσιος, Γιάννης. *Ελληνικοί και διεθνείς προβληματισμοί στη εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Ι.Σίδερης, 2002.

Νάκος, Γεώργιος. *Ιστορία ελληνικού και ρωμαϊκού δικαίου*. Αθήνα: University Studio Press, 1991.

Ντοστογιέφσκι Φιοντόρ. *ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΕΝΟΙ*. Αθήνα: Ίνδικτος, 2007.

Παπαμιχαήλ, Γιάννης. *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική*. Αθήνα: Monthly Review Imprint, 2005.

Pascal, Boniface. *Ατλας διεθνών Σχέσεων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001.

Περράκης, Στέλιος. *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ*. Αθήνα: Ι. Σίδερης, 2013.

Πεσμαζόγλου, Στέφανος. *Κόσοβο : Η Διπλή Ύβρις : Επιτήρηση και Τιμωρία*. Αθήνα: Πατάκη, 2000.

Πετράκη-Κώπτη, Αθηνά. *Μακροοικονομία: Θεωρίες και Προτάσεις Πολιτικής*. Αθήνα: Σμπίλιας, 1999.

Petras, James and others. *Imperialism and NGOs in Latin America*. Αθήνα: THE MONTHLY REVIEW IMPRINT, 2004.

Πισσούλης, Νίκος. *Ο Σύγχρονος Τρόπος Λειτουργίας των ΜΚΟ και η ΚΕ.Σ.Σ.Α. "ΔΗΜΗΤΡΑ"*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.

Πλούμης, Ανέστης Ανχης(Ο). «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Δράσεις & Σκοπιμότητες», άρθρο στο περιοδικό *ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΡ* - ΑΠΡ 2007.

Porksen-Ernst, Michael. «Political Activities and NGOs in Germany». *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 31-33.

Πώπωτας, Δημήτρη και Καλύβας, Αρίας. «*Το μεγάλο Φαγοπότι*», *ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ*, 23 Φεβ 2014.

Σαμαράς, Αθανάσιος. *ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ*, από το βιβλίο *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ*. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ, 2009.

- Σημίτη, Μαριλένα. *Κεντρικές και Περιφερειακές ΜΚΟ: η Συγκρότηση ενός Κοινωνικού Δικτύου στη Διεθνή Κοινότητα*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.
- Σκλιάς, Παντελής. *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.
- Σκλιάς, Παντελής και Χουλιάρας, Αστέρης. *Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΚΟ* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.
- Sklias, Pantelis. *Non-Governmental Organizations and the International Political Economy, with special reference to the EU's development policy*. Athens: Nubis Press, 1999.
- Σούρλας, Παύλος. *Justi atque injusti scientia - Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*. Αθήνα: ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1995.
- Σπυρόπουλος, Γεώργιος. *Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ*. Αθήνα: Παπαζήση, 2000.
- Σπυρόπουλος, Γεώργιος. *ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ-ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ*. Αθήνα : Ποιότητα, 2010.
- Σταθάκης, Γιώργος. *Το δόγμα Τρούμαν & το σχέδιο Μάρσαλ*. Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2004.
- Suplisson, Fabrice και Driscoll, Lindsay. «Political Activities and NGOs in France», *International Journal of Not-for-profit Law*, vol. 12, no.1, Nov (2009), 27-26.
- Τέλλογλου, Τάσος. *Τα Μέσα Ενημέρωσης και οι ΜΚΟ: η Δημόσια Απαξία της Κοινωνίας των Πολιτών*, από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.
- Τσίπσας, Νίκος. «Μίζες Κόλπα Ομερτά, Η «μητέρα» των ΜΚΟ», *ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ*, 23 Φεβ 2014.

Τσίωρου, Βίκη. «Λαϊκισμός στα μπαλκόνια της Ευρώπης», *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 10 Νοε 2010.

Τρωιάνος, Σπύρος και Βελισσαροπούλου-Καρακώστα, Ι. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ*. Αθήνα: ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2002.

Waltz, Kenneth. *ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*. Αθήνα: Ποιότητα, 2011.

Φραγκονικολόπουλος, Χρήστος. *Ο παγκόσμιος ρόλος των ΜΚΟ: Δυναμική και αδυναμίες στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, 2007.

Φιλιππαίος, Γιώργος. *Η Ελληνική Πολιτική Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και ο Ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.

Χουλιάρης, Αστέρης. *Αναζητώντας τη Χρυσή Τομή: η Πολιτικοποίηση των ΜΚΟ* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ-ΠΗΓΕΣ

ABC NEWS. «Τρία χρόνια εμφύλιος πόλεμος στη Συρία». <http://abcnews.go.com/International/wireStory/syria-conflict-3rd-anniversary-amid-offensive-22924214> (πρόσβαση Σεπ 16, 2014).

CNN EDITION INTERNATIONAL. «Κρίση στην Ουκρανία». <http://edition.cnn.com/2014/03/17/world/europe/ukraine-risis/index.html?hpt=ieuc1> (πρόσβαση Αυγ 17, 2014)

«Εισβολή στο Αφγανιστάν την άνοιξη του 2002». *Καθημερινή*. <http://www.kathimerini.gr/104296/article/epikairothta/kosmos/eisvolh-sto-afganistan-thn-anoi3h-toy-2002> (πρόσβαση Οκτ 1, 2014).

«Έκκληση απευθύνει η Oxfam», *ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ*, Οκτ 19 (2014), <http://www.protothema.gr/world/article/419455/oxfam-ekklisi-gia-na-apofeuhthei-mia-ustati-anthropistiki-katastrofi-logo-ebola/> (πρόσβαση Οκτ 20, 2014)

Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση. *Ελλάδα και ΕΕ, 30 Χρόνια Μαζί*. <http://ec.europa.eu/greece/pdf/ecrep30yrs2final.pdf> (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση. *Λευκή Βίβλος*. http://ec.europa.eu/white-papers/index_el.htm (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

European Convention on Human Rights (ECHR), μεταφρασμένο στα ελληνικά, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

Holsti, K. J. «The Necrologists of International Relations». *Canadia*. Vol 18, No. 4 ΔΕΚ (1985) <http://www.jstor.org/stable/3228058?origin=JSTOR-pdf> (πρόσβαση Σεπ 16, 2014).

Ιγνατίου, Μιχάλης. «Τα μαύρα δολάρια για το 'ΝΑΙ' στο σχέδιο Ανάν», *ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ*, Αυγ 8 (2008), <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=1370668> (πρόσβαση Ιουλ 28, 2014).

International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), έναρξη ισχύος 23 Μαρ 1976, <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

IRC (Internal Revenue Code), [http://www.irs.gov/Charities-&Non-Profits/Charitable-Organizations/Exemption-Requirements-Section-501\(c\)\(3\)-Organizations](http://www.irs.gov/Charities-&Non-Profits/Charitable-Organizations/Exemption-Requirements-Section-501(c)(3)-Organizations) (πρόσβαση 6 Σεπ, 2014).

Κέντρο Αειφορίας. «Συνεισφορά των ΜΜΕ στην Αειφόρο Ανάπτυξη και το Περιβάλλον». <http://www.econews.gr/2010/05/31/cse-aeiforos-anaptyksh-perivallon/> (πρόσβαση Οκτ 2, 2014).

Κουλούρη, Χριστίνα. «Η νέα Βαλκανιοποίηση των Βαλκανίων, ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙ;». *ΤΟ ΒΗΜΑ*, Φεβ 24 (2008). <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=186974> (πρόσβαση Αυγ 13, 2014).

Μανδραβέλης, Πάσχος. «Η άνοδος και η εξαφάνιση των Αγανακτισμένων». *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Νοε 25 (2012). <http://www.kathimerini.gr/732818/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-anodos-kai-h-e3afanish-twn-ganaktismenwn> (πρόσβαση Ιουλ 30, 2014).

«Μας απαξιώνουν οι γενικευμένες Αναφορές». *Το Πρώτο Θέμα*. <http://www.protothema.gr/greece/article/355187/actionaid-greenpeace-kai-wwf-den-einai-oles-oi-mko-idies/> (πρόσβαση Αυγ 14, 2014).

«ΜΚΟ, κατασκοπεία και Πούτιν». *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Μαι 26 (2013). <http://www.kathimerini.gr/489245/article/epikairothta/kosmos/mko-kataskopeia-kai-poytin> (πρόσβαση Σεπ 13, 2014).

Mowat Jonathan. «The new Gladio in action? ». <http://globalresearch.ca/articles/MOW502A.html> (πρόσβαση Ιουλ 10, 2014).

NEW POST Διεθνή. «Στον τέταρτο χρόνο βρίσκεται ο πόλεμος στη Συρία». <http://newpost.gr/post/333149/ston-tetarto-xrono-brisketai-o-polemos-sth-syria#ixzz2w7Jd3Eq1> (πρόσβαση Σεπ 16, 2014).

ΟΗΕ «Διακήρυξη» στις 10 Δεκ 1948, <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>, (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

OMB Watch, (Center for Effective Government). «Overcaution and Confusion: The Impact of Ambiguous IRS Regulation of Political Activities By Charities and the Potential for Change», 3 Αυγ 2007. <http://www.foreffectivegov.org/files/npadv/paci2rpt.pdf> (πρόσβαση Σεπ 9, 2014).

«Oxfam: Απευθύνει έκκληση για να αποφευχθεί "ανθρωπιστική καταστροφή" λόγω Έμπολα» , ΖΟΥΓΚΛΑ, Οκτ 19 (2014), <http://www.zougla.gr/kosmos/article/oxfam-apef8ini-eklisi-gia-na-apofefx8ian8ropistiki-katastrofi-logo-empola> (πρόσβαση Οκτ 20, 2014).

Sofokleous10.gr. « [Πούτιν: Δεν θα επιτρέψουμε να χρησιμοποιηθούν οι ΜΚΟ για καταστροφικούς σκοπούς](#) » (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

Τζανετάκου, Νεφέλη. «Το βρόμικο "Έργο Πολιτών" με τις υπογραφές πολιτικών...», *Ελευθεροτυπία* – www.enet.gr , Φεβ 24 (2014), <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=417288> (πρόσβαση Οκτ 20, 2014).

Τζιλάντζ Πόστεν. «Οι ζωγραφίες του Μωάμεθ» στις Σεπ 30 (2005). www.in2life.gr/features/notes/article/239998/apagorevmenh-satira-poion-eides-adiallakto-re.html (πρόσβαση Σεπ 15, 2014).

«Το Κίνημα των Αγανακτισμένων». <http://www.eklogika.gr/page/tribute/firstday-aganaktismenoi> (πρόσβαση Ιουλ 30, 2014).

«Τουρκία: Νέα σοβαρά επεισόδια στην Πλατεία Ταξίμ». *ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ*. www.naftemporiki.gr/story/763560 (πρόσβαση Σεπ 15, 2014).

Υπόθεση των Ην. Κομμουνιστικού Κόμματος της Τουρκίας και άλλων εναντίον της Τουρκίας, CASE OF UNITED COMMUNIST PARTY OF TURKEY AND OTHERS v. TURKEY (133/1996/752/951) από 30 Ιαν 1998, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58128#{"itemid":\["001-58128"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58128#{) (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

Υπόθεση του Σοσιαλιστικού Κόμματος και άλλων εναντίων της Τουρκίας, CASE OF SOCIALIST PARTY AND OTHERS v. TURKEY (20/1997/804/1007) από 25 Μαΐ 1998, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58172#{"itemid":\["001-58172"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58172#{) (πρόσβαση Σεπ 4, 2014).

UNICEF. «Τα αποτελέσματα των τριών χρόνων του εμφύλιου στη Συρία». http://weshareunicef.org/C.aspx?VP3=SearchResult_VPage&ALID=2AM4080EBUGC (πρόσβαση Σεπ 18, 2014).

VPRC ομάδα κοινωνικών επιστημών και στατιστικών. «Αποτελέσματα ερευνών». <http://www.vprc.gr/proj.php?etos=2002&cat=23> (πρόσβαση Οκτ 2, 2014).

Φραγκονικολόπουλος, Χρήστος. «Μη - Κυβερνητικές Οργανώσεις & Ελληνική Εξωτερική Πολιτική». Συντονιστικό Κέντρο ΜΚΟ, http://edo-mko.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=266 (πρόσβαση Οκτ 2, 2014).

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ:

Γιατροί Χωρίς Σύνορα: <http://www.msf.org/article/nobel-peace-prize-speech>

GREENPEACE: www.greenpeace.org/international/en/about/ships/the-rainbow-warrior/.

Διαδικτυακές Πύλες της Κοινωνίας των Πολιτών:

www.anthropos.gr,

www.ergopoliton.gr,

www.e-ethelontis.gr

Διαδικτυακός τόπος ενημέρωσης, <http://www.ellada-russia.gr/search/%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B1%CEBA%CE%B9%CE%BD%CE%B1>

Διαδικτυακή πύλη μάθησης : www.enchantedlearning.com/

Διεθνές κίνημα περί φορολόγησης: <http://www.attac.org/en/overview>

Dartmouth κολέγιο: <http://kettering.org/dartmouth-conference/>

EΚΚΕ: <http://www.ekke.gr/estia/>

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός: <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=7&la=1>

Επίσημες διευθύνσεις της κίνησης Jubilee :

Jubilee South, www.jubileesouth.net;

Jubilee 2000 UK, www.jubilee2000uk.org;

Jubilee 2000/USA, www.j2000usa.org;

Ερευνητικό κέντρο που μελετά τη διεθνή κοινωνία των πολιτών:

<http://www.jhu.edu/>

Εταιρία ενασχόλησης: <http://regeneration.gr/what-is-regeneration/> .

Ηλεκτρονική Εφημερίδα AKIpress, <http://kg.akipress.org/news:74931>

Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη : <http://el.wikipedia.org/wiki/>

Καθηγητής Ήφαιστος, διαδικτυακή σελίδα: www.ifestos.edu.gr

Κέντρο Αειφορίας:

<http://www.econews.gr/2010/05/31/cse-aeiforos-anapyksh-perivallon/>

ΜΚΟ στο Facebook, www.vouliwatch.gr

ΜΚΟ Oxfam: <http://www.oxfam.org>

On Alert, βίντεο Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων της Ολλανδίας Van Uhm, http://www.onalert.gr/stories/Boytyro_h_kanoniaEnas_strathgos_poy_exase_to_gio_toy_se_polemo_dinei_apanthshBinteo.

Υπουργείο Εξωτερικών:

www.mfa.gr/greek/foreign

<http://aidfunding.mfa.gr/images/pdf/NEWSLETTER12.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ²¹³

Σήμερα, οι ΜΚΟ έχουν αναπτύξει πλειάδα δράσεων στο διεθνές σύστημα και η σημασία τους είναι αδιαμφισβήτητη. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτές παράμετροι αξιολόγησης και αποτίμησης της σημασίας της δράσης των ΜΚΟ και της αποτελεσματικότητας των ενεργειών τους, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθώ σε αριθμητικούς δείκτες, οι οποίοι αποδεικνύουν την αυξανόμενη επίδραση της δράσης των ΜΚΟ, στην καθημερινή ζωή των εκατομμυρίων κατοίκων σε όλες τις χώρες του πλανήτη.²¹⁴

Πιο συγκεκριμένα οι ενέργειες που πραγματοποιούνται από τους ΜΚΟ, ιδιαίτερα στον ευαίσθητο τομέα της διεθνούς ανάπτυξης και των αναπτυσσομένων χωρών, έχουν επίδραση σε 250 εκατομμύρια ανθρώπους. Ο αντίστοιχος αριθμός της δεκαετίας 1980 ήταν 100 εκατομμύρια. Σημαντική, επίσης, για την αξιολόγηση του ρόλου των ΜΚΟ, είναι η αριθμητική τους παρουσία. Σε αυτό το σημείο, δεν υπάρχει συμφωνία για τον ακριβή αριθμό των ΜΚΟ που υπάρχουν και λειτουργούν λόγω και των πολλών ορισμών τους. Υπάρχει, όμως, συμφωνία στο γεγονός ότι ο αριθμός αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός, γεγονός που επιβεβαιώνει ακόμη περισσότερο την αυξανόμενη σημασία τους. Χαρακτηριστικά, η Julie Fisher θεωρεί ότι 30.000 ΜΚΟ προσφέρουν υπηρεσίες σε 375 εκ. ανθρώπους στο νότιο ημισφαίριο του πλανήτη μας, ενώ, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ένωσης Διεθνών Οργανώσεων, ο αριθμός των ΜΚΟ σε παγκόσμιο επίπεδο ξεπερνά τους 16.000. Είναι ενδεικτικό ότι στο αφρικανικό κρατίδιο του Λεσότο έχουν καταγραφεί 110 ΜΚΟ με 30.000 μέλη. Στη Κίνα, 181.000 ΜΚΟ έχουν καταγραφεί από την αρμόδια υπηρεσία του υπουργείου Εσωτερικών της χώρας.

Εκτός της αριθμητικής αύξησης των ΜΚΟ, έχει παρατηρηθεί και παράλληλη αύξηση των χρηματικών πόρων που οι ΜΚΟ καλούνται να διαχειριστούν. Πιο συγκεκριμένα, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) υπολογίζει ότι, το έτος 1992, οι ΜΚΟ διαχειρίστηκαν το 13% του συνόλου της

²¹³ Παντελής Σκλιάς, *Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ* από το βιβλίο *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών* (Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2002), 47-51.

²¹⁴ Το συγκεκριμένο παράρτημα δίνεται για να κατανοήσει ο αναγνώστης πλήρως το μέγεθος του φαινομένου(των οργανισμών) σ' όλες τις παραμέτρους (πχ αριθμός, όγκος χρημάτων κα).

διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας, ποσό το οποίο ανέρχεται σε 8,3 δισεκατομμύρια δολάρια. Μάλιστα, το ποσό αυτό ξεπερνά εκείνο της συνολικής αναπτυξιακής βοήθειας από το σύνολο των οργανισμών του ΟΗΕ για το ίδιο έτος (6 δις δολάρια). Χαρακτηριστική είναι, επίσης, η αύξηση των πόρων που κυβερνητικοί και διακυβερνητικοί φορείς διοχετεύουν μέσω ΜΚΟ. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 1970 η συμμετοχή του δημόσιου τομέα στους προϋπολογισμούς των ΜΚΟ δεν ξεπερνούσε το 1,5% στη δεκαετία του '90 το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40% με ιδιαίτερα αυξητικές τάσεις. Υπολογίζεται ότι μέσω των ΜΚΟ διακινούνται 8,5 δις δολάρια ετησίως, εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος προορίζεται για δράσεις παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας. Μάλιστα, σύμφωνα με την Έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Καταπολέμηση της Φτώχειας, μέσω των ΜΚΟ το 2004 διακινήθηκαν 10 δις δολάρια, 50% εκ των οποίων προήλθαν από επίσημους και δημόσιους φορείς.

Επίσης, οι ΜΚΟ έχουν αναπτύξει πλειάδα δράσεων, πρωτοβουλιών και υπηρεσιών σε τομείς που, σε πολλές περιπτώσεις, τα κράτη δεν είναι σε θέση να παράγουν και να προσφέρουν. Ιδιαίτερα, σε περιοχές που η παροχή, εκ μέρους του κράτους, υπηρεσιών κοινωνικής αρωγής, όπως η εκπαίδευση, η υγεία και η εν γένει προσφορά υπηρεσιών προς τις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές ομάδες είναι για οικονομικούς, κοινωνικούς, γεωγραφικούς ή ακόμα και πολιτικούς λόγους, ανέφικτη ή ελλιπής, η παρουσία των ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα έντονη, καλύπτοντας αρκετά από τα κενά των κρατικών υπηρεσιών. Σε καμία βέβαια περίπτωση, οι ΜΚΟ δεν υποκαθιστούν την κρατική λειτουργία. Όμως, είναι σε θέση να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε πληθυσμούς και περιοχές που θεωρούνται αποκλεισμένες ή λιγότερο ευνοημένες. Αυτό το χαρακτηριστικό των ΜΚΟ είναι ένα από τα πλέον σημαντικά «συγκριτικά τους πλεονεκτήματα». Για παράδειγμα, οι ΜΚΟ στο Μαλάουι παρέχουν το 30% των υπηρεσιών υγείας, με ελάχιστο μάλιστα κόστος, αφού το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί μόνο στο 12% της συνολικής δαπάνης του κρατικού προϋπολογισμού για θέματα υγείας. Στην Γκάνα, το 40% του πληθυσμού καλύπτεται υγειονομικά από υπηρεσίες που προσφέρουν οι ΜΚΟ, ενώ το ίδιο ποσοστό αντιστοιχεί και στη Ζιμπάμπουε. Το 1990, στην ηπειρωτική Τανζανία, το 18% των κλινών ήταν υπό τη λειτουργική εποπτεία και ευθύνη των ΜΚΟ. Στην Κένυα, οι ΜΚΟ συνεισφέρουν το 35% των υπηρεσιών υγείας και το 40-50% των αντίστοιχων της εκπαίδευσης

Η αριθμητική αύξηση των ΜΚΟ μπορεί να συνδεθεί με δύο ακόμη παράγοντες :

- τη δυνατότητα εξασφάλισης πόρων, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης
- την πορεία εκδημοκρατισμού σε συγκεκριμένες χώρες.

Πιο συγκεκριμένα, η παρουσία των ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα έντονη σε περιόδους κρίσης. Έτσι, σε μια σειρά από ανθρωπιστικές κρίσεις ο αριθμός των ΜΚΟ έφθασε σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, γεγονός που αναδεικνύει δύο, αντιφατικές, ίσως, πραγματικότητες:

α. τη σημασία των ΜΚΟ και τον αυξανόμενο ρόλο τους σε περιόδους κρίσης και σε περιπτώσεις που η κρατική μηχανή είναι δύσκολο να ανταποκριθεί, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα των ΜΚΟ να κινητοποιήσουν / ευαισθητοποιήσουν σημαντικό μέρος της κοινωνίας και

β. την εξάρτηση των ΜΚΟ από οικονομικούς πόρους που εξασφαλίζουν οι κρατικές οντότητες και οι διακρατικοί διεθνείς οργανισμοί σε περιόδους κρίσης.

Στην περίπτωση της έναρξης μιας διαδικασίας πορείας εκδημοκρατισμού των δομών η παρουσία των ΜΚΟ είναι, επίσης, ιδιαίτερα έντονη. Η παράθεση του πίνακα αναδεικνύει του λόγου το αληθές στην περίπτωση της Σερβίας την περίοδο 1994-2001.

Έτσι, οι εγγραφές των ΜΚΟ αυξήθηκαν κατά 14,2 φορές σε διάστημα επτά ετών. Βέβαια, σε καμία περίπτωση η συγκεκριμένη αριθμητική αύξηση δεν αποδεικνύει και την παράλληλη ποιοτική αναβάθμισή τους.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ

Σε αυτόν το διαδικτυακό κατάλογο καταγράφονται ενδεικτικά ομάδες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, μη-κερδοσκοπικές εταιρίες, ιδρύματα κλπ που ασχολούνται με τον εθελοντισμό για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες στην Ελλάδα. Τα στοιχεία προέρχονται από το διαδικτυακό τόπο <http://e-thelontis.gr>

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

PRAKSIS: <http://www.praksis.gr/>

Η PRAKSIS είναι μία ανεξάρτητη, Μη Κυβερνητική Οργάνωση, που βασικό στόχο έχει τη δημιουργία, εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων ανθρωπιστικής και ιατρικής δράσης. Διαθέτει δύο Πολυϊατρεία στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τα οποία προσφέρουν εδώ και 13 χρόνια άμεση και δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ψυχολογική υποστήριξη, κοινωνική υποστήριξη (συνοδευτικές υποστηρικτικές υπηρεσίες) κ.α. Οι δράσεις της απευθύνονται σε κάθε κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα που δεν έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής και νομικής υποστήριξης (οικονομικούς μετανάστες, άπορους, άστεγους, ανασφάλιστους κλπ.).

Ελληνικό Κέντρο Προώθησης του Εθελοντισμού: <http://www.anthropos.gr>

Το Ελληνικό Κέντρο Προώθησης του Εθελοντισμού με διακριτικό τίτλο «anthropos.gr» αποτελεί την πρώτη ελληνική ανθρωπιστική πύλη στο διαδίκτυο, που στόχο έχει να προωθήσει τις σχέσεις μεταξύ των Ελληνικών ΜΚΟ και να παρέχει στους πολίτες, στις επιχειρήσεις, στους δημοσιογράφους και στους φορείς της πολιτείας & των δήμων που ενισχύουν τις εθελοντικές δράσεις έγκυρες πληροφορίες που σχετίζονται με τον εθελοντισμό και την ενίσχυση των δράσεων αυτού. Αποτελεί το πιο "πλούσιο" σε περιεχόμενο μητρώο ΜΚΟ στην Ελλάδα (με περισσότερες από 1800 ΜΚΟ).

ΘΕΟΦΙΛΟΣ: <http://www.theofilos.gr>

Ο Μη Κυβερνητικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας «Θεόφιλος» ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2004 με βασικό σκοπό την παροχή υλικής, ψυχολογικής και κοινωνικής στήριξης των πολύτεκνων οικογενειών στις απομακρυσμένες, ορεινές και νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας. Στο επίκεντρο των δράσεων του βρίσκεται η στήριξη των πολύτεκνων οικογενειών που είναι κοινωνικά αποκλεισμένες ή απειλούνται από αποκλεισμό ή βρίσκονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Μαζί για το Παιδί: <http://www.mazigiatopaidi.gr/main.php>

Η Ένωση «Μαζί για το Παιδί» είναι μια ομπρέλα δέκα κοινωφελών σωματείων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που ιδρύθηκε το 1996 με σκοπό να ενώσει ισότιμα τις προσπάθειές τους για το παιδί σε ανάγκη. Το έργο της Ένωσης είναι πολύπλευρο αφού το κάθε ένα από τα σωματεία της προσφέρει διαφορετικές υπηρεσίες καλύπτοντας μια ευρεία γκάμα υπηρεσιών προς στο παιδί και την οικογένειά του. Κάτω από την ομπρέλα της Ένωσης βρίσκουν καταφύγιο άπορα παιδιά, παιδιά με ειδικές ανάγκες, παιδιά που για σοβαρούς κοινωνικούς λόγους στερούνται μόνιμα τη φροντίδα των φυσικών τους γονιών, παιδιά που πάσχουν από σοβαρές ασθένειες και οικογένειες που χρειάζονται ψυχολογική, οικονομική και ηθική συμπαράσταση. Μαζί οι 10 φορείς προσφέρουν ετησίως συντονισμένες υπηρεσίες και ένα καλύτερο μέλλον σε περισσότερα από 5.000 παιδιά στην Ελλάδα.

Θεραπεία = Ελπίδα: <http://therapeia-elpida.gr/>

Σκοπός της εταιρίας «Θεραπεία= Ελπίδα» είναι η ανίχνευση διαταραχών στον προφορικό και γραπτό λόγο σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας και η προαγωγή της υγείας τους μέσω της αποκατάστασης αυτών. Επιπλέον στοχεύει στην έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση του πληθυσμού (εκπαιδευτικούς, γονείς, παιδιάτρους) για τους τρόπους ανίχνευσης και αντιμετώπισης των διαταραχών της επικοινωνίας.

Ιδρύματα

Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας: <http://www.xatzikiriakio.gr/>

Το Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας είναι από τα παλαιότερα στην Ελλάδα με σκοπό την περίθαλψη ορφανών και άπορων κοριτσιών. Φιλοξενεί κορίτσια από 6 ετών προερχόμενα από οικογένειες με σοβαρά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, προσφέροντας εκτός από στέγη, φροντίδα και συναισθηματική υποστήριξη, εξαιρετικές εκπαιδευτικές δυνατότητες και τα απαραίτητα εφόδια για την πρόοδό τους ως ενήλικες σε μια σύγχρονη κοινωνία.

Άλλοι Σύνδεσμοι

e-Εθελοντής: www.e-ethelontis.gr

Το www.e-ethelontis.gr, ένα ηλεκτρονικό εκπαιδευτικό κέντρο, που σκοπό έχει να δώσει την δυνατότητα σε όσους θέλουν να εμπλακούν με τον εθελοντισμό να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και τα εφόδια ώστε να είναι σωστά προετοιμασμένοι πριν την συμμετοχή τους σε κάποιο εθελοντικό πρόγραμμα. Το υλικό που είναι διαθέσιμο στον εν λόγω δικτυακό χώρο περιλαμβάνει πληροφορίες, οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες για να συνθέσουν το προφίλ του εθελοντή που θα είναι έτοιμος να συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα (ορισμός, δικαιώματα, υποχρεώσεις/οφέλη εθελοντή, πρώτες βοήθειες, κλπ).

Helping.gr: <http://www.helping.gr>

Το [helping.gr](http://www.helping.gr) είναι ένας δικτυακός τόπος, που ως στόχο έχει να αποτελέσει σημείο αναφοράς και ταυτόχρονα πηγή πληροφοριών για συνανθρώπους μας που έχουν κάποιο πρόβλημα και αναζητούν βοήθεια. Εκτός από κάποιο ενδιαφέρον περιεχόμενο έχει και συνδέσμους προς σχετικά ιδρύματα και ΜΚΟ.

Help Center: <http://omadahelp.blogspot.com/>

Ένα blog με εξακριβωμένες αγγελίες για αίμα, το περιεχόμενο του οποίου επικαιροποιείται τακτικά.

Προσβασιμότητας Φοιτητών με Αναπηρία (ΦμεΑ): <http://access.uoa.gr>

Αποστολή της Μονάδας Προσβασιμότητας Φοιτητών με Αναπηρία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών είναι η επίτευξη στην πράξη της ισότιμης πρόσβασης στις ακαδημαϊκές σπουδές των φοιτητών με διαφορετικές ικανότητες και απαιτήσεις, μέσω της παροχής προσαρμογών στο περιβάλλον, Υποστηρικτικών Τεχνολογιών Πληροφορικής και Υπηρεσιών Πρόσβασης.

Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς (Γ.Γ.Ν.Γ): <http://www.neagenia.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=135&cnode=47>

Κάποιοι χρήσιμοι σύνδεσμοι για τις δράσεις της Γ.Γ.Ν.Γ

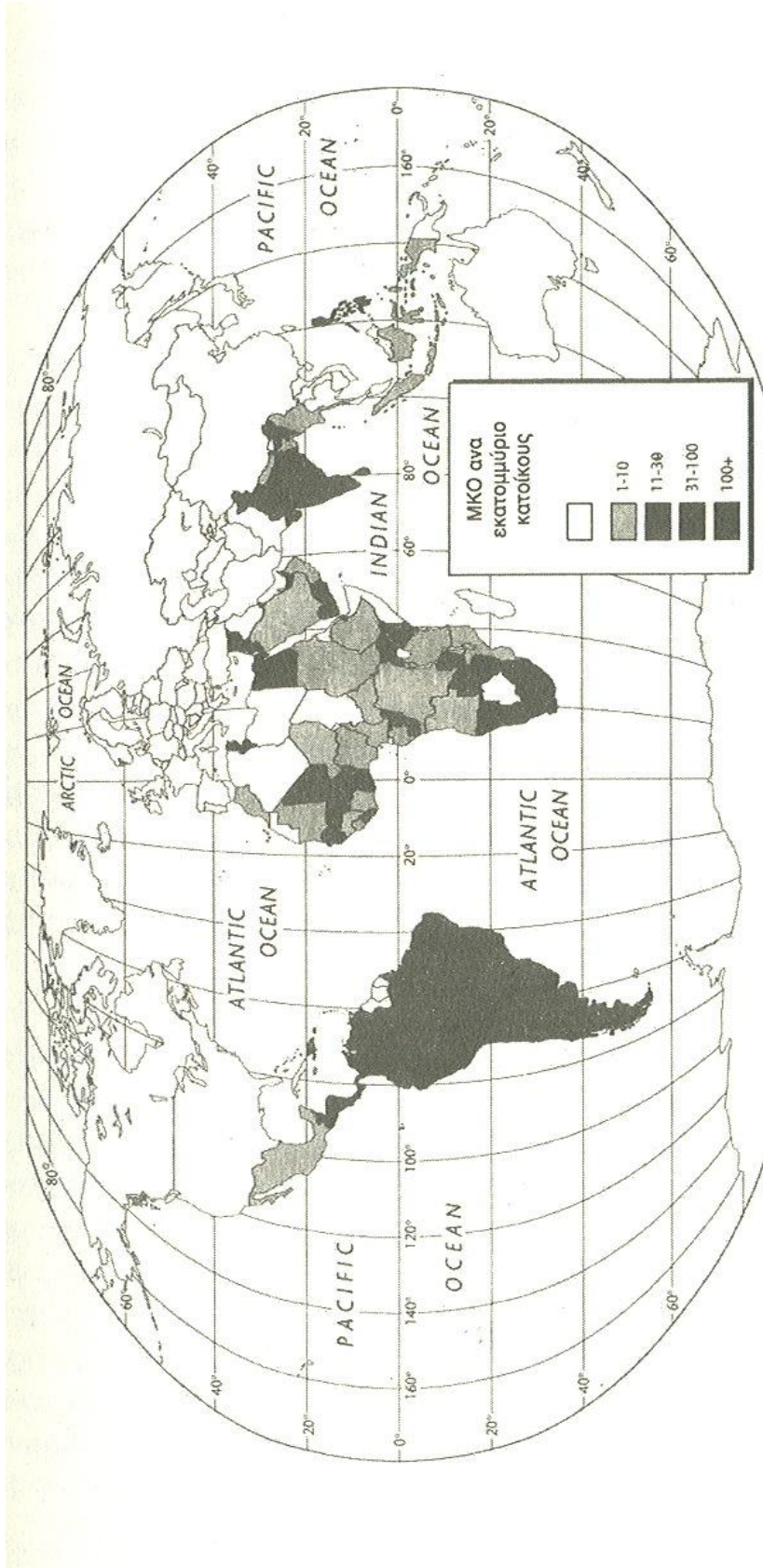
Μαγειρική Αγάπης: <http://www.facebook.com/group.php?gid=116396838392903&v=info>

Αξιόλογη και αποτελεσματική πρωτοβουλία ομάδας νέων για την τακτική σίτιση ιδρυμάτων και απόρων

Φεστιβάλ Emotion Pictures-Ντοκιμαντέρ και Αναπηρία: <http://www.Ameamedia.gr>

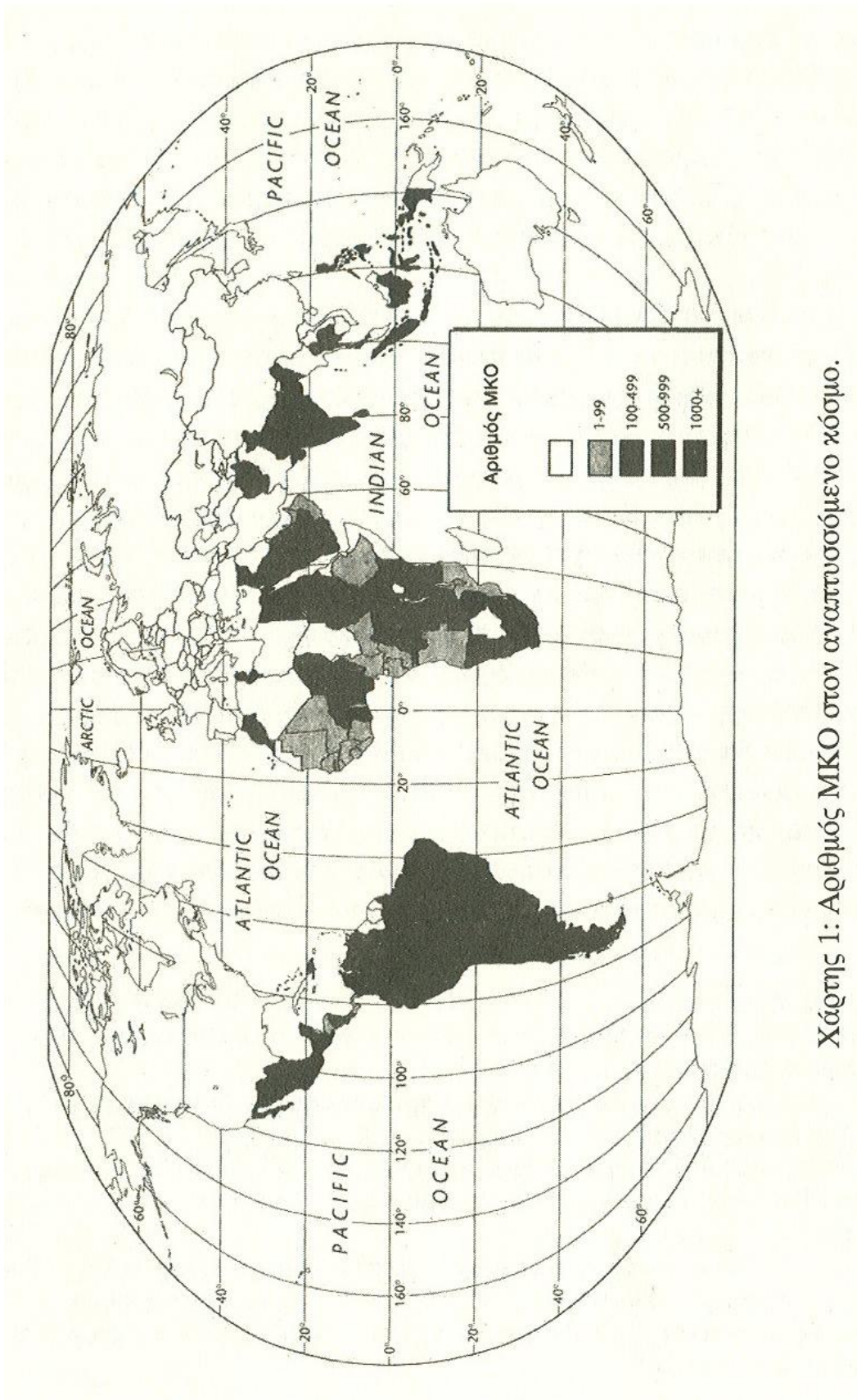
Ένα φεστιβάλ με πολλές και ενδιαφέρουσες συμμετοχές από όλο τον κόσμο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: ΧΑΡΤΕΣ ΜΚΟ

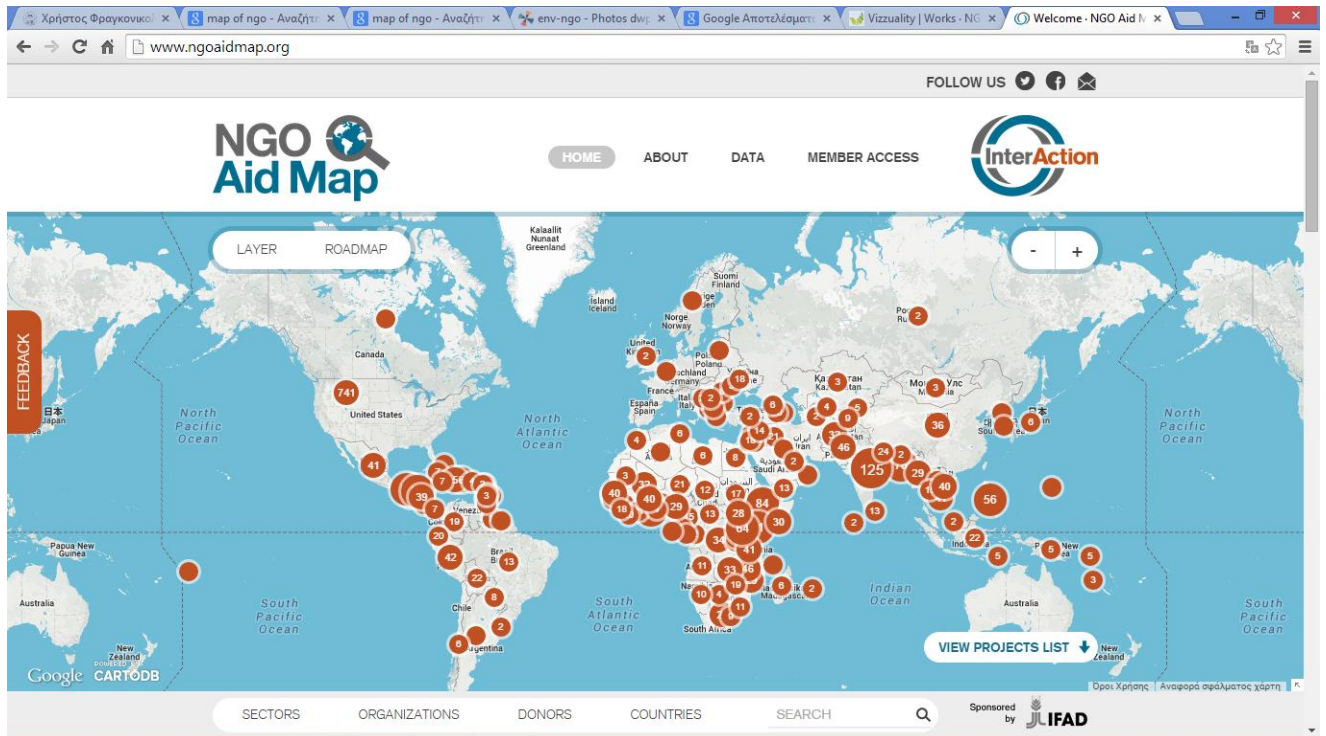

Χάρτης 2: ΜΚΟ ανά εκατομμύριο κατοίκους
στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Πηγή: Julie Fisher, *Nongovernments: NGOs and the Political Development of the Third World* (West Hartford, CT: Kumarian Press, 1997), σελ. 162-164.

Χάρτης 1: Αριθμός ΜΚΟ στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Απεικόνιση της ηλεκτρονική διεύθυνση, στην οποία δύναται να δούμε διαδραστικά πληροφορίες για τις ΜΚΟ ανά χώρα, <http://www.ngoaidmap.org/> (πρόσβαση Οκτ 13, 2014).

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: ΑΡΘΡΟ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

Κοινωνία των Πολιτών και Κόμματα

Μια είδηση ενδέχεται να αποτελέσει αφορμή για σοβαρές συζητήσεις στο μέλλον.

Αφορά στην άτυπη συνάντηση εκπροσώπων από περισσότερες από 40 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (μεταξύ αυτών οι Greenpeace, WWF, Amnesty International, Act Up, ΕΚΠ-ΟΙΖΩ, Action Aid, Κάθε Μέρα Πολίτης κ.ά.) που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα. Στόχος της συνάντησης ήταν η επεξεργασία μιας κοινής πρότασης για τη συμπερίληψη αναφοράς του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών και των ΜΚΟ στις υπό αναθεώρηση διατάξεις του Συντάγματος.

Δεν υπάρχουν αμφιβολίες ότι η πολιτική, όπως την έχουμε αντιληφθεί μέχρι τώρα, περνά στη χώρα μας -και όχι μόνο- περίοδο μεγάλης κρίσης και ότι η εμπιστοσύνη όλων μας σε συγκεκριμένες αξίες και δεδομένους θεσμούς έχει κλονιστεί σοβαρά τα τελευταία χρόνια. Το γεγονός αντικατοπτρίζεται στην αδιαφορία που οι περισσότεροι, και ειδικά οι πιο νέοι, επιδεικνύουν προς τα πολιτικά δρώμενα. Το αποτέλεσμα είναι ορισμένες αποφάσεις της εξουσίας να καταπίνονται πλέον «αμάσητες» από τον μέσο πολίτη, και ο διάλογος και οι αντιδράσεις να περιορίζονται πια στο τερέν των τηλεοπτικών παραθύρων.

Από την άλλη πλευρά, νέες μορφές πολιτικής οργάνωσης μοιάζει να κερδίζουν την προσοχή και την εμπιστοσύνη των πολιτών. Και για να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι, θα αναφερθούμε σε μια έκθεση που δημοσιεύτηκε το 2001 από τη Strategy one, για την παγκόσμια στάση προς τις ΜΚΟ. Γενικό εύρημα ήταν ότι οι ΜΚΟ θεωρείται, σε αναλογία δύο προς ένα, ότι κάνουν αυτό που είναι σωστό, σε σύγκριση με τις κυβερνήσεις, τα μέσα ενημέρωσης και τις επιχειρήσεις.

Με λίγα λόγια, μοιάζει οι καιροί να είναι ώριμοι για ν' ανοίξει ένας διάλογος με στόχο τη θεσμοθέτηση ενός τρίτου πόλου ανάμεσα στα κόμματα και την αγορά. Ο ρόλος αυτός είναι κομμένος και ραμμένος στα μέτρα των ΜΚΟ, που εξάλλου λειτουργούν ήδη εδώ και καιρό ως εκφραστές κοινωνικών αιτημάτων.

Είναι γνωστό ότι τα δικαιώματα των πολιτών προστατεύονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., σκοπός του οποίου είναι να διασφαλιστεί ότι όλα τα κράτη - μέλη και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα προασπίζονται και προωθούν μέτρα για την ισότητα, τη δικαιοσύνη, την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του πολίτη. Επιπλέον, σαφής αναφορά στην κοινωνία των πολιτών γίνεται στα άρθρα 46-47 του μη θεσμοθετηθέντος Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Επίσης, στον ρόλο του πολίτη και στη συμμετοχή του στις αποφάσεις αναφέρεται και το Ελληνικό Σύνταγμα στο άρθρο 5, όπου διασφαλίζεται το δικαίωμα των πολιτών να συμμετέχουν στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Η αναθεώρηση του Συντάγματος, την οποία έχει προαναγγείλει η κυβέρνηση, είναι λοιπόν μια καλή ευκαιρία ώστε αυτές οι διατάξεις να εφαρμοστούν στην πράξη και να διασαφηνιστεί ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών και των ΜΚΟ, με μια απευθείας αναφορά στο αναθεωρημένο Ελληνικό Σύνταγμα.

Κάτι παρόμοιο επιχειρήθηκε το 2001, όπου σχετικές με την αναβάθμιση της κοινωνίας των πολιτών προτάσεις είχαν διαμορφωθεί από κομματικούς εκπροσώπους και συνταγματολόγους, χωρίς όμως να ληφθούν τελικά υπόψη από το συνταγματικό νομοθέτη.

Το 2006 όμως, δεν είναι το 2001 (ας μην ξεχνάμε ότι περίπου 20.000 οργανώσεις δρουν ήδη στη χώρα μας), και η κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα δεν βρίσκεται πλέον στα πρώτα της βήματα, άρα δεν περιμένει πια παθητικά τις καλές προθέσεις των όποιων κομματικών παραγόντων.

Απόδειξη είναι η επιτυχία της πρώτης συνάντησης των ΜΚΟ, όπου οι εκπρόσωποι, ύστερα από ολίγων ωρών διάλογο, συνέκλιναν σε ένα μίνιμουμ προτάσεων και συγκρότησαν δυο επιτροπές για την επεξεργασία τους.

Τα αιτήματα που προβάλλουν αξίζουν της προσοχής και η ικανοποίησή τους θα μπορούσε να αποτελέσει λύση στο αδιέξοδο προς το οποίο οδεύει η πολιτική ζωή της χώρας. Το κομβικό σημείο βρίσκεται στην αναθεώρηση του Συντάγματος.

Και είναι μια καλή ευκαιρία να γίνουν πραγματικότητα οι υποσχέσεις που, κατά καιρούς, από πολλές κομματικές πλευρές ακούγονται, για αναβάθμιση του ρόλου του πολίτη μέσω της ενεργού συμμετοχής του στις σημαντικές αποφάσεις.

Της ΕΛΙΖΑΜΠΕΤΤΑΣ ΚΑΖΑΛΟΤΤΙ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 21/02/2006

Copyright © 2006 Χ. Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις Α.Ε.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Υπάρχουν δύο μεγάλες οικογένειες Δικαίου. Η οικογένεια του αγγλοσαξονικού δικαίου (common law) και η οικογένεια του ηπειρωτικού ευρωπαϊκού δικαίου ή ρωμαϊκού δικαίου (continental european law or roman or civil law). Οι περισσότερες χώρες ακολουθούν ένα από αυτά τα δύο δικαιοκά συστήματα ή μίξη αυτών.

Η πρώτη από τις ανωτέρω οικογένειες έχει τις ρίζες της στο δίκαιο της Αγγλίας και ως εκ τούτου κατά κύριο λόγο εφαρμόζεται στην Αγγλία και τις χώρες της Βρετανικής κοινοπολιτείας, λόγω του αποικιακού παρελθόντος τους που ήταν αναμενόμενο να έχουν υποστεί επιρροές από την μητροπολιτική χώρα. Έτσι απαντάται πέραν της Μ. Βρετανίας και στις ΗΠΑ, Καναδά (εκτός του Κεμπέκ), Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Ιρλανδία, Ινδία, Μπαγκλαντές, Πακιστάν, Ν. Αφρική κ.ά.

Η άλλη μεγάλη οικογένεια (που είναι και η πιο διαδεδομένη ανά τον κόσμο), έχει τις ρίζες της στο ρωμαϊκό (roman law) και βυζαντινό δίκαιο. Έχοντας ως αφετηρία τις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, έχει εφαρμογή και σε χώρες που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο επηρεάστηκαν ή συνδέονταν με διάφορους τρόπους με αυτές. Ενδεικτικά αναφέρονται Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, σκανδιναβικές χώρες κτλ. Η συγκεκριμένη δικαιοική οικογένεια διαχωρίζεται περαιτέρω σε ομάδες που έχουν τις δικές τους ιδιαιτερότητες. Έτσι διακρίνουμε την οικογένεια χωρών του Γερμανικού δικαίου (Γερμανία, Αυστρία, Ελβετία, Πορτογαλία κτλ), του Γαλλικού δικαίου (Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Βέλγιο και οι αποικίες αυτών) και την Οικογένεια των Σκανδιναβικών χωρών (Δανία, Σουηδία, Νορβηγία και οι επηρεαζόμενες αυτών όπως η Φιλανδία και η Ισλανδία). Η χώρα μας κατά κύριο λόγο υπάγεται στην πρώτη από αυτές τις υποοικογένειες δικαίου.

Πολύ γενικά αναφέρεται πως η κύρια διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων αυτών οικογενειών δικαίου είναι ότι στην οικογένεια του ηπειρωτικού δικαίου υφίσταται κωδικοποίηση των κανόνων δικαίου (δηλαδή υπάρχουν κώδικες που τα περιγράφουν, δηλαδή συγκέντρωση και καταγραφή σε ενιαίο κείμενο και μορφή μίας ομάδας νόμων λχ ποινικός κώδικας, αστικός κώδικας κτλ, - de lege), ενώ

στην αγγλοσαξωνική οικογένεια όχι. Αυτή η οικογένεια βασίζεται κατά κύριο λόγο στις κρίσεις και αποφάσεις των δικαστηρίων (de jure).

Τέλος προς πληρότητα του παραρτήματος αναφέρεται πως οι άλλες οικογένειες δικαίου είναι αφενός τα δικαϊκά συστήματα που βασίζονται στις θρησκευτικές δοξασίες (λχ. κανονικό Δίκαιο - το δίκαιο της εκκλησίας μας, ο Νόμος της Σαρίας στις ισλαμικές χώρες κτλ) και αφετέρου οι χώρες που διέπονται από το εθιμικό δίκαιο (customary law) (δηλαδή ένα σύνολο συμπεριφορών που στο πέρασμα του χρόνου και λόγω της ομοιόμορφης και συνεχόμενης εφαρμογής τους, έχουν πεποιθήσει δικαίου - de facto).

Σχηματικά τα ανωτέρω εμφανίζονται στους ακόλουθους χάρτες:

Χάρτης 1: Οι δύο βασικές ομάδες δικαίου στην Ευρώπη.

Χάρτης 2: Οι δύο βασικές ομάδες δικαίου ανά τον κόσμο

Βιβλιογραφία Παραρτήματος

Τρωιάνος, Σπύρος και Βελισσαροπούλου-Καρακώστα, Ι. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ*.

Αθήνα: ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2002.

Νάκος, Γεώργιος. *Ιστορία ελληνικού και ρωμαϊκού δικαίου*. Αθήνα: University Studio Press, 1991.

Σούρλας, Παύλος. *Justi atque injusti scientia - Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*. Αθήνα: ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1995.

Αραβαντινός Ιωάννης. *Εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*. Αθήνα: ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1983.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2100.html>

<https://www.law.berkeley.edu/library/robbins/CommonLawCivilLawTraditions.html>

<http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2013/07/economist-explains-10>

<http://www.worldlawdirect.com/forum/law-wiki/33066-common-law-countries-world-map.html>

<http://www.duhaime.org/LawMag/LawArticle-1112/The-Death-of-the-Common-Law-Expiry-date-2100.aspx>

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ: ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ: ΕΡΓΑΛΕΙΟ
ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Ή ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΨΗΛΟΥ
ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**

Μία από τις πιο σημαντικές εξελίξεις στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής και οικονομίας ο αυξημένος αριθμός των ανθρώπων που έχουν πληγεί από ένοπλες συγκρούσεις, φυσικές καταστροφές και φτώχεια, και ο οποίος αποτελεί το βασικό λόγο για την αύξηση της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας. Τουλάχιστον υπ' αυτής της βασικής αρχής, ξεκινούν οι πρώτες ενέργειες, μέχρι να οργανωθεί μία πλήρης ανθρωπιστική επέμβαση και διευθετηθεί το πρόβλημα από τα ισχυρά κράτη του συστήματος. Ενδεικτικά ο μέσος αριθμός ανθρώπων πληγέντων από καταστροφές (φυσικές ή μη) έχει αυξηθεί από το μέσο όρο των 50.000.000 στις αρχές της δεκαετίας του 1970, σε 125.000.000 στις αρχές του 1980, και 250.000.000 στις αρχές του 1990, ενώ το 1991 έφτασαν τα 320.000.000, σύμφωνα με τη Διεθνή Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού.²¹⁵

Παρατηρώντας την εκθετική αύξηση των κρουσμάτων που χρήζουν βοήθεια, ιδιαίτερα από το 1990 και μετά, οδηγηθήκαμε σταδιακά στην αντιμετώπιση ενός διλήματος που οριοθετείτε ως εξής: κρατική κυριαρχία εναντίον ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με συνακόλουθο το ερώτημα αν πρέπει να έχουμε και τότε «ρήξη» της κρατικής κυριαρχίας, λόγω της καταπάτησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σε δεύτερο επίπεδο όμως τίθεται ένα πιο δύσκολο ερώτημα, απότοκο του προηγούμενου. Πότε μία χώρα είναι αποδεκτή μιας «αγαθής» βοήθειας για τους πολίτες της λόγω των πρόσκαιρων ιδιαίτερων αναγκών που έχει, ή θύμα μίας άσκησης εξωτερικής πολιτικής με πρόσχημα τα ανθρώπινα συμφέροντα.

Πριν αναλύσουμε τους ανωτέρω προβληματισμούς πρέπει να δούμε πρώτα τους τρόπους με τους οποίους λαμβάνει χώρα μία ανθρωπιστική επέμβαση. Σύμφωνα με Στ. Περράκη «Η ανθρωπιστική επέμβαση πραγματοποιείται με πολύμορφο προσωπείο. Μπορεί να λάβει όλες τις μορφές επεμβάσεως που

²¹⁵ Παντελής Σκλιάς, Αστέρης Χουλιάρης, *Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ* (Αθήνα: Παπαζήση, 2002), 62.

γνωρίζει το διεθνές δίκαιο, όπως διακοπή διπλωματικών σχέσεων, οικονομικός αποκλεισμός, κ.λπ., συνήθως όμως πραγματοποιείται *manu militari*. Η επέμβαση, συνοδευόμενη από χρήση βίας με επίκληση ανθρωπιστικών αρχών, κατέληξε τις περισσότερες φορές στο παρελθόν σε καταχρήσεις. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αν όχι όλες, η επίκληση αμφιλεγόμενων ανθρωπιστικών λόγων κάλυπτε στην πραγματικότητα μια πολιτικοστρατιωτικού χαρακτήρα επέμβαση.»²¹⁶

Αναντίρρητα, είναι δύσκολο να εντάξουμε στην ανωτέρω περιγραφή την τριμερή επέμβαση Γαλλίας-Αγγλίας-Ρωσίας υπέρ των Ελλήνων επαναστατών το 1826, την επέμβαση του ΟΗΕ στη Σομαλία(1993), τη γαλλική επιχείρηση στη Ρουάντα(1994), όπως και πολλές άλλες που έγιναν τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Παρόλα αυτά η «ανθρωπιστική επέμβαση» συνιστά αναμφίβολα μια μορφή ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών, άρα και στην αμφισβήτηση της κυριαρχίας τους. Το θέμα είναι να γνωρίζουμε αν η ανάμειξη αυτή αναγνωρίζεται στη διεθνή έννομη τάξη ως ένα δικαίωμα ή ως μία υποχρέωση των υπολοίπων μελών.

Σ' αυτό το σημείο, άξιο λόγου είναι οι αποφάσεις που έχουν ληφθεί κατά καιρούς στις διαφορές υποθέσεις από το Συμβούλιο Ασφαλείας(ΣΑ) και τη Γενική Συνέλευση(ΓΣ) του ΟΗΕ, που δείχνουν καθαρά τη μετακύλιση, επί της αρχής, του θέματος. Πιο αναλυτικά, το ψήφισμα 43/131 της ΓΣ του ΟΗΕ της 8 Δεκ 88 και το 45/100, στα οποία διακηρύσσεται το δικαίωμα των λαών στη διεθνή ανθρωπιστική βοήθεια, ως θύματα φυσικών καταστροφών και καταστάσεων ανάγκης, το οποίο συμπληρώνεται με την ελεύθερη πρόσβαση στα θύματα ανεξάρτητα από τη βούληση των αρμοδίων κυβερνήσεων. Η ανωτέρω άποψη διευρύνθηκε με τις αποφάσεις του ΣΑ σε πολλές περιπτώσεις όπως στο Κόσσοβο, τη Λιβύη κλπ, θέτοντας σοβαρά νομικά ζητήματα ικανά να ανατρέψουν την πολιτική και νομική συμπεριφορά των καρτών.²¹⁷

Όπως πολύ χαρακτηριστικά περιγράφει ο Στ. Περράκης «Η όλη συζήτηση -

²¹⁶ Στέλιος Περράκης, *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ* (Αθήνα: Ι. Σίδερης, 2013),79.

²¹⁷ Ibid., 80.

προς την κατεύθυνση της *contra legem* νομιμοποίησης μιας μονομερούς επέμβασης με πρόσχημα τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της επέμβασης- εντάθηκε με την υπόθεση της νατοϊκής επίθεσης στη Σερβία, με αφορμή την κρίση στο Κοσσυφοπέδιο. Είναι αξιοσημείωτο ότι, ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, μόνο το Βέλγιο, στην προφορική συζήτηση κατά την εκδίκαση των προσωρινών μέτρων στην υπόθεση *Νομιμότητα χρήσης Βίας* (ΟΔ Γιουγκοσλαβία/10 κρατών μελών NATO), επικαλέσθηκε την ύπαρξη δικαιώματος ανθρωπιστικής επέμβασης.»²¹⁸

Η έως τώρα διεργασίες των ΗΕ έχουν καταλήξει σ' ένα καινούργιο θεσμό περί της ευθύνης προστασίας. Δηλαδή στη δυνατότητα έγκρισης που μπορεί να παρέχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, για τις επεμβάσεις της διεθνούς κοινότητας, σε περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, γενοκτονίας, εθνοκάθαρσης και αδυναμίας ή απροθυμίας του υπεύθυνου-πρωταρχικά-κράτους να προστατεύσει του πολίτες του. Άρα ως προς το θέμα της νομιμοποίησης των ενεργειών η ζυγαριά γέρνει προς τη μεριά της παροχής δυνατότητας εκτελέσεως υπό όρους .

Εν κατακλείδι, υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων και με δεδομένη την υποκειμενική αντίληψη της αμεροληψίας και της ουδετερότητας που περιβάλλει τις αποφάσεις των ΗΕ, η ανθρωπιστική βοήθεια δεν είναι αυτοσκοπός (δυνατότητα και όχι υποχρέωση). Στην εποχή μας, οι περισσότερες επί των πλείστων ένοπλες συγκρούσεις θα μπορούσαν να αποφευχθούν, ή τουλάχιστον να περιοριστούν οι συνέπειές τους, εάν λαμβάνονταν εγκαίρως επαρκή μετρά. Αδιαμφισβήτητα πλέον, στο δεύτερο ερώτημα της αγαθότητας των προθέσεων η απάντηση είναι ότι στις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους δυνατούς δρώντες του συστήματος, το εθνικο-κρατικό τους συμφέρον είναι υπεράνω της ανθρωπίνης αλληλεγγύης και οι επεμβάσεις είναι ένας ακόμα τρόπος εφαρμογής ισχύος με αξονική κατεύθυνση πάντα το εθνικό συμφέρον του εκτελούντος (καθαρή άσκηση εξωτερικής πολιτικής). Απόδειξη του παραπάνω συμπεράσματος είναι, ότι τα περισσότερα προβλήματα/επεμβάσεις τις συναντάμε στα αδύναμα υποανάπτυκτα κράτη, στα οποία υπάρχει και άμεση αλληλουχία μεταξύ υπανάπτυξης και ανθρωπίνων

²¹⁸ Ibid., 81.

αναγκών.²¹⁹

Στη συνέχεια σας παραθέτω τη τελευταία παράγραφο από ένα άρθρο που είναι αναρτημένο στο internet και αναφέρεται στους ενδοισμούς(υπό το βλέμμα του συγγραφέα) για το τι μέλει γενέσθαι γύρω από το κύριο θέμα της ερωτήσεως.

«Το καίριο, ερώτημα των καιρών, που έφερε σε πολιτική διάσταση την Ευρώπη με τις ΗΠΑ, είναι η πολιτική των *μονομερών και προληπτικών επεμβάσεων*, στο πλαίσιο μιας -ad hoc- συμμαχίας, ερήμην των Η.Ε. Πρόκειται, κατά την ευρωπαϊκή άποψη, για ένα άκρως ριψοκίνδυνο εγχείρημα, στο οποίο οι ΗΠΑ απαντούν με το επιχείρημα της *απολυτότητας* του τρομοκρατικού κινδύνου, που απειλεί τη χώρα αυτή (και κάθε χώρα-στόχο) με οικονομική καταστροφή. Μπροστά στον κίνδυνο αυτό αρνείται η Αμερική να εναποθέσει την ασφάλειά της στην Ειδική Επιτροπή των Η.Ε. στο Ιράκ (UNSCOM) και τη Διεθνή Επιτροπή Ατομικής Ενεργείας (ΙΑΕΑ), προκρίνοντας την αυτοδιαχείρισή της και ανοίγοντας τους ασκούς των προληπτικών επεμβάσεων».²²⁰

²¹⁹ Γεώργιος Σπυρόπουλος, *Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ* (Αθήνα: Παπαζήση 2000),205-208.

²²⁰ *Αν/γος ε.α. Φ. Μεταλληνός 18 Νοε 2013* http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t18/t18_02.htm (πρόσβαση Οκτ 10, 2014).